

U C H W A Ł A Nr XXIII/108/2001

Rady Gminy Gzy

z dnia 29 sierpnia 2001 roku.

w sprawie: uchwalenia „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Gzy”.

Na podstawie art. 6 ustawy z dnia 7 lipca 1994r. o zagospodarowaniu przestrzennym (tekst jednolity: Dz. U. z 1999r. Nr 15, poz. 139 z późniejszymi zmianami), art. 7 ust. 2 i art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tekst jednolity Dz. U. z 1996r. Nr 13, poz. 74 z późniejszymi zmianami) oraz na podstawie uchwały Nr VTI/31/99 Rady Gminy w Gzach z dnia 29 marca 1999 r. **Rada Gminy Gzy** postanawia, co następuje:

§ 1

Uchwała się „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Gzy” określające politykę przestrzenną gminy zwane dalej „Studium”.

§ 2

Granicą opracowania „Studium” stanowi granica administracyjna gminy.

§3

Zakres ustaleń „Studium” dotyczy:

1. Głównych uwarunkowań rozwoju gminy Gzy.
2. Identyfikacja głównych problemów do rozwiązywania.
3. Głównych celów polityki przestrzennej gminy.
4. Kierunków polityki przestrzennej.
5. Kierunków rozwoju zagospodarowania przestrzennego gminy.

§4

Integralną część uchwały stanowią:

- 1/ załącznik graficzny Nr1- „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Gzy” na mapie w skali 1:10 000,
- 2/ załącznik tekstowy Nr 2 - „Kierunki zagospodarowania przestrzennego gminy Gzy.

§5

Wykonanie uchwały powierza się Zarządowi Gminy Gzy.

§ 6

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

RADCA PRAWNY

mgr Bogusław Sokalski

PRZEWODNICZĄCY RADY
mgr inż. Marianna Filipowicz

URZĄD GMINY W GZACH

STUDIUM

**UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW
GOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO
*GMINY GZY***

GZY 2000

URZĄD GMINY W GZACH

STUDIUM

UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY GZY

CZEŚĆ I - UWARUNKOWANIA ROZWOJU PRZESTRZENNEGO GMINY GZY

Zespół projektowy:

mgr Z. Tyszkiewicz upr. urb. 1402/94

mgr J. Marciniak

mgr R. Małowiecki

mgr inż. T. Kowalska

mgr inż. H. Marciniak

Opracowanie graficzne; tech. bud. T.

Bujakowska Opracowanie komputerowe:

M. Tyszkiewicz K. Wójcik

GZY 2000

Wstęp	6
I CHARAKTERYSTYKA GMINY	7
H ZASOBY ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO	8
1. Budowa geologiczna	9
2. Struktura i rzeźba terenu	9
3. Surowce mineralne	9
4. Wody powierzchniowe i podziemne	10
5. Gleby	13
6. Melioracje	14
7. Szata roślinna	15
8. Klimat	16
9. Ochrona środowiska przyrodniczego	17
10.	
ródła zanieczyszczeń środowiska	20
m ZASOBY I FUNKCJONOWANIE ŚRODOWISKA KULTUROWEGO	22
1. Krajobraz kulturowy	22
2. Zabytkowe układy przestrzenne	24
3. Zabytkowe cmentarze	28
4. Zabytki archeologiczne	29
5. Zabytki ruchome	30
6. Kultura niematerialna	30
IV UWARUNKOWANIA ROZWOJU GMINY	32
1 Powiązania przyrodnicze	32
2. Powiązania w zakresie infrastruktury technicznej	32
3. Powiązania w zakresie usług publicznych	33
4. Uwarunkowania prawne	33
V SIEĆ OSADNICZA	35
VI LUDNOŚĆ	40
1. Przemiany demograficzne i strukturalne	40
2. Struktura wieku i płci	40
3. Wykształcenie	41
4. Zasoby pracy i źródła utrzymania ludności	41
5. Bezrobocie	42
VII JAKOŚĆ ŻYCIA MIESZKAŃCÓW	43

2. Usługi publiczne	44
3. Edukacja i wychowanie	45
4. Usługi komercyjne	47
Vm DZIAŁALNOŚĆ GOSPODARCZA	48
1. Rolnictwo i leśnictwo	48
1.1. Struktura użytków rolnych i leśnych	48
1.2. Bonitacja gleb	49
1.3. Produkcja rolnicza	50
1.4. Hodowla zwierząt gospodarskich	50
1.5. Struktura gospodarstw rolnych	51
1.6. Sytuacja ekonomiczna rolnictwa	51
2. Pozarolnicza działalność gospodarcza	54
IX KOMUNIKACJA	56
1. Sieć drogowa	56
2. Warunki techniczne dróg publicznych	56
3. Organizacja służb drogowych po wprowadzeniu reformy administracji publicznej	59
4. Techniczne zaplecze motoryzacji	59
5. Komunikacja publiczna	59
X INFRASTRUKTURA TECHNICZNA	61
1. Telekomunikacja	61
2. Elektroenergetyka	61
3. Gazownictwo	62
4. Ciepłownictwo	62
5. Zaopatrzenie w wodę	62
6. Gospodarka ściekowa	63
7. Gospodarka odpadami komunalnymi	64
XI ANALIZA SYTUACJI EKONOMICZNEJ GMINY	65
1. Dochody budżetowe gminy	65
2. Analiza wydatków budżetowych	66
XII STRUKTURA WŁASNOŚCI GRUNTÓW	68
1. Formy własności gruntów	68
2. Prawne aspekty komunalizacji gruntów	69
XIII ANALIZA JAKOŚCIOWA ROZWOJU GMINY - METODA SWOT	71

SPIS TABLIC

1. Ludność w wybranych latach 1976 - 1999	74
2. Ruch naturalny ludności w latach 1976 - 1997	74
3. Migracja ludności w wybranych latach 1976 - 1997	74
4. Liczba mieszkańców gminy w układzie sołectw w latach 1988 i 1999	75
5. Ludność w grupach wiekowych w 1997 r.	76
6. Ludność zamieszkała w gospodarstwach domowych użytkownikiem gospodarstwa rolnego	76
7. Poziom wykształcenia użytkowników indywidualnych gospodarstw rolnych i osób w wieku 15 lat i więcej zamieszkałych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego stan 06.1996 r.	77
8. Aktywność zawodowa ludności w wieku 15 lat i więcej w gospodarstwach domowych z użytkownikiem indywidualnego gospodarstwa rolnego	77
9. Bezrobotni w latach 1992 - 1999	78
10. Warunki mieszkaniowe na terenie gminy Gzy w 1997 roku	78
11. Zasoby mieszkaniowe gminy Gzy wg okresu budowy	79
12. Struktura zasobów mieszkaniowych gm. Gzy wg okresu budowy	80
13. Zasoby mieszkaniowe gminy wg materiałów ścian zewnętrznych budynków	81
14. Użytkowanie gruntów w gminie Gzy	82
14a. Struktura użytkowania gruntów w indywidualnych gospodarstwach rolnych	83
15. Powierzchnia i struktura gruntów ornych wg klas bonitacyjnych	84
16. Powierzchnia i struktura użytków zielonych wg klas bonitacyjnych	85
17. Powierzchnia upraw w roku 1996 na terenie gminy	86
18. Plony zbóż i ziemniaków w indywidualnych gospodarstwach rolnych z ha w dt	87
19. Pogłowie zwierząt gospodarskich w wybranych latach 1979-1996	87
20. Pogłowie zwierząt gospodarskich w 1996 r.	88.
21 Powierzchnia i liczba indywidualnych gospodarstw i działek rolnych	88
22. Podmioty zarejestrowane w systemie REGON wg sekcji Europejskiej Klasyfikacji Działalności	89
23. Pracujący w gospodarce narodowej (bez indywidualnych gospodarstw rolnych)w wybranych latach 1985- 1997	89
24. Główne źródła utrzymania rolniczych gospodarstw domowych	90
25. Źródła utrzymania rolniczych gospodarstw domowych	90
26 Dochody budżetowe gminy Gzy w latach 1996-1997	91
27. Wydatki budżetowe gminy Gzy wg rodzajów oraz ich struktura w latach 1995-1997	91
28. . Tempo wzrostu wybranych wydatków budżetu gminy Gzy w latach 1995 - 1997	92
29. Struktura wydatków gminy Gzy wg realizacji zadań własnych i zleconych w latach 1995 - 97	92

30. Korzystający z opieki społecznej w latach 1993-1997 34.

9

Wykaz dróg gminnych gminy Gzy

2

o

SPIS RYSUNKÓW

1. Położenie gminy na terenie województwa mazowieckiego
2. Udział gruntów ornych w ogólnej powierzchni gminy
3. Udział lasów i gruntów leśnych w strukturze użytków rolnych
4. Udział użytków zielonych w powierzchni gruntów rolnych
5. Udział gleb klasy II - III w strukturze gruntów ornych
6. Udział gleb klasy IV w strukturze gruntów ornych
7. Udział gleb klasy V - VI w strukturze gruntów ornych
8. Udział budynków o zewnętrznych ścianach palnych
9. Udział mieszkań wybudowanych w latach 1945 - 1978
10. Komunikacja
11. Wodociągi

Wstęp

„Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Gzy" określa politykę przestrzenną gminy na okres perspektywiczny. Konieczność jego opracowania wynika z art. 6 Ustawy o zagospodarowaniu przestrzennym z dnia 7 lipca 1994 r. (Dz. U. Nr 89, poz. 415). Zgodnie z powyższym studium uwzględnia uwarunkowania przyrodnicze, kulturowe, zagospodarowanie i uzbrojenie terenu, prawa własności gruntów i sytuację ekonomiczną gminy. Określa cele rozwoju uwzględniając jednocześnie cele i kierunki rozwoju państwa na obszarze województwa.

„Studium" jest prawem miejscowym i stanowi tzw. akt kierownictwa wewnętrznego. Oznacza to, że jego ustalenia obowiązują władze i zarząd gminy lecz nie może być podstawą wydawania decyzji administracyjnych. Jest pośrednim instrumentem sterowania procesami zagospodarowania przestrzennego. Wskazuje możliwości i szansę rozwoju gminy oraz zagrożenia wynikające z dotychczasowego zagospodarowania.

Zarząd gminy Uchwałą Rady Gminy w Gzach nr YII/31/99 z dnia 29 marca 1999 r. przystąpił do sporządzenia „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy". Zgodnie z art. 67 pkt. 3 ustawy o zagospodarowaniu przestrzennym z 7 lipca 1994 r. uchwalenie „Studium" przedłuża moc obowiązujących planów uchwalonych przed wejściem w życie w/w ustawy.

„Studium" składa się z następujących części:

- * **Część I** - Uwarunkowania rozwoju przestrzennego gminy Gzy,
- * **Część II** - Kierunki zagospodarowania przestrzennego gminy Gzy,
- * **Opracowanie kartograficzne** pt. “Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Gzy” w skali 1:10000 stanowiące integralny załącznik „Studium".

W trakcie prac wykonano analizy stanu zagospodarowania, rozwoju przestrzennego i ekonomicznego gminy. Przeprowadzono konsultacje społeczne z przedstawicielami i mieszkańcami samorządu lokalnego, instytucji i władz gminy. Uwzględniono wnioski zainteresowanych osób i instytucji.

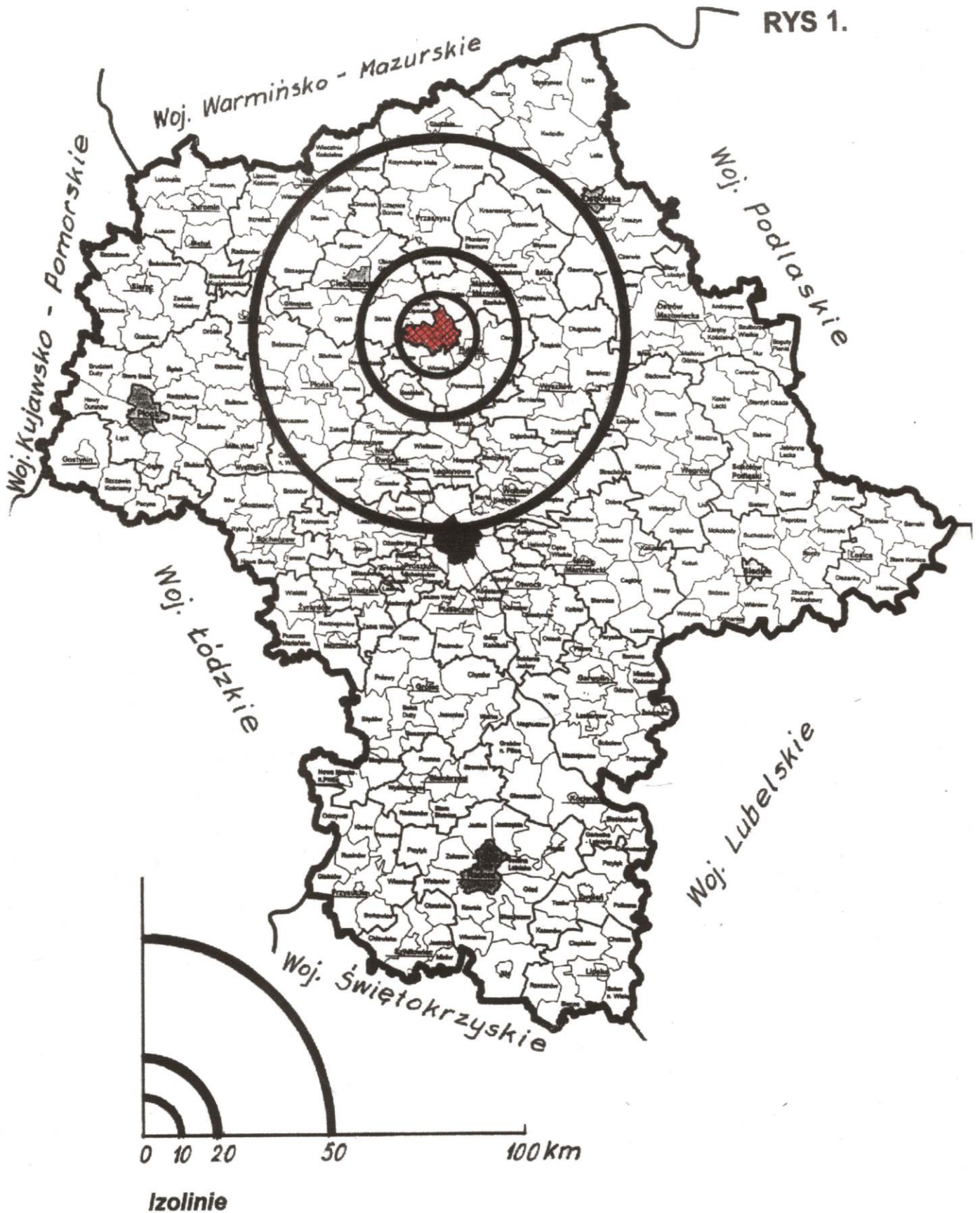
Gmina nie opracowała dotychczas strategii rozwoju gospodarczego w związku z czym cele rozwoju zostały określone w toku prac nad „Studium"

„Studium" jest nowym i samodzielnym aktem planistycznym stanowiącym podstawę opracowania i uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy.

POŁOŻENIE GMINY GZY NA TERENIE WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO

RYS 1.

I CHARAKTERYSTYKA GMINY

Gmina Gzy zajmuje obszar 10444 ha. Graniczy z 6 gminami tj. Karniewo, Pułtusk, Winnica, Świercze, Sońsk i Gołymin - Ośrodek. Rozciąga się z północy na południe na długości 13 km, a ze wschodu na zachód ok. 15 km. Obszary południowo - wschodnie gminy oddalone są zaledwie 2,5 km od miasta Pułtuska. Odległość w prostej linii do miasta Ciechanowa wynosi około 20 km. Siedzibą gminy jest centralnie położona miejscowość Gzy.

Gmina posiada korzystne powiązania komunikacyjne systemem dróg wojewódzkich nr 618 Gołymin - Pułtusk i nr 620 Nowe Miasto - Przewodowo Parcele oraz systemem dróg powiatowych i gminnych. Najbliższa stacja kolejowa znajduje się w Ciechanowie i Nasielsku w odległości ok. 20 km w linii prostej.

Teren gminy zamieszkuje 4,2 tys. mieszkańców. Gęstość zaludnienia wynosi 40 osób/km². Sieć osadniczą tworzy 36 jednostek osadniczych, które należą do 35 sołectw. Przeciętnie na jedną wieś przypada 116 osób a na sołectwo 120 osób.

Podstawową funkcją gminy jest produkcja rolna. Użytki rolne zajmują 89 % powierzchni gminy, w tym ok. 81,4 % stanowią gleby bardzo dobre i dobre.

Gmina należy do obszarów o niskiej lesistości której wskaźnik wynosi 9%. Naturalne formy przyrodnicze w większości zostały przekształcone w pola uprawne. Pozostałe funkcje, którymi są usługi i produkcja pozarolnicza rozwinęły się w stopniu niewystarczającym, co powoduje trudności w znalezieniu pracy na terenie gminy. Stopa bezrobocia utrzymuje się na poziomie ok 10%.

II ZASOBY ŚRODOWISKA GEGRAFICZNEGO

1. Budowa geologiczna

Budowa geologiczna i rzeźba terenu są wynikiem długotrwałych procesów zachodzących w skorupie ziemskiej a także zmian klimatycznych na ziemi. Według podziału Polski na jednostki tektoniczne opracowanego przez W. Pożarowskiego obszar gminy położony jest w obrębie jednostki tektonicznej zwanej Wzniesieniem Mazowiecko - Suwalskim. Najstarsze warstwy prekambryjskie zalegają dość płytko. Są to skały krystaliczne które przykrywają osady młodszych okresów trzeciorzędowych o bardzo zróżnicowanej rzeźbie terenu. Warstwy trzeciorzędowe sięgają miąższości ok. 200 do 250 m na których spoczywają warstwy czwartorzędu. Na terenie gminy grubość tych warstw czwartorzędowych waha się od 60 do 90 m. Utwory czwartorzędowe tworzy wiele serii utworów lodowcowych, wodnolodowcowych i zastoiskowych związanych z kilkakrotnym nasuwaniem się lądolodu. W skład osadów czwartorzędowych wchodzi gliny i piaski powstałe w procesie akumulacji lodowcowej, przewarstwionych piaskami i żwirami akumulacji wodno - lodowcowej a także łąkami i utworami młodszymi - postglacjalnymi i holoceniowymi. Obszar gminy leży w obrębie dużej jednostki geomorfologicznej zwanej Wysoczyzną Ciechanowską gdzie przeważają utwory lodowcowe (zwałowe) w postaci glin i piasków moreny dennej. W rejonie dolin rzecznych i obniżen wykształciły się utwory aluwialno - deluwialne i bagniste. Są też najmłodsze osady na terenie gminy pochodzące z holocenu. Tworzą je grunty organiczne do których należą torfy, organiczno - mineralne typu namuły i piaski aluwialne charakteryzujące się dużym nawodnieniem i ściśliwością.

Geneza utworów powierzchniowych w znacznym stopniu decyduje o ich przydatności dla gospodarki i budownictwa. Do najkorzystniejszych zalicza się utwory lodowcowe - zwałowe i wodno - lodowcowe. Są to grunty na ogół nośne dla budownictwa i o wysokiej przydatności dla rolnictwa. Nośność ich zależy od stopnia zagęszczenia gruntów piaszczystych i żwirowych oraz od stopnia skonsolidowania glin zwałowych. Występujące dość płytko wody powierzchniowe wpływają na zmianę konsystencji glin powodując okresowe obniżenie ich nośności. Zmiennymi parametrami charakteryzują się utwory zastoiskowe. Grunty zbudowane z łąków i pyłów są mniej korzystne dla budownictwa ponieważ pod wpływem wód opadowych stają się plastyczne. Obszary zbudowane z piasków drobnodziarnistych i pylastych stanowią korzystne podłoże dla budownictwa pod warunkiem że są nie nawodnione. Obszary zbudowane z piasków luźnych są stale za suche. Mało

przydatne lub nie nadające się pod budownictwo są utwory drobnoziarniste, eoliczne, rzeczne i bagienne w większości zajęte przez trwałe użytki zielone lub naturalne siedliska leśne.

2. Struktura i rzeźba terenu

Według klasyfikacji fizyczno - geograficznej **J. Kondrackiego** gmina Gzy leży w obrębie Wysoczyzny Ciechanowskiej należącej do makroregionu Niziny Północno mazowieckiej. Rzeźba terenu została wykształcona w wyniku działalności lodowca stadiału Wkry zlodowacenia środkowopolskiego. Powstały w tym okresie główne formy rzeźby terenu. Okresy następne w wyniku denudacji peryglacialnej doprowadziły do złagodzenia istniejących form terenu.

W obszarze Wysoczyzny Ciechanowskiej przeważają tereny mało urozmaicone o łagodnej konfiguracji, które można zaliczyć do płaskorówninnych, typowych dla równiny morenowej. Wysokość bezwzględna jest mało zróżnicowana i prawie na całym obszarze utrzymuje się w granicy 110 - 130 m n.p.m. Najniższy punkt na tym terenie znajduje się we wschodniej części gminy w dnie doliny Przewodówki i wynosi 95 m n.p.m. Najwyżej położony jest obszar w rejonie wsi Skaszewo Włociańskie gdzie pagóry na równinie morenowej przekraczają 133 m n.p.m. Różnica wysokości na terenie gminy dochodzi do 40 m. Równina morenowa na terenie gminy charakteryzuje się spadkiem nie przekraczającym 5 - 6° i małym stopniem zachowania się pierwotnych form młodej wysoczyzny morenowej. Na terenie równiny występują pojedyncze formy akumulacji szczelinowej, których wysokość względna nie przekracza 7 - 8 m, a nachylenie zboczy dochodzi do 10°.

Obecna rzeźba terenu jest wynikiem denudacji i erozji wód powierzchniowych okresu późnoplejstoceniowego. W okresie holoceniowym zmiany lokalne w rzeźbie terenu wprowadziła działalność człowieka tworząc między innymi wyrobiska poeksploatacyjne, nasypy drogowe, zbiorniki wodne, rowy melioracyjne itp.

3. Surowce mineralne

Na obszarze gminy nie występują złoża kopalin o zasobach udokumentowanych, zarejestrowanych lub szacunkowych. Istniejące dwie odkrywki w miejscowości Pękowo - Parcele i Borza Nowe nie są już eksploatowane a wyrobiska rekultywowane są na cele leśne. Prowadzone na terenie gminy w latach 60 - tych i 70 - tych oraz w 1987 w rejonie Gotard, prace geologiczne - poszukiwawcze kruszywa naturalnego i surowców ilastych dla ceramiki budowlanej nie przyniosły pozytywnych odkryć. Rejony potencjalnego występowania kruszywa naturalnego zbudowane są z osadów piaszczystych i gliniastych z domieszką żwiru

i nie stanowią wartości eksploatacyjnych. Strefa iłów warwowych występuje w postaci cienkich warstw z przerostami piasków pylastych. Istniejące w rejon wsi Szyszki Włociańskie i Słończewo formy kemowe stanowią prognostyczne rejony występowania piasków drobnoziarnistych, ponieważ poszukiwania kruszywa grubego[^] nie dały pozytywnych wyników.

4. Wody powierzchniowe i podziemne

Obszar gminy prawie w 80% (8152 ha) znajduje się w zlewni rzeki Narwi do której wody powierzchniowe z terenu gminy prowadzi rzeka Przewodówka. Pozostała część o powierzchni 2293 ha (tj. 21,9%) leży w zlewni rzeki Wkry i odwadniania jest przez rzekę Kolnicę, dopływ Rzeki Sony. Łączna powierzchnia wód otwartych wynosi 88 ha (tj. 0,8% obszaru gminy).

Rzeka Przewodówka swoje źródła posiada na gruntach wsi Szyszki Włociańskie i na odcinku 2,4 km płynie w kierunku północno - zachodnim. Następnie skręca na północny- wschód, gdzie po przepłynięciu 5,5 km opuszcza teren gminy i na długości 2,9 km płynie przez obszar gminy Gołymin by ponownie wpłynąć na grunty gminy Gzy. W miejscowości Grochy Stare skręca w kierunku południowym a następnie w Przewodowie Poduchownym płynie w kierunku wschodnim aż do ujścia do rzeki Pełty. Cała długość rzeki wynosi 32,34 km, w tym na terenie gminy 19,44 km a powierzchnia zlewni 153,8 km .

Przewodówka przepływa przez teren zróżnicowany morfologicznie. Jej górny odcinek przepływa przez równinę morenową natomiast dolny w kierunku wschodnim przebiega głęboko wciętą doliną o płaskim dnie. Erozyjna krawędź oddzielająca płaskie dno od tarasu wyższego wynosi od 5 do 10 m i nachylenie do 15°. Rzeka w większości jest uregulowana a budowle hydrotechniczne konserwowane właściwie. W granicach gminy znajduje 6 jazów o wysokości piętrzenia 1,2 m i 9 stopni wodnych o wysokości od 0,3 do 0,6 m. Brzegi rzeki są zadrzewione o dominującym składzie olchy i wierzby. Na całej długości zbiera wody licznych cieków, które w większości stanowią sieć rowów melioracyjnych.

Największym prawostronnym dopływem jest Tąsewka o długości 6,8 km i powierzchni zlewni 63,7 km². Rzeka jest wypłycona, zarośnięta i tylko w górnym odcinku na długości 2,43 km ma charakter naturalnego cieku.

Obszary zachodnie gminy odwadniane są przez rzekę Kolnicę, której całkowita długość wynosi 28,0 km, w tym na terenie gminy na odcinku 3,9 km płynie w kierunku północno - zachodnim oraz 3,5 km w północno -wschodnim. Odcinek pierwszy jest uregulowany a drugi

jest odcinkiem koryta naturalnego. Trasa rzeki jest tu bardzo zróżnicowana z licznymi meandrami. Występują dwa stopnie betonowe o wysokości 0,5 m. Wody powierzchniowe z obszaru gminy oprócz wymienionych rzek prowadzi szereg cieków mniejszych bez nazw oraz system rowów melioracyjnych. Łączna ich długość w roku 1995 wynosiła 110,69 km a powierzchnia lustra wody 5,53 ha. Stan czystości wód powierzchniowych gminy nie był badany. Brak dużych punktowych źródeł zanieczyszczeń sprawia, że są typowe jak dla terenów rolnych i głównie powstają z obszarowej produkcji rolniczej oraz wiejskiej zabudowy mieszkaniowo - gospodarczej. Badania rzeki Pełty, która odbiera wody Przewodówki wykazują na przekroczenie norm w zakresie azotu azotynowego oraz fosforu ogólnego. Zawsze przekraczany jest stan bakteriologiczny dopuszczalnych norm.

Na terenie gminy występują liczne oczka wodne, które należy objąć ochroną i ewentualnie odbudować. Należą do nich stawy położone na gruntach wsi:

- Żebry Włosty - staw o pow. 0,3 ha zamulony i zarastający,
- Żebry Falbogi - staw o pow. ok. 0,7 ha zasilany wodami gruntowymi, zamulony i zarośnięty,
- Szyszki — staw przy drodze o pow. 0,4 ha zasilany wodami gruntowymi bez odpływu, dobrze utrzymany,
- Zalesie - staw o pow. 0,4 ha położony na gruntach rolnych bez odpływu, zamulony i zarośnięty,
- Ostaszewo Pańki - staw o pow. 0,3 ha zamulony i zarośnięty,
- Skaszewo Włociańskie - staw o pow. 0,3 ha położony na rowie i jest zamulony,
- Mierzeniec - staw śródpolny na rowie szczegółowym o pow. 0,1 ha,
- Grochy Serwatki - staw o pow. ok. 0,3 - 0,4 ha położony na rowie, zarośnięty i zamulony,
- Pękowo - staw o pow. 0,3 ha zasilany wodami gruntowymi, zamulony, zarośnięty roślinnością wodną i brzegi porośnięte olchą,

Odbudowa małej retencji jest bardzo ważna, ponieważ na znacznych obszarach występują stałe i okresowe niedobory wody. Korzystne warunki terenowe dla lokalizacji niewielkich zbiorników retencyjnych występują w dolinie Przewodówki w rejonie Przewodowa, Kozłowa, Borza Strumian, gdzie dolina rzeki jest płaska i wyraźnie wcięta.

Wody gruntowe na obszarze gminy charakteryzują się dwoma odmiennymi strefami zalegania zwierciadła wody. Woda utrzymująca się w łatwo przepuszczalnych utworach czwartorzędowych typu piaski i żwiry oraz holoceničkih typu torfy, namuły i piaski z których

zbudowane są dna dolin rzecznych i obniżeń tworzy strefę występowania ciągłego poziomu wodonośnego o swobodnym zwierciadle.

Głębokość występowania zwierciadła wody gruntowej uzależniona jest od położenia terenu, najpłycej woda gruntowa występuje w różnego rodzaju obniżeniach i zalega od 0,0 do 1,5 m co jest typowe dla obszarów podmokłych i mokrych. Na wyniesieniach wysoczyzny, poziom ich zalegania przekracza 2,5 m i są to obszary suche. Obszary mokre i podmokłe zajmują głównie użytki zielone, które są niekorzystne dla budownictwa. Obszary suche zbudowane z utworów przepuszczalnych, sypkich nie posiadają żadnej warstwy izolacyjnej chroniącej przed zanieczyszczeniem. Na tych obszarach należy rygorystycznie przestrzegać szczelności wszelkich zbiorników nieczystości. Brak izolującej warstwy od powierzchni stwarza warunki bezpośredniej infiltracji wód opadowych co powoduje okresowe wahania zwierciadła wody dochodzące w skali roku do 1 m a okresowo przekraczają nawet 2 m.

Na większości obszarów gminy pierwszy poziom wód gruntowych występuje pod warstwą glin morenowych, pyłów i ilów zastoiskowych. Wody gruntowe zalegają tu głębiej niż 4 m i znajdują się pod ciśnieniem hydrostatycznym, tworząc zwierciadło napięte. Na terenach podścielonych płytko utworami trudno przepuszczalnymi mogą wystąpić wody okresowe w formie tzw. „wierzchówek”. Stanowią utrudnienie w wykonywaniu prac ziemnych i fundamentowych, stąd konieczność wykonywania prac odwadniających.

Eksploatacja pierwszego poziomu wodonośnego odbywa się przez studnie kopane o głębokości do 10 m. Wody ze studni kopanych charakteryzują się złą jakością bakteriologiczną i chemiczną. Skażenie płytkich warstw wodonośnych jest konsekwencją stosowania nawozów mineralnych, wadliwą gospodarką ściekami i gnojowicą na posesjach wiejskich, niewłaściwą lokalizacją studni, składowisk obornika i innych odpadów. Woda z badanych studni w większości nie nadaje się do picia i potrzeb gospodarczych.

Wody **podziemne drugiego poziomu** utrzymują się w warstwach piaszczysto - żwirowych pod warstwą glin na bardzo zróżnicowanych głębokościach. Na terenie gminy Gzy istnieje szereg studni wierconych których zwierciadło wody jest napięte. Zatwierdzone zasoby dyspozycyjne wody wynoszą 210 m³/h. Wydajności eksploatacyjne poszczególnych odwiertów są bardzo zróżnicowane i wynoszą od 6,0 m³/h w Gotardach do 75 m³/h w Gzach. Do zaopatrzenia zbiorowego mieszkańców służą ujęcia w Szyszkach i Gzach. Pozostałe ujęcia zaspakajają potrzeby pojedynczych zakładów lub gospodarstw. Rzeczywisty pobór wody przez wiejskie wodociągi grupowe wynosi 4,0 m³/h co stanowi 1,9% zatwierdzonych zasobów dyspozycyjnych. Pobór jest nieco wyższy wliczając wodociągi zakładowe w Kozłowie i Gotardach. Uregulowań prawnych nie posiadają ujęcia wód podziemnych na

terenie fermy drobiu we wsi Kozłowo i Rolniczej Spółdzielni produkcyjnej w miejscowości Grochy Imbrzyki. Ochrona wód podziemnych wymaga oszczędnego gospodarowania wodą oraz właściwej eksploatacji ujęć wody i wyznaczenia stref ochrony pośredniej zgodnie z rozporządzeniem MOSNiZL. Należy zlikwidować pod nadzorem geologa studnie w Pękowie i Skaszewie po podłączeniu tych wsi do wodociągów.

5. Gleby

Obszar gminy charakteryzuje się glebami wytworzonymi z utworów akumulacji lodowcowej i wodnolodowcowej charakterystycznych dla obszaru wysoczyzny ciechanowskiej. Młodsze utwory akumulacji holoceniowej występują na terenach dolin i obniżzeń.

Największą powierzchnię zajmują gleby biellicowe, brunatne, brunatne wylugowane oraz czarne ziemie, które przeważają w części północnej i środkowej gminy.

Gleby brunatne wytworzone są z piasków słabo gliniastych, gliniastych, naglinowanych i z piasków luźnych. Są to gleby dość przewiewne, przepuszczalne o dobrze wykształconym poziomie próchnicznym i prawidłowych stosunkach wodnych. Stanowią kompleksy gleb od II do IV klasy bonitacyjnej. Gleby brunatne posiadają bardzo korzystne warunki do wszystkich upraw oraz warzywnictwa i sadownictwa.

Czarne ziemie wytworzone są z glin częściowo spłaszczonych lub z glin całkowitych. Występują na terenach płaskich lub obniżonych a tym samym i bardziej nawodnionych. Wymagają uregulowania stosunków wodnych co wpływa na wzrost ich kultury rolnej. Gleby te występują w tych samych rejonach co gleby brunatne, często w sąsiedztwie użytków zielonych i stanowią kompleksy gleb IIIb i IVa.

Gleby biellicowe wytworzone z piasków gliniastych lekkich na glinie średniej, lokalnie z piasków słabogliniastych na glinie bądź pyle i stanowią kompleksy gleb IVa i IVb. Są mniej zasobne w składniki pokarmowe i bardzo wrażliwe na susze. Występują dużymi płatami w pobliżu gleb brunatnych.

Gleby brunatne wylugowane i murszowate wytworzone są z piasków słabogliniastych na piaskach luźnych oraz piasków luźnych, zaliczone do V i VI klasy.

Gleby pod względem przydatności rolniczej można podzielić na trzy grupy:

- obszary korzystne dla produkcji rolnej
- obszary średniokorzystne dla produkcji rolnej
- obszary mało korzystne dla produkcji rolnej

Do grupy I zaliczone zostały obszary o największej przydatności dla produkcji rolniczej, z przewagą gruntów orných klasy II, IIa i IIb. Na tych terenach zaleca się uprawę buraków cukrowych, pszenicy, warzyw i koniczyny czerwonej na glebach cięższych. Na lżejszych glebach zaleca się uprawę, jęczmienia, pszenżyta, owsa i ziemniaków. Grunty te nadają się również pod sady i uprawy warzywne.

Do grupy II zaliczone są obszary z przewagą gruntów orných klasy IVa - IVb. Są to grunty o mniejszej przydatności rolniczej. Przy dobrej kulturze rolnej i sprzyjających warunkach atmosferycznych można uzyskać wysokie plony upraw. Na tych glebach można zakładać sady, lecz nie wszystkie gatunki drzew nadają się do uprawy. Gleby te z reguły wymagają melioracji, po której mogą osiągnąć wyższą klasę bonitacyjną. Na cięższych glebach klasy IVb najlepiej udają się mieszanki, owies, koniczyny, kapusta i inne rośliny pastewne. Uprawy ozime mogą zawodzić. Na glebach lżejszych udają się uprawy ziemniaków i żyta a przy sprzyjających warunków nawet roślin bardziej wymagających oraz sady o mniejszych wymaganiach.

Obszary I i II grupy wskazane są do intensywnej produkcji rolnej.

Do grupy III zaliczone są obszary z przewagą V i VI klasy gruntów rolnych - mało przydatnych do produkcji rolnej. Są to obszary nadmiernie przepuszczalne o słabej zdolności do zatrzymywania wody, co sprawia że są okresowo suche i mało zasobne w składniki pokarmowe. Asortyment roślin uprawnych dla tych gleb jest ograniczony do żyta, owsa, ziemniaków, seradeli i łubinu żółtego.

Trwale użytki zielone, tj. łąki i pastwiska występują głównie w dolinach rzeki Przewodówki, Tąsewki, Kolnicy oraz mniejszych cieków i licznych zagłębieniach. W większości są to użytki średniej wartości o dość korzystnych warunkach pokarmowych i wodnych dla roślin. Użytki zielone gorszej wartości tj. kl. V mają niewielki udział i występują w znacznym rozdrobnieniu.

Użytki zielone należy pozostawić w dotychczasowym zagospodarowaniu.

6. Melioracje

Melioracje na terenie gminy prowadzone były głównie w latach 60 - ych i 70 - ych. Ogółem zmeliorowane jest 4979 ha użytków rolnych co stanowi 56,3% ogólnej ich powierzchni. Melioracje gruntów orných obejmują obszar 4457 ha (tj. 65,6%) oraz 522 ha użytków zielonych (tj. 25,4% pow. użytków zielonych).

W latach 60 - tych przeprowadzono regulację rzeki Przewodówki a następnie w latach 1980

- 1981 dokonano odbudowy rzeki w celu poprawy odpływu. Regulację Kolnicy wykonano w

okresie przedwojennym. Regulacja rzek i drenacja gruntów powoduje przyspieszony odpływ wód powierzchniowych a tym samym może wpłynąć na obniżenie wód gruntowych. Prace melioracyjne muszą być prowadzone wraz z budową systemu urządzeń hydrotechnicznych i stałą ich konserwacją mogącą regulować odpływ wód powierzchniowych.

7. Szata roślinna

Na terenie gminy dominuje szata roślinna o charakterze antropogenicznym. Działalność gospodarcza człowieka przyczyniła się do przekształcenia naturalnych zbiorowisk roślinnych na tereny upraw polowych. Dominują tu rośliny kulturowe typu zboża, ziemniaki, rośliny pastewne oraz rośliny sadownicze i warzywa.

Półnaturalne zbiorowiska roślinne tworzą łąki i pastwiska o łącznej powierzchni 2,0 tys. ha (tj. 18,6 % powierzchni gminy). Większe kompleksy użytków zielonych występują w dolinach rzeki Przewodówki, Kolnicy oraz mniejszych cieków w zagłębieniach terenowych. Użytki zielone stanowią ostoję naturalnych siedlisk flory i fauny oraz retencjonują wody powierzchniowe. Należy dążyć do utrzymania wszystkich naturalnych siedlisk przyrodniczych ponieważ stanowią one ciągi powiązań zapewniające równowagę ekologiczną. W skali gminy można wyróżnić dwa rodzaje ciągów ekologicznych wśród których określany jako **drugorzędny** przebieg wzdłuż rzeki Przewodówki oraz **lokalne** wzdłuż pozostałych cieków i rowów melioracyjnych szczegółowych.

Obszar gminy cechuje się niską lesistością. Na lasy przypada zaledwie 8,3% powierzchni gminy. Większe obszary leśne występują w części wschodniej gminy zgrupowane w czterech zwartych kompleksach, które przechodzą na teren gminy Pułtusk, Karniewo i Winnicę. Część środkowa i zachodnia gminy jest prawie bezleśna a występujące tu niewielkie kępy leśne rozrzucone są wzdłuż cieków i pól. Około 65% powierzchni leśnej znajduje się w administracji Nadleśnictwa Pułtusk, pozostałe to lasy prywatne rozdrobnione oraz powstałe w wyniku zalesienia.

Nadleśnictwo Pułtusk zarządza większymi kompleksami leśnymi do których należą Uroczysko Mostkówko (na pld. Wschód od Przewodowa), Uroczysko Kozłowo (na wschód od wsi Kozłowo) uroczysko Grochy - Krupy (na wschód od miejscowości Grochy Krupy) Lasy państwowe posiadające znaczenie gospodarcze, charakteryzują się drzewostanem sztucznie wprowadzanym. Przeważają jedno wieko we kultury sosnowe dochodzące do 80% składu drzewostanu. Pozostałe 20% stanowi mieszanina różnych drzew typu brzoza, świerk, dąb, grab, osika, leszczyna i inne. Na siedliskach mokrych i podmokłych występuje olcha,

której udział dochodzi do 90 % składu a pozostałe to są jarzębiny, wierzby, czeremchy itp. Wiek drzewostanu jest zróżnicowany, z przewagą klas średnich i wyższych tj. ponad 40 lat.

Naturalne siedliska leśne uległy mocnemu wyniszczeniu lecz stan poprawiają nowe nasadzenia, które wprowadzać należy nie tylko na grunty leśne ale i słabsze klasy bonitacyjne tj. V i VI, nieużytki oraz enklawy śródpolne. Nowe nasadzenia powinny odchodzić od zbiorowisk sosnowych małoodpornych na choroby i zagrożenia pożarowe. Przebudowa drzewostanu powinna iść w kierunku zbliżonym do naturalnego składu z preferencją dębu i drzew liściastych co podniesienie walory estetyczne i odporność ekologiczną lasów.

8. Klimat

Na podstawie regionalizacji rolniczo - klimatycznej wg R. Gumińskiego obszar gminy wchodzi do dzielnicy środkowej. Jest to obszar o najmniejszych opadach atmosferycznych - poniżej 600 mm rocznie. Najbliższa stacja meteorologiczna prowadząca stałe badania jest w Mławie posterunek meteorologiczny w Poświętnem. Wieloletnie badania dla tego rejonu określiły następujące cechy klimatu:

- średnia temperatura powietrza jest stosunkowo wysoka i kształtuje się na poziomie $7,2^{\circ}\text{C}$,
- średnia temperatura najcieplejszego miesiąca lipca wynosi $18,5^{\circ}\text{C}$, zaś najchłodniejszego którym jest luty ($-3,7^{\circ}\text{C}$).
- średnia roczna amplituda temperatur wynosi $22,2^{\circ}\text{C}$,
- absolutna amplituda temperatury powietrza dochodzi do 69°C ,
- liczba dni mroźnych w roku wynosi około 42 z temperaturą poniżej 0°C , przypada na styczeń i luty,
- dni gorących (z temperaturą powyżej 25°C) jest około 38, najwięcej w czerwcu, lipcu i sierpniu,
- okres bezprzymrozkowy wynosi około 170 dni i trwa od 25 IV do 14 X.,
- okres wegetacji trwa 210 dni, gdzie średnia dobowa temperatura wynosi $5,0^{\circ}\text{C}$,
- w ciągu roku dni pochmurnych jest około 128,
- średnia roczna suma opadów wynosi ok. 550 mm (kraj ok. 600 mm), z najwyższymi w lipcu i sierpniu (po ok. 70 mm) i najniższymi w kwietniu i październiku (po ok. 26 mm),
- pokrywa śnieżna zalega ok. 75 dni z największą liczbą dni w miesiącach styczniu i lutym,
- najczęstsze są wiatry zachodnie (ok. 16,5%), następnie północno-zachodnie (14,0%) południowo-wschodnie (4,7%) i południowe (6,2%).

Średnia wilgotność powietrza wynosi ok. 81% i jest zbliżona do przeciętnej na terenie środkowej i wschodniej Polski.

Klimat gminy należy do korzystniejszych w skali Północnego Mazowsza. Szczególnie korzystne warunki klimatyczne występują na terenach pokrytych utworami zwięzłymi (gliny). Na tych obszarach dobowe amplitudy temperatury ulegają złagodzeniu a wilgotność okresowo wzrasta, szczególnie po wystąpieniu opadu atmosferycznego. Częstsze są zjawiska występowania rosy. Tereny te przeważają w skali gminy i są korzystne dla upraw rolniczych oraz dla zabudowy mieszkaniowej. Nad obszarami gleb piaszczystych występują topoklimaty suche o dużych amplitudach temperatury powietrza w warstwie przygruntowej i niedoborze wilgoci. Są korzystne dla budownictwa i roślin o mniejszych wymaganiach klimatycznych i glebowych. Korzystnymi warunkami klimatycznymi charakteryzują się obszary leśne, gdzie są najlepsze warunki bioklimatyczne i aerosanitame.

Tereny dolin rzeki Przeodówki, Tąsewki, Kolnicy i innych cieków oraz obszarów o płytkim zaleganiu wód przypowierzchniowych występujących w rejonie zagłębień charakteryzują się niekorzystnymi warunkami klimatycznymi dla budownictwa mieszkaniowego i upraw rolnych. Tereny te w większości zajmują trwale użytki zielone, które powinny pozostawać w dotychczasowej formie zagospodarowania.

9. Ochrona środowiska przyrodniczego

Ochrona i kształtowanie środowiska przyrodniczego prowadzi do pogodzenia funkcji gospodarczej z ekologiczną

Do najcenniejszych wartości podlegających ochronie na terenie gminy należą:

- gleby kl. II, IIa, IIIb
- tereny zlewni chronionej rzeki Narwi,
- obszary naturalnych dolin rzeki Przewodówki z dopływami, Kolnicy oraz innych cieków i obniżeń stanowiących naturalne siedliska przyrodnicze wchodzące w ciągi ekologiczne,
- parki podworskie i wiejskie, pomniki przyrody ®

lasy

- obszar funkcjonalny - Zielone Płuca Polski

Gleby II, Etta, Elb klasy bonitacyjnej chronione są na podstawie ustawy o ochronie gruntów rolnych i leśnych z dnia 3 lutego 1995 r. Ochrona polega na ograniczeniu przeznaczania ich na cele nierolnicze, zapobieganiu degradacji i dewastacji oraz rekultywacji terenów zniszczonych. Znaczne kompleksy gleb chronionych występują w części północnej i

środkowej gminy natomiast mniejsze są rozrzucone na terenie całej gminy. W ich otoczeniu występują gleby klasy IV tworząc zwarte kompleksy gleb bardzo dobrych i dobrych które, łącznie zajmują ponad 80% powierzchni użytków rolnych gminy. Z uwagi na możliwość dalszej intensyfikacji upraw polowych gleby te należy chronić przed zmianą użytkowania.

Tereny zlewni chronionej rzeki Narwi obejmują prawie całą gminę. Wymagana II klasa czystości rzeki Przewodówki, która wraz z Pełtą wpada do rzeki Narwi prowadzi wody pozaklasowe. Z uwagi na ujęcie wody pitnej w Wieliszewie dla miasta Warszawy wymagana jest I klasa czystości wód Narwi, które obecnie nie odpowiadają normom. Wody powierzchniowe narażone są na zanieczyszczenia ze źródeł obszarowych wprowadzanych przez zabudowę mieszkaniowo - gospodarczą i użytkowanie terenów rolnych, w tym nawożenie i chemizację. Intensywność spływu zanieczyszczeń uzależniona jest od warunków hydrometeorologicznych i wielkości stosowanych dawek nawozowych. Nagromadzenie związków biogennych i bakteriologicznych zwiększa się w okresach zmniejszonych przepływów wód. Przy braku oczyszczalni ścieków w zwartej zabudowie nieczystości wiejskie kierowane są do rowów melioracyjnych lub wprost do gruntu, stając się źródłem zanieczyszczeń obszarowych. Nieuporządkowana gospodarka wodno - ściekowa wpływa na stan czystości **wód podziemnych**. Najbardziej narażone na zanieczyszczenia są **studnie kopalne**. Wynika to z nieprawidłowej lokalizacji studni i składowisk obornika, braku płyt gnojowych, nieszczelności szamb, innych nieczystości itp. Wyniki badań zanieczyszczeń wód w studniach kopanych na terenie gminy są bardzo zróżnicowane. W wielu studniach woda nie nadaje się do picia i dla potrzeb gospodarczych ze względu na przekroczenie zawartości wskaźników fizycznych, chemicznych i bakteriologicznych. Stan czystości wód głębszych warstw jest zadawalający. Przy wszystkich ujęciach należy przestrzegać warunków zwartych w rozporządzeniu M.O.Ś.Z.N i L. Z dnia 5 listopada 1991 r. w sprawie zasad ustanawiania stref ochronnych ujęć wody.

Ochroną objęto **obszary naturalnych dolin i obniżeń**, które występują w rejonie rzeki Przewodówki wraz z dopływami oraz Kolnicy i system rowów melioracyjnych. Tereny te zajmują półnaturalne siedliska łąk i pastwisk, które stanowią **korytarze ekologiczne** umożliwiające lokalne migracje faunistyczne i powiązania obiektów przyrodniczych w skali lokalnej. Tereny trudno dostępne zapewniają schronienie, pożywienie i lęgowiska dla ptactwa i zwierząt a także zapewniają równowagę ekologiczną środowiska. Przeprowadzone drenacje pól, łąk i regulacje koryt rzecznych spowodowały przyspieszony odpływ wód, co wpłynęło na obniżenie ich naturalnych wartości. Z uwagi na niski udział użytków zielonych i

wszechstronne znaczenie dla środowiska należy je chronić przed dalszym przekształcaniem i degradacją.

Ważną rolę w krajobrazie gminy odgrywają **parki podworskie i wiejskie**. W wyniku braku ich konserwacji i niszczyielskiej działalności mieszkańców część parków uległa bezpowrotnej dewastacji. Wokół terenów zachowanych w lepszym stanie na podstawie ustawy z 1962 r. o ochronie dóbr kultuury wyznaczono strefę ochrony konserwatorskiej. Są to parki: Kozłowo (2,37 ha) Ołdaki (8 ha), Pękowo (ok. 3 ha), Skaszewo (4 ha), Słoneczewo (4 ha), Żebry Wiatraki (4 ha) Borza Bliźnięta (6 ha), Borza Strumiany (ok. 2 ha), Gotardy (8 ha), Gzy (5 ha), Kałużyczyn (4 ha), Ostaszewo Włuski (2-3 ha), Przewodowo (8 ha), Stare Grochy (3 ha), Sulnikowo (4,5 ha), Wysocki (4,5 ha), Żebry Włosty, Żeromin (7-8 ha).

Rola parków w krajobrazie gminy jest tym większa, że jest to obszar o bardzo małej lesistości i małej powierzchni naturalnych siedlisk przyrodniczych.

Najcenniejsze okazy drzew uznane są za **pomniki przyrody** i podlegają ochronie zgodnie z ustawą o ochronie przyrody z 1991 r. i wcześniejszych o ochronie i kształtowaniu środowiska. Za pomniki przyrody uznane są w Pękowie - dąb szypułkowy i lipa drobnolistna w parku podworskim oraz dąb szypułkowy w odległości ok. 15 m od szkoły w kier. północno

- wschodnim, dąb szypułkowy przy kościele w Przewodowie i wiąz górski przy drodze Przewodowo - Strzegocin, jesion wyniosły o dwu pniach przy kościele w Gzach, kasztanowiec biały, klon pospolity i jesion wyniosły we wsi Kozłowo , czterorzędową aleją we wsi Skaszewo składająca się z 6 szt. kasztanowca, 102 szt. grabu pospolitego i 73 szt. akacji.

Najcenniejsze przyrodniczo tereny wschodniej i południowo - wschodniej części gminy zostały włączone do obszaru chronionego krajobrazu zatwierdzonego uchwałą wojewody ciechanowskiego. Łącznie obszar chronionego krajobrazu zajmuje 1889,4 ha tj. 18 % powierzchni gminy. Działalność gospodarcza na tym obszarze nie może prowadzić do degradacji istniejącego stanu. Należy dążyć do przestrzegania zasad ochrony istniejących naturalnych form środowiska i ich zachowania.

Ważną rolę w kształtowaniu naturalnego krajobrazu stanowią **obszary leśne**. Istniejące siedliska leśne i wyspowo rozrzucone zadrzewienia podlegają ochronie przed zmianą ich użytkowania. Występuje konieczność ich powiększenia poprzez zalesianie terenów o niższych klasach bonitacyjnych, nieużytków, wprowadzanie zadrzewień śródpolnych i przyzagrodowych. W strukturze gatunkowej należy dążyć do wzbogacenia różnorodności biologicznej zbliżonej do pierwotnej z większym udziałem dębu.

Cała gmina Gzy znajduje się w obszarze funkcjonalnym „Zielone Płuca Polski” który obejmuje północno - wschodnią część kraju. W obszarze tym należy konsekwentnie przestrzegać zasad ekorozwoju tzn.:

- maksymalnie wykorzystywać odnawialne zasoby naturalne
- utrzymywać równowagę ekosystemów, szeroko rozumianą ochronę przyrody (ochronę krajobrazów, unikatowych biocenoz, różnorodności zasobów genetycznych itp.)

10. Źródła zanieczyszczeń środowiska

Działalność człowieka doprowadziła do zmian w naturalnym środowisku przyrodniczym. Wraz ze wzrostem powierzchni upraw rolnych ubywało siedlisk leśnych, użytków zielonych i innych form naturalnych. Prowadzona działalność gospodarcza nadal stwarza zagrożenie zanieczyszczenia wód, gleby i powietrza. Szacuje się, że na terenie gminy powstaje rocznie około 80 tys. m³ ścieków bytowo - gospodarczych. Są to ścieki typowe, dla obszarów, w których rolnictwo i hodowla są podstawowymi gałęziami gospodarki. Zanieczyszczenia gleby i wód ściekami ma charakter punktowy i wiąże się głównie z zabudową mieszkaniową, obiektami hodowli oraz nielicznymi obiektami usługowymi. Na terenie gminy nie ma ani jednej oczyszczalni ścieków komunalnych. Część ścieków głównie z obiektów podległych gminie wywożona jest do oczyszczalni w Pułtusk. Wiele posesji nie posiada zbiorników bezodpływowych lub są nieszczelne. Często ścieki z osadników trafiają na pola w pobliżu domostw lub wylewane są do rowów stwarzając zagrożenie dla gruntu, wód powierzchniowych i podziemnych. W miejscowościach posiadających wodociąg spotyka się sytuacje niedopuszczalne, kiedy to nie użytkowane studnie zamieniane są na zbiorniki nieczystości. Sytuacja taka wymaga natychmiastowej likwidacji tych studni, ponieważ zagraża zanieczyszczeniem głębszych warstw wodonośnych. Znaczącym źródłem zanieczyszczenia jest niewłaściwe składowanie odpadów stałych. Rocznie powstaje ponad 500 ton odpadów stałych. Przez wiele lat składowane były na dzikich wysypiskach, co niosło zagrożenie dla wód podziemnych i powierzchniowych oraz gleby. Takie składowiska były we wsi Grochy Sewatki, Gzy i Wisnowa. Składowisko na gruntach wsi Grochy Serwatki funkcjonowało jako gminne. Jest to wyrobisko o pow. 0,3 ha po eksploatacji piasku i zostało pozytywnie zaopiniowane przez służby ochrony środowiska. Budowy wysypiska nie wykonano i wysypisko od 1998 r. jest wyłączone z eksploatacji. Wysypisko „dzikie” występuje w rejonie wsi Gzy - Wisnowa. Po eksploatacji piasku o pow. 0,2 ha prowadzono nielegalny wywóz śmieci. Obecnie wysypisko zlikwidowano. Odpady z terenu gminy przewożone są do wysypiska w Płocochowie gm. Pułtusk.

Emisja zanieczyszczeń do powietrza z obszaru gminy pochodzi przede wszystkim z procesów energetycznego spalania paliw o wysokiej zawartości siarki, jakim jest węgiel kamienny wykorzystywany do ogrzewania budynków mieszkalnych, zakładów usługowych i rzemieślniczych. Poza emisją energetyczną na terenie gminy występuje emisja technologiczna. Głównymi jej źródłami są:

- ubojnia i masarnia w Gotardach
- Stacja Paliw Spółdzielni Kółek Rolniczych w Szyszkach
- Stacja Paliw w Przewodowie Parcelach
- Ferma drobiu w Szyszkach (ok. 20 tys. brojlerów)
- Dom Pomocy Społecznej w Ołdakach wraz z gospodarstwem rolnym o pow. 4,5 ha + 30 ha użytków rolnych

Obok źródeł zanieczyszczeń energetycznych i technologicznych występują **liniowe źródła zanieczyszczeń** jak: transport osobowy, towarowy i rolniczy i **obszarowe** (użytki rolne, obiekty hodowlane) emitujące zanieczyszczenia do powietrza.

Problem zanieczyszczeń komunikacyjnych jest najbardziej odczuwalny przy ruchliwej drodze wojewódzkiej nr 618 Gołymin - Pułtusk, na której natężenie ruchu w okresie letnim, powiększone jest o ruch turystyczny. Zanieczyszczenia komunikacyjne powodują pogorszenie stanu powietrza atmosferycznego, gleb i wód powierzchniowych substancjami powstałymi w wyniku emitowania przez pojazdy toksycznych spalin. Zaliczają się do nich: tlenki węgla, węglowodory, tlenki azotu, tleni siarki i związki ołowiu. Ponadto zagrożenie stanowi transport niebezpiecznych ładunków, wibracje i hałas komunikacyjny. Częściową eliminację powyższych zagrożeń można uzyskać poprzez wprowadzenie pasa zieleni izolacyjnej, stosowanie paliw ekologicznych oraz odsunięcie od pasa drogowego zabudowy mieszkaniowej i upraw rolniczych.

III ZASOBY I FUNKCJONOWANIE ŚRODOWISKA KULTUROWEGO

Trwałym elementem zagospodarowania przestrzennego są zasoby dziedzictwa kulturowego świadczące o ciągłości działalności i dorobku wielu pokoleń mieszkańców. Zgodnie z ustawą o ochronie dóbr kultury i muzeach z dnia 15 lutego 1962 r. na terenie gminy Gzy wyodrębnić można następujące zasoby dziedzictwa kulturowego:

- krajobraz kulturowy
- zabytkowe układy przestrzenne
- zabytki architektury, budownictwa i urbanistyki reprezentowane przez:
  - zespoły sakralne,
  - zespoły dworskie,
  - wiejską zabudowę,
  - układy zieleni
- zabytki archeologiczne tj. ślady dawnego osadnictwa i działalności człowieka
- zabytki ruchome
- zabytki kultury niematerialnej

Ochrona dóbr kultury polega na zabezpieczeniu ich przed zniszczeniem, zapomnieniem, uszkodzeniem, dewastacją, zaginięciem, wywozem za granicę i zapewnieniu warunków trwałego ich zachowania.

1. Krajobraz kulturowy

Krajobraz kulturowy jest szeroko rozumianym zbiorem dóbr kultury materialnej oraz niematerialnej posiadającej wartości historyczne. Obecny, rolniczy z małym dodatkiem lasów krajobraz omawianego terenu jest wynikiem wielowiekowego oddziaływania człowieka na zastane środowisko. Dzisiejsza forma krajobrazu zaczęła być kształtowana od IX - X wieku. Ludność mazowiecka napływająca na ten teren posuwała się w górę cieków rozpoczynając tworzenie pól uprawnych w pobliżu nich. Osady wczesnośredniowieczne były prawdopodobnie zlokalizowane w takiej samej odległości jak w czasach współczesnych, różniły się jedynie wielkością. Były to wsie jedno lub paru zagrodowe. Intensywność

osadnictwa zwiększyła się gdy ziemie te zostały objęte nadaniem książęcym dla biskupa płockiego. Rządcy dóbr biskupich prowadzili dość planowe działanie opierające się na kolonistach urządzonych według prawa niemieckiego, natomiast drobne rycerstwo pozostawione było własnej pracowitości. Proces ten rozkładał się na dziesięciolecia i wydaje się, że wówczas stworzono podstawowy szkielet obecnych miejscowości. Biskupie wsie były większe, o regularnych planach, z istniejącymi przy nich większymi gospodarstwami wójtowskimi, natomiast rycerskie rozrzucone w terenie, być może w miejscach ułatwiających obronę. Wtedy pojawiły się nowe elementy krajobrazu tj. zespoły sakralne, czyli kościoły, cmentarze i plebanie. Z tych wieków kształtowania się lokalnego krajobrazu kulturowego do naszych czasów przetrwały przestrzenie pól, oraz trasy niektórych dróg. Nieregularność osadnictwa drobnoszlacheckiego przetrwało do naszych czasów. Zachował się podstawowy układ drożny, chociaż częściowo zmieniła się ważność niektórych dróg.

Następnym okresem zmian krajobrazu kulturowego obecnej gminy Gzy były pierwsze dziesięciolecia XIX w. Przy upaństwowionych wsiach biskupich zaczęto tworzyć folwarki, które przechodziły w prywatne ręce. W zabudowie cały czas stosowano niemal wyłącznie drewno, pomimo propagowania wiejskiego budownictwa ogniotrwałego.

Większe przekształcenia nastąpiły po uwłaszczeniu chłopów ok. 1865 roku, kiedy nastąpił podział folwarków i ten fakt zaznaczył się wyraźnie w krajobrazie pól. Po kryzysie zbożowym folwarki zaczęły wyzbywać się ziemi, w związku z tym przybywało gospodarstw rolnych i zabudowy mieszkaniowej. Majątki próbowały ratować się sprzedażą lasów, potem ziemi. Szybko zmniejszyło się zalesienie o także łąki i pastwiska przekształcano w grunty orne. Nowością było rozpowszechnianie się po 1880 roku parków przy dworach, które były ogrodami ozdobnymi, użytkowymi i parkami krajobrazowymi. Ważnym elementem krajobrazu, który przetrwał do naszych czasów były krzyże i kapliczki przydrożne. Działania parcelacyjne trwały prawdopodobnie do I wojny światowej. Po 1920 roku podział majątków uległ przyspieszeniu, ze znacznym nasileniem ok. 1930 roku. Procesy te nie doprowadziły jednak do całkowitego zaniku zespołów dworskich. Wywłaszczenia lat międzywojennych miały charakter bardziej zorganizowany, dlatego zespoły nowych gospodarstw tworzone były w układach raczej regularnych. W latach międzywojennych powstawały, w mniejszej ilości osady kolonijne powiększając obszary krajobrazu charakterystyczne dla okolic drobnoszlacheckich.

Znaczne zagęszczenie sieci osadniczej zwiększyło ilość dróg polnych. Ważniejsze drogi były już brukowane profesjonalnie. Wznoszono domy i budynki gospodarcze ogniotrwałe, często z

kamienia polnego. Z inwestycji liniowych zrealizowano w tym okresie linię telekomunikacyjną, a po II wojnie światowej linie energetyczne.

Kolejna zmiana nastąpiła po 1945 roku. Zniszczone zostały dwory, parki dworskie, zabudowa folwarczną, lecz znaczną część tych zabytków można w gminie Gzy przywrócić. W przestrzeni niewiele się zmieniło, gdyż nie powstawały nowe osady lecz były rozbudowywane istniejące. Znaczącym zjawiskiem było powstawanie gospodarstwa spółdzielczego w Grochach Krupach. Formy rozłogów pól nie ulegały zasadniczym zmianom, jeśli oczywiście pominąć części rozparcelowanych przedwojennych majątków. Bardzo widoczne są liczne napowietrzne linie telefoniczne, energetyczne, zwłaszcza przemysłowe. Sieć dróg w zasadzie nie zmieniła się, chociaż uległa zmianie ich hierarchia ważności, powodując zanikanie dróg historycznych. Całkowicie zaniechane zostało budownictwo drewniane, a wielkim błędem jest przymusowa typizacja budynków mieszkalnych wprowadzona w latach 1965 - 70 zrywająca całkowicie z lokalnym dorobkiem kulturowym. Zasięg zalesień nie uległ zasadniczym zmianom dzięki prowadzonej dosyć zrównoważonej gospodarce leśnej. Pogorszeniu uległa sytuacja w zakresie tzw. małej architektury tj. ogrodzeń nieruchomości, nagrobków na historycznych cmentarzach oraz lokalizacji przy ważniejszych drogach nieestetycznych reklam i informacji.

Krajobraz kulturowy obecnej gminy Gzy w największym swym procesie został ukształtowany w drugiej połowie XIX w. i w XX wieku, lecz wyraźnie jest pozostałością okresów wcześniejszych, w tym charakterystyczne przekształcenie okolic drobnoszlacheckich w obszary folwarczne. Jest dobrze zachowany, a zniszczenia i dewastacje nie doprowadziły do tak złego stanu jak na wielu innych obszarach. Istnieją liczne zachowane, czytelne pozostałości założeń dworskich.

Do interesujących fragmentów krajobrazu przyrodniczego należy dolny bieg rzeki Przewodówki (od Gzów na południe), doliny strumieni w okolicach Krajęczyna Łady, Ołdak, Sulnikowa oraz potoku Kolnica na całej długości.

2. Zabytkowe układy przestrzenne

Układy przestrzenne gminy Gzy należy uznać za typowe dla obszarów wiejskich północnego Mazowsza. **Regularne układy przestrzenne** posiadają miejscowości: Porzowo, Kozłówka, Pękowo, Przewodowo i Szyszki. Pozostałości regularnych układów średniowiecznych można znaleźć również w Skaszewie, Ostaszewie Włuskach i Ostaszewie Wielkim.

Układy przestrzenne osadnictwa drobnoszlacheckiego są **nieregularne** i dopasowane do lokalnych warunków terenowych. Przez swą masowość stanowią o odmienności krajobrazu kulturowego Mazowsza i Podlasia od innych ziem polskich. Do najlepiej zachowanych tego typu układów należą: Grochy Serwatki, Grochy Imbrzyki, Kęsy Pańki, Szyszki Borza.

Okres parcelacji folwarków spowodował rozwój zabudowy kolonijnej i jednocześnie normalnych układów liniowych, które posiadają: Kozłówka, Pękowo, Porzowo i Przewodowo.

Spośród istniejących zespołów dworskich tylko Skaszewo można uznać za funkcjonujący od średniowiecza majątek szlachecki. Przypuszcza się też, że czasów średniowiecza sięgają majątki w Kozłowie, Pękowie, Przewodowie i Sulnikowie. Odrębną grupę tworzą folwarki (zespoły dworskie) we wsiach drobnoszlacheckich. Należą do nich: Gotardy, Grochy Stare, Gzy Kałęczyn, Ołdaki, Słończewo (Sędzimiry), Wysocki, Żebry Tarały, Żebry Włosty, Żeromin.

Pod pojęciem **zespołów dworskich** należy rozumieć cały obszar zajęty przez dawny zespół budowli rezydencjonalnych z obiektami pomocniczymi, parkiem, ogrodem i innymi formami planowo założonej zieleni, obiektami gospodarczymi, czworakami i im towarzyszącymi obiektami. Zespołom towarzyszy warstwa kulturowa, gdyż majątki przeważnie w dawnym miejscu funkcjonowały od setek lat i w ziemi musiały pozostać znaczne ilości materiału archeologicznego. Wszystkie te układy na terenie gminy Gzy są zachowane fragmentarycznie, choć zawsze granice dawnego układu są czytelne. Wyjątek stanowi zespół w Żebrach Falbogach i Skaszewie, który częściowo został trwale zainwestowany obiektami o innych funkcjach. Gmina Gzy posiada niewielki procent nieodwracalnie zniszczonych obszarów zespołów podworskich i prawie wszystkie utracone wartości posiadają szansę odtworzenia ich realnych wartości historycznych.

Do najmniejszych samodzielnych form osadniczych zaliczyć można osady karczemne i osady młyńskie. Osady młyńskie istniały prawdopodobnie w Przewodowie i Kęsach Pańskich lecz żadna z nich nie zachowała się.

Do zespołów wpisanych do rejestru zabytków należą:

- **dwór murowany w Pekowie** z ćw. XIX wieku w którym znajduje się szkoła podstawowa oraz park pochodzący z lat 1850 - 60. Ocalała kompozycja parkowa posiada ok. 3 ha powierzchni i jest dobrze zachowana
- **zespół sakralny w Przewodowie** obejmujący kościół parafialny z końca XIX wieku wraz z zabytkowymi organami, zielen przykościelną oraz cmentarz przykościelny założony w

XV wieku na którym znajduje się zabytkowa murowana kaplica grobowa rodu Grąbczewskich z pierwszej połowy XIX wieku

- **zespół dworski w Ołdakach** z końca XIX wieku na który składa się budynek gospodarczy kamienny oraz założenia parkowe o powierzchni ok. 8 ha, w tym obszar rekreacji z całą aleją ok. 3,2 ha, wody ok. 0,3 ha. Kompozycja parkowa powstała u schyłku XIX wieku, częściowo zmieniona i uzupełniona ok. 1920 roku. Park dobrze utrzymany, znaczne prace zrealizowano po 1975 roku, malowniczo położony na znacznym skłonie terenu

Zespoły i obiekty objęte ochroną konserwatorską

- **zespół sakralny w Gzach** obejmujący kościół parafialny murowany pochodzący z lat 1872 - 74 oraz dzwonnice murowaną z końca XIX w.
- **zespół sakralny w Szyszkach** obejmujący kościół parafialny murowany oraz bramę na cmentarzu przykościelnym z ok. 1900 roku
- **zespół dworski w Borzach Strumianach** składający się z dworku drewnianego otynkowanego z początku XX w. oraz budynku gospodarczego wraz z układem zieleni będącym drobnoszlacheckim ogrodem użytkowym połączonym z naturalną roślinnością. Duża różnorodność gatunkowa drzew (jesiony, dęby, lipy, jodła, świerk, grochodrzewy, itp.) z widocznymi elementami kompozycyjnymi. Całość danego układu o powierzchni ok. 6 ha, w tym wyraźne planowe rozmieszczenie zieleni ok. 2 ha, staw ok. 0,04 ha.
- **zespół dworski w Żebrach Włostach** obejmujący dwór murowany z 1899 roku wraz ze spichlerzem murowanym, oborą i stajnią z pierwszego ćwierćwiecza XX wieku. Z zabytkowego układu zieleni praktycznie nic nie zostało zachowane. Północna jego część graniczyła ze strumieniem i stanowiła roślinność naturalną, która kiedyś mogła być włączona w kompozycję
- **dwór murowany w Skaszewie** z ok. 1900 roku w którym obecnie znajduje się szkoła podstawowa. Park skomponowany u schyłku XIX wieku, poważnie zniszczony został przez mrozy w latach 1928 - 29 i później rekonstruowany. Jego czytelny układ obejmuje 4 ha, w tym ok. 1 ha stawów oraz dobrze zachowana aleja dojazdowa czterorzędowa
- **zespół folwarczny w Borzach Bliźniętach** na który składa się dwa murowane budynki gospodarcze i piwnica z początku XX wieku. Układ zieleni o powierzchni ok. 6 ha typowy dla gospodarstwa drobnoszlacheckiego stanowiący pozostałość ogrodu

użytkowego połączonego z naturalną roślinnością terenów podmokłych wraz ze stawem o powierzchni 0,3 ha

- **dworek drewniany w Słończewie_pochodzący** z ok. 1900 roku. Układ zieleni założony w końcu XIX wieku. Powierzchnia obejmuje ok. 4 ha, w tym część spacerowa ogrodu wynosi ok. 0,51 ha
- **zespół folwarczny w Borzach Przechy** obejmujący budynek gospodarczy murowany z I ćw. XX wieku
- budynki mieszkalne i gospodarcze pochodzące sprzed 1945 r. w 28 miejscowościach gminy zgodnie z rejestrem Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków

Dla krajobrazu kulturowego i przyrodniczego duże znaczenie posiadają również planowo tworzone założenia zieleni. Ukazują dawne sposoby kształtowania przestrzeni, a tym samym stanowią integralny element naszego dziedzictwa kulturowego. Do zabytkowych założeń zieleni należą **parki dworskie** znajdujące się w złym lub bardzo złym stanie zachowania. Parki dworskie a dokładniej ogrody, to nie tylko układy ozdobne ale przylegające do nich sady, warzywniki, zielniaki, pastwiska itp. łącznie z alejami wiodącymi do majątków. Fragmenty zachowane do naszych czasów posiadają widoczne formy parków krajobrazowych. Do rozpoznawanych i objętych ochroną konserwatorską układów zieleni należą:

1

- **park dworski w Kozłowie** o powierzchni 2,37 ha, w tym 0,13 ha staw oraz aleja grabowa 0,25 ha. Park powstał w latach 1880 - 90 i był przekomponowany ok. 1930 r. Historyczna całość założenia posiada ok. 0,75 ha
- park dworski w Gotardach_o powierzchni ok. 8 ha z którego pozostały czytelne granice nieistniejącego już układu parkowego. Na jego terenie zlokalizowany jest budynek produkcyjny
- **park dworski w Gzach_** będący znacznie zdewastowanym założeniem zieleni. Całość dająca się obecnie odczytać w terenie posiada ok. 5 ha, w tym 0,4 ha to stawy na lokalnej strudze. W centrum założenia usytuowane jest gospodarstwo ze starszym murowany domem i nowym nie pasującym do otoczenia
- **park dworski w Kałęczynie** o powierzchni ok. 4 ha, w tym 0,25 stawy. Do starszych drzew zaliczają się głównie lipy i jesiony. W centrum nowe gospodarstwo rolne
- **park dworski w Przewodowie_o** powierzchni ok. 8 ha jest aktualnie układem o dosyć łatwo czytelnym granicach. Zachowało się nieco starych drzew, fragmenty alei

kasztanowcowej oraz 1 drzewo pomnikowe. W centrum duże gospodarstwo rolne, a w części północnej ośrodek zdrowia

park dworski w Starych Grochach jest obecnie tylko pozostałością części parko- ogrodowej. Czytelny układ ma ok. 3 ha powierzchni, w tym bardzo długi staw o 0,2 ha. Drzewa, głównie jesiony mają ok. 60 - 80 lat. Niemal w centrum układu znajduje się mały budynek szkolny

park dworski w Sulnikowie o widocznym układzie kompozycji o powierzchni ok. 4,5 ha, w tym ok. 0,1 ha staw. W centrum założenia nowe gospodarstwo rolne **park dworski w Wysockim** jest czytelną pozostałością dawnego układu dworskiego o powierzchni 4,5 ha w tym 0,25 stawy (do oczyszczenia). Posiada dosyć różnorodny drzewostan w wieku ok. 100 lat. Na jego terenie aktualnie znajdują się dwa gospodarstwa rolne, w tym jedno na miejscu dworu

park dworski w Żebkach Włostach jest obszarem całkowicie zniszczony w wyniku utworzenia zabudowy spółdzielni. Północna jego część graniczyła ze strumieniem gdzie naturalna roślinność mogła być włączona w założenie parkowe

park dworski w Żerominie jest obszarem silnie zmienionym w stosunku do stanu pierwotnego. Teren jest podmokły z kilkoma niedużymi stawami, ze znaczną ilością młodych drzew, głównie jesionów. Cała powierzchnia danego zespołu posiadała 7-8 ha

3. Zabytkowe cmentarze

Ta grupa zabytków należy do najbardziej złożonych gdyż kumuluje różne elementy tj. nagrobki, krzyże, bramy, ogrodzenia, kaplice, zieleń oraz walory niematerialne czyli religijne i historyczne. W dodatku część z nich jest użytkowana i podlega ciągłym zmianom. Zabytkowe cmentarze w gminie Gzy to:

- **cmentarz przykościelny w Gzach** powstał w czasie erekcji parafii rzymsko - katolickiej i funkcjonował do ok. 1850 - 6 Or. jego obszar wydziela ogrodzenie
- **cmentarz parafialny w Gzach** o pow. 9,5 ha powstał ok. połowy XIX w. posiada znaczną ilość historycznych i artystycznych nagrobków
- **cmentarz przykościelny w Przewodowie** _założony w początkach XV wieku, czynny do ok. 1840 roku z murowaną kaplicą Grąbczewskich (w rejestrze zabytków)
- **cmentarz grzebalny w Przewodowie** powstał ok. 1840 roku o niewielkiej ilości interesujących historycznie nagrobków i złym stanie zachowania. Powierzchnia ok. 0,7 ha
- **cmentarz przykościelny w Szyszkach** powstały w XV w. podczas erekcji parafii

- **cmentarz grzebalny w Szyszkach** założony ok. 1840 r. posiada powierzchnię 0,85 ha. Posiada sporą ilość interesujących historycznie nagrobków znajdujących się w złym stanie zachowania. Dotychczas nie udało się zlokalizować wiejskich cmentarzy epidemicznych, sytuowano zawsze w znacznej odległości od wsi i najczęściej oznaczano charakterystycznymi krzyżami - cholerycznymi. Cmentarze te są potencjalnymi obszarami chronionymi, wyłączonymi z użytkowania.

4. Zabytki archeologiczne

Gmina Gzy została przebadana metodą Archeologicznego Zdjęcia Polski tylko w ok. połowie swej powierzchni. Sądząc po wymienionych badaniach obszar gminy mieści się pod względem nasycenia stanowiskami archeologicznymi w grupie „średniej”. Najstarsze znaleziska wiążą się z mezozolitem, a następnie z okresem przejściowym między neolitem a epoką brązu. Od wczesnej epoki brązu mamy w zasadzie ciągłość osadnictwa aż do okresu Wędrówki Ludów.

Spośród znanych obecnie stanowisk najliczniejsze zaliczone są do kultury łużyckiej i okresu wpływów rzymskich, co jest regułą dla Mazowsza. W gminie Gzy uderzające jest wielowiekowe trwanie osadnictwa w jednym miejscu i często na tych nawarstwieniach pojawiają się osady średniowieczne. Jednoznacznie rysuje się prawidłowość tworzenia osad przy ciekach, obecnie niemal nie istniejących, ale przed tysiącleciem będącymi strumieniami czy nawet rzeczkami. Najstarsze znaleziska słowiańskie (mazowieckie) datuje się na przełom

X i XI wieku, więcej na XII i XIII wiek, w tym ich zanikanie w XII i XIV w. tj. w okresie napadów litewskich. Badania metodą AZP ograniczyły się do okresu późnego średniowiecza, dlatego brak jest pełnego obrazu ewolucji zagospodarowania gminy. Tereny zanikłych zespołów podworskich i centra średniowiecznych wsi uznaje się dlatego za obszary obserwacji archeologicznej ponieważ są potencjalnymi warstwami kulturowymi zawierającymi ogromną a nieznaną jeszcze część naszego dziedzictwa.

W uzgodnieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków pomija się ewidencję poszczególnych stanowisk archeologicznych ze względu na ich bezpieczeństwo. Stanowiska te oznaczone zostały na rysunku „Studium” jako obszary chronione. Wyjątkiem od tej zasady są stanowiska **wpisane do rejestru zabytków** dokładnie oznaczone tj.:

- osada z przełomu er w południowej części Przewodowa Majoratu
- osada z okresu wpływów rzymskich (I - IV w. n.e.) na wschodnim krańcu Przewodowa Parceli

- osada wczesnośredniowieczna (X/XI - XII w.) na zachodnim krańcu Przewodowa Nowego
- obszar cmentarza przykościelnego w obrębie jego ogrodzenia w Przewodowie (jego warstwy kulturowe)

5. Zabytki ruchome

Zabytki ruchome są to godne zachowania, najczęściej posiadające wartości historyczne lub artystyczne obiekty, które mogą być łatwo przemieszczane. Należą do nich elementy wyposażenia wnętrz sakralnych i świeckich, mobilne obiekty techniki (maszyny, narzędzia, pojazdy), krzyże, kapliczki przydrożne, nagrobki i inne zabytki świadczące o dawnej kulturze.

Do zabytków ruchomych na terenie gminy Gzy należą:

- **wyposażenie wnętrz kościołów parafialnych** w Gzach, Szyszkach i Przewodowie. które wpisane zostały do rejestru zabytków
- niektóre **nagrobki** na cmentarzach w Gzach, Przewodowie i Szyszkach
- **krzyże i kapliczki przydrożne** o formach charakterystycznych dla Mazowsza prawie we wszystkich miejscowościach gminy, w tym najciekawsze w Grochach Starych, Żerominie, Żebrach Tarałach, Kozłowie, Przewodowie, Skaszewie, Słończewie i Żebrach Włostach
- **pomnik** poświęcony pamięci ofiar II wojny światowej w Gzach
- liczne przedmioty służące w gospodarstwie domowym lub rolnym np.: maszyny, urządzenia, ubiory
- **zabytki techniki** np.: kuźnie murowane w Grochach Krupach

6. Kultura niematerialna

Najdawniejszym i najtrwalszym elementem kultury niematerialnej jest religia katolicka. Praktycznie na naszym terenie nie występowały inne wierzenia w każdym razie nie pozostawiły śladów. Charakterystyczny był całkowity brak niemieckich kolonistów w XIX i XX wieku, a Żydzi występowali rzadko. Obecnie niemal całkowitemu zatarciu uległy różnice kulturowe wynikające z przynależności do różnych grup społecznych, zupełnie została wyniszczona kultura dworów, trudno dostrzec też różnice między potomkami drobnej szlachty i włościan. Obyczajowość zbiorowości i rodzina uległa ujednoliceniu pod wpływem środków masowego przekazu kultywujących wzorce oderwane od lokalnej tradycji, a często i zagraniczne. Nie natrafiono na jednoznaczne przejawy odrębności jakie mogłyby wynikać z

napływu ludności z innych regionów kraju. Ludność taka przybywała, ale w niedużej liczbie i szybko się asymilowała z resztą miejscowego społeczeństwa. Świadomość historyczna własnych korzeni kulturowych deklaruje się przynależnością do niedużego obszaru. Pamięć historyczna sięga w zasadzie tylko do II wojny światowej i tylko niekiedy przywoływane są fakty z okresu międzywojennego. Zaskakujący jest niemal całkowity zanik tradycji walk z 1920 r., zazwyczaj są mylone z I wojną światową.

Z faktów historycznych na szczególne podkreślenie zasługują powstanie styczniowe, początki XVIII wieku, 1920 roku, II wojna światowa i lata po 1945 roku łącznie z działaniami podziemia zbrojnego.

Ważnym elementem kultury niematerialnej jest nazewnictwo, które ma wielkie znaczenie dla utrzymania tożsamości kulturowej. Istniejące nazwy miejscowości oraz nazwy geograficzne obejmują okres od XII wieku. Szczególnie wyróżnia się znaczna grupa dwuczłonowych nazw rejestrujących historyczne osadnictwo drobnoszlacheckie np.:

Grochy Stare, Borza

Strumiany, Skaszewo Włociańskie, Żebry Włosty i wiele innych. Nazwy te są narażone na zanikanie z powodu urzędowego funkcjonowania zbiorczych nazw sołectw.

IV UWARUNKOWANIA ROZWOJU GMINY

1. Powiązania przyrodnicze

Gmina Gzy położona jest na Wysoczyźnie Ciechanowskiej, należącej do makroregionu Niziny Północnomazowieckiej. Na przeważającej części gminy występują gleby III i IV klasy bonitacyjnej charakterystyczne dla Wysoczyzny Ciechanowskiej. Jest to obszar o najwyższej przydatności, do którego wchodzi sąsiednie gminy Karniewo i Gołymin.

Wody powierzchniowe części gminy zbiera rzeka Przewodówka należąca do zlewni chronionej rzeki Narwi. Obszary północno - zachodnie odwadniane są przez rzekę Kolnicę, która jako dopływ Sony należy do zlewni Wkry.

Teren gminy w roku 1994 został włączony do obszaru funkcjonalnego „Zielone Płuca Polski”, który obejmuje północno - wschodnie regiony kraju. Na tych terenach ustalone zostały następujące zasady gospodarowania:

- aktywizacja gospodarcza w jej proekologicznych formach poprzez wszechstronne i racjonalne wykorzystywanie walorów przyrodniczych
- przeciwdziałania deformacjom i depresjom społecznym
- tworzenie podstaw do nowoczesnej ochrony krajobrazu

2. Powiązania w zakresie infrastruktury technicznej.

Gmina posiada korzystne powiązania komunikacyjne w układzie dróg wojewódzkich poprzez drogi nr 618 Gołymin Ośrodek - Pułtusk - Wyszaków i nr 620 Nowe Miasto - Strzegocin - Przewodowo Parcele oraz 12 dróg powiatowych, które zapewniają połączenia gminy w sąsiednimi gminami oraz systemem dróg krajowych.

Obsługę telekomunikacyjną realizuje Telekomunikacja Polska S.A. Rejon Telekomunikacyjny w Pułtusku przez SN Ciechanów.

Zaopatrzenie w zakresie energii elektrycznej pełni Posterunek Energetyczny w Pułtusku.

Odpady płynne z gminy wywożone są do oczyszczalni w Pułtusk, odpady stałe na wysypisko w Płocochowie (gm. Pułtusk).

3. Powiązania w zakresie usług publicznych i komercyjnych.

Gmina posiada wielowiekowe, wykształcone tradycją i bezpośrednim sąsiedztwem powiązania z miastem Pułtuskim

- powiązania w zakresie usług publicznych w tym leczenia zamkniętego i specjalistycznego, administracji samorządowej, szkolnictwa ponadpodstawowego sądownictwa i policji, szkolnictwa wyższego
- powiązania w zakresie usług komercyjnych zwłaszcza handlu artykułami przemysłowymi, trwałego użytkowania, skupu surowców rolnych oraz ich bezpośredniej sprzedaży na targach, usług rzemieślniczych, napraw i innych
- powiązania w zakresie usług kultury, tj. Powiatowy Dom Kultury, kino, imprezy kulturalne, Powiatowa Biblioteka Publiczna

Wielowiekowe powiązania posiada gmina także z miastem Ciechanowem. Należą do nich:

- powiązania w zakresie usług komercyjnych szkolnictwa ponadpodstawowego i wyższego
- powiązania w zakresie administracji publicznej przez delegaturę mazowieckiego Urzędu Wojewódzkiego

4. Uwarunkowania prawne

Uprawnienia samorządu gminy wynikają z Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej oraz z Ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. Nr 16 poz. 95 z późn. zm.). Skarb Państwa reprezentowany przez organy administracji rządowej przekazał samorządom terytorialnym część mienia państwowego, w tym nieruchomości i mienie ruchome. Gminy zostały wyposażone w znaczny majątek w którym najważniejszy składnik stanowią grunty. Przekazanie nieruchomości nastąpiło przez komunalizację.

Równoległe z procesem komunalizacji rozpoczęło się uwłaszczenie osób prawnych nieruchomościami, które dotychczas były w ich zarządzie lub użytkowaniu, co dokonano na podstawie Ustawy z dnia 29 września 1990 r. o „Zmianie ustawy o gospodarce gruntami i wywłaszczeniu nieruchomości” z późn. zm. Rozporządzenie Rady Ministrów z dn. 16 marca 1999 r. zawierające przepisy wykonawcze dotyczące uwłaszczenia. Dało to szerokie

możliwości dotyczące zawłaszczenia nieruchomości będących w gestii podmiotów i instytucji zarządzających. Te akty prawne dały gminom dodatkową możliwość komunalizacji a tym samym pozyskania majątku na rzecz samorządu terytorialnego. Skarb Państwa powołał Agencję Własności Skarbu Państwa powierzając jej wykonywanie na jego rzecz prawa własności i innych praw rzeczowych. Agencja Własności Skarbu Państwa może w drodze umowy przekazać na własność gminie nieruchomości przeznaczone na cele infrastrukturalne służące do wykonywania zadań własnych gminy.

Dochody budżetowe gminy reguluje ustawa o gospodarce finansowej z dnia 10 grudnia 1993 r. (Dz. U. Nr 129 poz. 600 z późn. zm.) określając dochody własne gmin, udziały w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa, dotacje i subwencję ogólną i wyrównawczą.

W związku z wdrożeniem reformy ustrojowej państwa ustawa z dnia 29 grudnia 1998 r. (Dz. U. Nr 162 poz. 1126) wprowadza zmiany w regulacji części przepisów dotyczących powołania nowych szczebli samorządowych tj. powiatów i województw. Zmiany w ustawach szczegółowych podzieliły obowiązki i kompetencje zlikwidowanych Urzędów Rejonowych przekazując je starostom, zarządom gmin lub sporadycznie wojewodom.

V SIEĆ OSADNICZA

Sieć osadniczą gminy Gzy charakteryzuje znaczne rozdrobnienie i rozproszenie. Większość jednostek osadniczych (79%) stanowią jednostki małe i średnie w tym:

- do 25 mieszkań oraz 30-90 mieszkańców - 44 %
- 26-50 mieszkań oraz 91-180 mieszkańców - 35%
- 40-56 mieszkań oraz 181 - 270 mieszkańców - 15%
- 60-80 mieszkań oraz 271 -360 mieszkańców - 6 %

Do najliczniejszej grupy małych jednostek osadniczych należą dawne wsie drobnoszlacheckie charakteryzujące się również rozproszoną zabudową mieszkaniową. Są to: Borza Grochy Imbrzyki i Serwatki, Begno, Skaszewo, Żebry Falbogi, Żebry Wiatraki, Sulnikowo, Tąsewy, Kęsy Wypychy, Wojty Trojany. Zwartą zabudowę posiadają: Kozłówka, Sisice, Przewodowo, Pękowo.

Funkcję **ośrodka gminnego pełni wieś Gzy będąca** najmniejszym ośrodkiem gminnym na terenie powiatu pułtuskiego. W skład sołectwa wchodzi również Kałęczyn oraz Żeromin. Ośrodek gminny zamieszkuje 232 mieszkańców w 56 mieszkaniach zabudowy zagrodowej i jednorodzinnej. Do urządzeń obsługi ludności należy ośrodek zdrowia, szkoła podstawowa, gimnazjum, Urząd Stanu Cywilnego, Urząd Gminy, Komisariat Policji, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, biblioteka, Kościół rzymsko - katolicki wraz z cmentarzem parafialnym, strażnica p. poż., urząd powiatowy i punkt kasowy Banku Spółdzielczego, lecznica weterynaryjna. W ośrodku gminnym oprócz sklepów spożywczo - przemysłowych nie występują usługi dla ludności.

Zgodnie z „miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego gminy” wieś **Szyszki** została wytypowana do pełnienia funkcji wspomagającej działalność ośrodka gminnego. W skład wymienionego sołectwa wchodzi dwie wsie: Szyszki Włościańskie i Szyszki Folwark. Zamieszkuje je 215 mieszkańców w 56 mieszkaniach zabudowy zagrodowej i jednorodzinnej.

Do urządzeń obsługi ludności należy ośrodek zdrowia, kościół rzymsko - katolicki wraz z cmentarzem. Usługi reprezentowane są przez 3 sklepy spożywcze, naprawę sprzętu rtv, zakład murarski oraz zakład produkujący urządzenia elektroniczne o zatrudnieniu poniżej 5 pracowników.

Funkcja wspomagająca obsługę mieszkańców dotychczas nie wykształciła się. Do miejscowości o podstawowym programie obsługi ludności „miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego zalicza **Grochy Stare, Oldaki Pękowo i Przewodowo. Pękowo** posiada 350 mieszkańców, 80 mieszkań w zabudowie zagrodowej i jednorodzinnej. Funkcjonuje szkoła podstawowa, sklep spożywczo - przemysłowy, usługi transportowe, murarskie, remontowo - budowlane i ślusarskie.

Oldaki w skład których wchodzi również Oldaki Stefanowo i Żebry Włosty, zamieszkuje 351 mieszkańców w 60 mieszkaniach zabudowy zagrodowej i jednorodzinnej. Funkcjonują dwa sklepy spożywczo - przemysłowe, usługi budowlane, transportowe, stolarskie, mechanika pojazdowa oraz dom pomocy społecznej.

Przewodowo Parcele zamieszkuje 137 mieszkańców w 49 mieszkaniach zabudowy zagrodowej i jednorodzinnej. Do urządzeń obsługi należy szkoła podstawowa, usługi murarskie, ślusarskie, mechanika pojazdowa i lakiernictwo. Projektowany ośrodek zdrowia, klub - świetlica, usługi handlu i rzemiosła nie zostały zrealizowane.

Pozostałe jednostki osadnicze zaliczone zostały do miejscowości produkcyjnych. Należą do nich:

Begno - wieś posiadająca 199 ludności zamieszkałej w 99 mieszkaniach zabudowy zagrodowej.

Borza Przechy - w skład której wchodzi również Marcisze zamieszkuje 58 mieszkańców. **Borza Strumiany** zamieszkuje 30 mieszkańców w 21 mieszkaniach zabudowy zagrodowej. Do urządzeń obsługi należy sklep spożywczo - przemysłowy.

Gotardy - są wsią produkcyjną, którą zamieszkuje 206 mieszkańców w 55 mieszkaniach zabudowy zagrodowej. Funkcjonuje sklep spożywczo - przemysłowy, usługi ślusarskie, remontowo - budowlane oraz ubojnia trzody chlewnej.

Grochy Imbrzyki wraz z Grochami Krupami tworzą sołectwo, które zamieszkuje 47 mieszkańców w 18 mieszkaniach zabudowy zagrodowej. Funkcjonuje sklep spożywczo - przemysłowy.

Grochy Serwatki oraz Żeromin zamieszkuje łącznie 41 mieszkańców w 26 mieszkaniach zabudowy zagrodowej. Funkcjonują usługi transportowe.

Gzy Wisnowa są wsią produkcyjną bez usług liczą 58 mieszkańców i 13 mieszkań w zabudowie zagrodowej.

Kęsy Wypychy oraz **Kęsy Pańki** zamieszkuje łącznie 52 osoby w 20 mieszkaniach zabudowy zagrodowej. Są to wsie produkcyjne bez usług.

Kozłowo posiada 109 mieszkańców w 34 mieszkaniach zabudowy zagrodowej. Istnieją usługi remontowo - budowlane i komputerowe.

Kozłówka jest wsią produkcyjną licząca 204 mieszkańców oraz 30 mieszkań w zabudowie zagrodowej. Funkcjonują sklep wielobranżowy, usługi transportowe i mechanika pojazdowa. **Łady Krajęczyno** w skład którego wchodzi **Zalesie Grzymały** zamieszkuje 31 mieszkańców w 9 mieszkaniach w zabudowie zagrodowej. Bez usług.

Mierzeniec Krajęczyno zamieszkuje 128 mieszkańców w 37 mieszkaniach w zabudowie zagrodowej. Funkcjonują usługi transportowe.

Nowe Borza , **Wysocki** zamieszkuje łącznie 81 mieszkańców w 24 mieszkaniach zabudowy zagrodowej. Istnieją usługi remontowo-budowlane.

Nowe Przewodowo zamieszkuje 75 mieszkańców w 20 mieszkaniach zabudowy zagrodowej. Funkcjonują usługi stolarskie.

Ostaszewo Pańki zamieszkuje 31 mieszkańców w 11 mieszkaniach. Bez usług.

Ostaszewo Wielkie wraz z **Ostaszewem Włuskami** zamieszkuje 89 mieszkańców w 33 mieszkaniach zabudowy zagrodowej. Funkcjonuje sklep spożywczo - przemysłowy.

Porzowo jest wsią produkcyjną, którą zamieszkuje 125 mieszkańców w 29 mieszkaniach zabudowy zagrodowej. Funkcjonuje sklep spożywczo - przemysłowy oraz usługi transportowe.

Przewodowo Majorat oraz **Gajówka** tworzą sołectwo liczące 108 mieszkańców i 28 mieszkań w zabudowie zagrodowej. Funkcjonuje sklep spożywczo - przemysłowy, usługi instalacyjno - elektryczne, punkt sprzedaży paliw i artykułów do produkcji rolnej, usługi mechaniki pojazdowej, usługi w zakresie pozyskiwania i zrywki drewna oraz produkcja i sprzedaż artykułów rolnych i spożywczych.

Przewodowo Parcele zamieszkuje 137 mieszkańców w 49 mieszkaniach zabudowy zagrodowej. Funkcjonują usługi murarskie, transportowe, mechanika pojazdowa i lakiernictwo.

Przewodowo Poduchowne jest wsią produkcyjną, którą zamieszkuje 109 osób w 20 mieszkaniach zabudowy zagrodowej. Istnieją usługi transportowe i ogólnobudowlane.

Sisice są wsią produkcyjną licząca 94 mieszkańców w 23 mieszkaniach zabudowy zagrodowej i jednorodzinnej. Usługi reprezentowane są przez prywatną naukę jazdy.

Skaszewo Włociańskie oraz Nowe Skaszewo zamieszkuje łącznie 156 osób w 68 mieszkaniach zabudowy zagrodowej i jednorodzinnej. Funkcjonują usługi murarskie, transportowe oraz mechanika samochodowa.

Słonzewo jest wsią produkcyjną liczącą 197 osób w 40 mieszkaniach zabudowy zagrodowej i jednorodzinnej. Działa sklep spożywczo - przemysłowy, oraz usługi remontowo - budowlane.

Stare Grochy są wsią produkcyjną o 123 mieszkańcach i 28 mieszkaniach w zabudowie zagrodowej. Działa sklep spożywczo - przemysłowy.

Sulnikowo jest wsią produkcyjną liczącą 123 osoby i 29 mieszkaniach w zabudowie zagrodowej. Istnieje sklep spożywczo - przemysłowy, zakład przeróbki drewna, mechanika maszyn i urządzeń rolniczych, usługi budowlane i przetwórstwo rolno spożywcze o zatrudnieniu do 5 osób.

Szyszki Włociańskie oraz Szyszki Folwark zamieszkuje łącznie 215 osób w 56 mieszkaniach. Funkcjonuje sklep spożywczo - przemysłowy, naprawa sprzętu rtv, usługi murarskie, oraz produkcja urządzeń elektronicznych.

Tąsewy_są wsią produkcyjną liczącą 35 mieszkańców i 8 mieszkań w zabudowie zagrodowej. Funkcjonuje specjalny ośrodek wychowawczy dla dzieci i młodzieży oraz usługi budowlane. **Wójt** **Trojany** oraz Dębiny zamieszkuje 73 mieszkańców w 13 mieszkaniach zabudowy zagrodowej. Funkcjonują usługi budowlane.

Zalesie Lenki oraz Zalesie Pacudy zamieszkuje 51 mieszkańców w 12 mieszkaniach. Bez usług.

Żebry **Falbogi** są wsią produkcyjną o 161 mieszkaniach i 33 mieszkaniach w zabudowie zagrodowej. Funkcjonują dwa sklepy spożywczo przemysłowe, mechanika maszyn rolniczych, usługi murarskie i malarskie.

Żebry Wiatraki liczą 81 mieszkańców oraz 21 mieszkań w zabudowie zagrodowej. Istnieją usługi remontowo budowlane.

W okresie funkcjonowania „miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego”, funkcje jednostek osadniczych nie rozwinęły się, a ich wyposażenie znajduje się w zasadzie na niezmiennym poziomie. Nastąpił niewielki przyrost usług komercyjnych w większych jednostkach osadniczych, lecz wydaje się, że utrzymanie funkcji ośrodka wspomagającego jest w gospodarce wolnorynkowej nieuzasadnione.

Oprócz znacznego rozdrobnienia i rozproszenia sieci osadniczej niekorzystnym zjawiskiem jest liniowa obudowa dróg wojewódzkich o dosyć dużym natężeniu ruchu komunikacyjnym. Dotyczy to miejscowości Kozłówka, Przewodowo i Skaszewo.

Do liniowych urządzeń infrastrukturalnych na terenie gminy należą drogi, sieć wodociągowa, elektroenergetyczna i telekomunikacyjna.

Przez teren gminy nie przebiegają drogi o znaczeniu krajowym i międzynarodowym. Najważniejszymi drogami są drogi wojewódzkie o znaczeniu regionalnym tj.:

- droga 618 Gołymin Ośrodek - Pułtusk - Wyszaków
- droga 620 Nowe Miasto - Strzegocin - Przewodowo Parcele

Powiązania poszczególnych jednostek osadniczych z układem dróg zewnętrznych zapewniają drogi powiatowe i drogi gminne.

VI LUDNOŚĆ

tl/lhy

1. Przemiany demograficzne

Gminę Gzy wg danych z Urzędu Gminy na koniec 1998 r. zamieszkiwało 4265 osób. Średnio na 1 km² przypada 41 osób co jest 3 razy mniej niż w kraju (124 osoby/km²). Od roku 1976 r. ludność gminy zmniejszyła się o 399 osób tj. o około 9% (tablica nr 1). Spadek liczby ludności w poszczególnych sołectwach jest zróżnicowany. W okresie 10 lat (tablica nr 4) w 9 miejscowościach wystąpił wzrost liczby mieszkańców. Należą do nich Ołdaki (+88 osób), Przewodowo Poduchowne (+10), Borza Strumiany (+8) Gzy (+7), Nowe Skaszewo (+4), Begno (+3), i po 1 osobie Grochy Imbrzyki, Łady Krajęczyno. W tym samym czasie w 29 miejscowościach ubyło 295 osób. Największy spadek zanotowano w miejscowości Przewodowo Parcele (-81 osób), Kozłówko (-26 osób), Ostaszewo Wielkie (-20), Przewodowo Majorat (-20), Ostaszewo Włuski (-14), Gotardy (-14) oraz po 11 osób we wsiach Nowe Borza, Nowe Przewodowo, Żebry Falbogi, Żebry Wiatraki. W dwóch miejscowościach tj. w Sisicach i Szyszkach Włociańskich ubyło po 9 osób oraz po 7 w Skaszewie Wielkim i Ostaszewie Pańkach.

Od 1 do 5 osób ubyło w 11 miejscowościach gminy. Na taki stan wpłynął spadek liczby urodzeń, który w porównaniu do roku 1976 jest o ponad 50 % mniejszy i dość wysoka liczba zgonów a tym samym i spadek przyrostu naturalnego, który w roku 1977 osiągnął ujemną wartość -0,4/1000M (tablica nr 2). Przez cały czas występuje ujemne saldo migracji, które w latach 90 -ych uległo ponad 2-u krotnemu obniżeniu i utrzymuje się na podobnym poziomie (tablica nr 3).

2. Struktura wieku i płci

Pod względem struktury wiekowej ludność charakteryzuje się wyższymi wskaźnikami grupy przedprodukcyjnej - 28,0% niż w województwie mazowieckim - 24,7%. Udział ludności w wieku produkcyjnym jest niski i wynosi 53,8% przy średnim dla województwa mazowieckiego - 59,2%. W tej grupie jest 1290 mężczyzn i tylko 974 kobiety. Ludność w wieku poprodukcyjnym jest 769 osób tj. 18,2% całej populacji, (województwo - 16,1%). Z uwagi na wyższy udział grupy przedprodukcyjnej i poprodukcyjnej łącznie na 100 osób w wieku produkcyjnym przypada 86,0 osób grupy nieprodukcyjnej, (województwo - 69,1 osób (tablica nr 5)). Znacznie od średniej krajowej odbiega wskaźnik feminizacji. W gminie na 100 mężczyzn przypada 94 kobiety, kraj 105,6. Wskaźnik ten jest znacznie niższy w grupie

produkcyjnej i wynosi 76 kobiet/100 mężczyzn. Sytuacja taka prowadzi do spadku liczby zawieranych małżeństw i pozostawania w gospodarstwach rolnych samotnych mężczyzn.

3. Wykształcenie

Niekorzystnie przedstawia się struktura wykształcenia użytkowników indywidualnych gospodarstw rolnych. W roku 1996 wykształcenie wyższe posiadało 1,6%, policealne - 1,1 % i średnie - 19,2%. Najwięcej osób posiadało wykształcenie zasadnicze zawodowe - 43,2% i podstawowe - 32,4% i niepełne podstawowe - 2,5%. Ogółem ponad 75% użytkowników indywidualnych gospodarstw rolnych posiadało wykształcenie zasadnicze zawodowe i podstawowe (tablica nr 7).

Przygotowanie rolnicze posiadało ogółem 261 rolników indywidualnych tj. 35,7 %. Podobnie przedstawia się poziom wykształcenia ludności w wielu 15 lat i więcej zamieszkałej z użytkownikiem gospodarstwa rolnego. Wykształcenie wyższe, policealne i średnie posiadało 19,5 % a zasadnicze zawodowo i podstawowe 71%. Dość duża grupa osób tj. 9,4% posiada podstawowe nie ukończone.

4. Zasoby pracy i źródła utrzymania

Podstawowe **zasoby pracy** stanowi grupa ludności w wieku 18-59 kobiety i 18-64 mężczyźni. Ogółem do tej grupy zalicza się 2,3 tys. mieszkańców. W dziale gospodarki narodowej w roku 1997,r. pracowało 307 osób tj. 13,6 % grupy produkcyjnej. Wskaźnik pracujących w gospodarce narodowej na 1000 mieszkańców gminy wynosił 66,6 osób, powiat pułtuski - 117,1 osób. Większość ludności czynnej zawodowo w gminie związana jest z pracą w indywidualnych gospodarstwach rolnych. W roku 1996 w wieku 15 lat i więcej mieszkającej z użytkownikiem indywidualnego gospodarstwa rolnego było 2602 osoby z tego pracujących 2091 osób tj. 49,7 % ludności ogółem w gminie (tablica nr 8). W grupie pracujących 95 osób pracowało w gospodarstwie rolnym o powierzchni od 0,1 do 1,0 ha zwanych działkami rolnymi. W swoim gospodarstwie rolnym o powierzchni powyżej 1,0 ha pracowało 1668 osób. Poza swoim gospodarstwem pracowało 375. W tym czasie zarejestrowanych było 24 osoby bezrobotne i 487 biernych zawodowo tj. 18,7% ludności w wieku 15 lat i więcej mieszkającej z użytkownikiem gospodarstwa rolnego.

Współczynnik aktywności zawodowej obliczany jako udział osób aktywnych zawodowo do całej grupy wynosi 81,3 %. Średnio na 100 ha użytków rolnych przypada 22 osoby, co jest na poziomie krajowym.

Pod względem **źródeł utrzymania** ponad 83% ludności gminy stanowią mieszkańcy gospodarstw domowych z użytkownikiem indywidualnego gospodarstwa rolnego.

Wśród osób powyżej 15 lat zamieszkujących w gospodarstwach rolnych tylko 73,8 % utrzymywało się wyłącznie z pracy w swoim gospodarstwie rolnym, 16,0 % z pracy poza swoim gospodarstwem, 10,2 % z niezarobkowych źródeł (np. emerytura). Pozostała ludność gminy utrzymywała się z pracy w gospodarce narodowej oraz z dwu i więcej źródeł pracy poza rolnictwem.

5. Bezrobocie

W latach 1992 - 1997 **bezrobocie** posiadało tendencję malejącą (tablica nr 9). W roku 1997 zarejestrowanych było 176 osób bezrobotnych, co stanowi **7,7%** ludności w wieku produkcyjnym. W porównaniu z rokiem 1992 liczba bezrobotnych obniżyła się o 100 osób tj. o 36,2%. Ponad 74% bezrobotnych nie posiadało prawa do zasiłku a 48,9% pozostaje bez pracy powyżej 1 - go roku. Sytuacja taka jest niekorzystna ponieważ ludzie pozostający przez dłuższy okres bez pracy, zmuszeni są do poszukiwania jej w sąsiednich miastach lub w innych rejonach kraju. Wśród bezrobotnych - 13 osób to są absolwenci (7,4%), którzy w poszukiwaniu pracy pogłębiają migrację. Utrzymujące się bezrobocie wynika z niedostatecznego rozwoju drobnej i średniej przedsiębiorczości, usług i rzemiosła.

VII JAKOŚĆ ŻYCIA MIESZKAŃCÓW

1. Mieszkalnictwo

Zasoby mieszkaniowe gminy Gzy na koniec 1997 roku wynosiły 1022 mieszkania, w tym zaledwie 56 mieszkań znajduje się w ośrodku gminnym. Liczbę mieszkań, ich strukturę w układzie przestrzennym gminy, wg okresu budowy oraz materiału ścian budynków mieszkalnych przedstawiają załączniki (10-12)

Stan techniczny zasobów mieszkaniowych zależy jest od okresu budowy i materiałów ścian zewnętrznych budynków.

Przeważająca część zasobów tj. 85% pochodzi z okresu powojennego, w tym 49 % z lat 1945 - 70, 17% z lat 1971 - 78. Mieszkania wybudowane przed 1918 rokiem stanowią 2% w tym w większości jednostek osadniczych zabudowa z tego okresu nie występuje. Największy udział zabudowy mieszkaniowej powstałej do 1944 roku występuje w następujących miejscowościach: Gzy Wisnowa (30%), Kęsy Wypychy (45%), Łady Krajęczyno (66%), Mierzeniec (38%), Ostaszewo Włuski (64%), Sisice (30%), Tąsewy (62%), Zalesie Lenki (34%).

Lata 1945-70 były okresem znacznej wymiany zabudowy mieszkaniowej gmin spowodowanej korzystnymi warunkami kredytowania budownictwa. Do miejscowości w których wystąpił dynamiczny przyrost budynków mieszkalnych należą: Begno (60%), Borza Strumiany (57%), Gotardy (60%), Gzy (50%), Kozłowo (65%), Nowe Borza (62%) Nowe Przewodowo (50%), Nowe Skaszewo (50%), Ołdaki (55%), Ostaszewo Wielkie (64%), Porzowo (59%), Przewodowo Poduchowne (55%), Przewodowo Parcele (59%), Słończewo (50%), Skaszewo Włociańskie (68%), Stare Grochy (50%), Szyszki (52%), Wójty Trojany (54%), Żebry Falbogi (58%)

W następnych latach wymiana zabudowy mieszkaniowej odbywała się już znacznie wolniej. W latach 1971 - 78 najwyższy jej przyrost wystąpił w Przewodowie Poduchownym (30%), Przewodowie Majoracie (32%) i Sulnikowie (35%). W latach 1989 - 97 przyrost budownictwa mieszkaniowego wynosił zaledwie 5% (50 mieszkań tj. 5,5 mieszkania rocznie).

Gmina Gzy charakteryzuje się dużym wynoszącym 30% udziałem zabudowy mieszkaniowej o palnych ścianach zewnętrznych, przy czym w różnych miejscowościach udział ten kształtuje się w przedziale 7 - 62,5%.

Najwyższy udział zabudowy mieszkaniowej o palnych ścianach zewnętrznych występuje w Begnie (30%), Grochach Serwatkach (31%), Gotardach (44%), Gzach Wisnowach, Kęsach Wypychach (50%), Ładach Krajęczynie (55,5%), Mierzeńcu (54%), Nowych Borzach (50%), Ostaszewie Włuskach (72%), Ostaszewie Wielkim (36%), Ostaszewie Pańkach (36%), Porzowie (31%), Słoneczewie (40%), Starych Grochach (33%), Szyszkach (34%), Tąsewach (62,5%)

Warunki mieszkaniowe gminy Gzy są dosyć korzystne. Przeciętna powierzchnia mieszkania jest większa o 12,3 m² od przeciętnego mieszkania w powiecie pułtuskim. Wyższa jest też przeciętna powierzchnia użytkowa przypadająca na 1 mieszkańca oraz liczba izb na mieszkanie.

Wskaźnik nasycenia gminy mieszkaniami mierzony liczbą osób przypadających na 1000 mieszkańców wynosi 244 i jest znacznie niższy od wskaźników dla powiatu i kraju (279,319).

Oprócz wskaźników charakteryzujących warunki mieszkaniowe o standardzie mieszkań świadczą urządzenia techniczne takie jak wodociąg, kanalizacja, centralne ogrzewanie i gaz sieciowy. Wg danych z Urzędu Gminy bieżącą wodę w okresie 5 - ciu lat będą posiadać wszystkie mieszkania. Wodociągów nie posiadają następujące miejscowości Kąsy Wypychy, Begno, Gotardy, Żebry Wiatraki, Żebry Falbogi, Zalesie Lenki, Kozłowo, Stare Grochy, Grochy Imbrzyki, Mierzeniec, Skaszewo Nowe, Ostaszewo Wielkie, Ostaszewo Pańki, Słoneczewo.

Na terenie gminy brak jest kanalizacji sanitarnej i gazu sieciowego a ogrzewanie mieszkań odbywa się z indywidualnych źródeł ciepła.

2. Usługi publiczne

Dziedzina szeroko rozumianych „usług” spełnia dwie funkcje. Umożliwia dostęp i korzystanie z urządzeń usługowych mieszkańcom gminy zgodnie z ich potrzebami oraz posiada ciągle wzrastający udział w tworzeniu nowych miejsc pracy. Usługi określone jako „publiczne” pełnią szczególne funkcje regulowane wysokiej rangi aktami prawnymi. Mieszkańcy korzystają z nich bezpłatnie, a w niektórych przypadkach obowiązkowo. Są realizowane przez władze rządowe i samorządowe.

Ustawa o samorządzie gminnym nakłada na władze samorządowe obowiązek zaspokojenia potrzeb w zakresie ochrony zdrowia, pomocy społecznej, upowszechniania kultury, oświaty stopnia podstawowego i ponadpodstawowego, administracji, rekreacji, sportu, targowisk i cmentarzy.

Usługi w **zakresie ochrony zdrowia** świadczą 2 ośrodki zdrowia zlokalizowane w Gzach i Szyszkach, posiadające tylko poradnie ogólne. Poradnie te zatrudniają 3 lekarzy specjalności ogólnej i 5 pielęgniarek. Brak jest lekarzy i pediatrów.

Wskaźniki nasycenia usługami medycznymi są niekorzystne, świadczące o gorszej dostępności mieszkańców gminy do usług medycznych. Liczba lekarzy na 10 tys./M wynosi 7,1 (powiat pułtuski 12,0) województwo mazowieckie 24,2.

Stan techniczny ośrodków zdrowia jest niezadowalający, wymagają rozbudowy mającej na celu powiększenie powierzchni i poprawę warunków technicznych. Na terenie gminy brak jest apteki. W zakresie lecznictwa zamkniętego ludność gminy obsługiwana jest przez szpital powiatowy w Pułtusku.

Usługi w zakresie pomocy społecznej świadczy gminny ośrodek pomocy społecznej zatrudniający 3 osoby. Rozpoczęta w 1989 roku transformacja ustrojowa wywołała szereg zjawisk, których ubocznym skutkiem jest obniżenie warunków życia części społeczeństwa. Ubóstwo staje się coraz częstszym zjawiskiem i dotyka osoby, które utraciły pracę lub znalazły się w trudnej sytuacji materialnej z powodu zdarzeń losowych a często patologii społecznej.

W 1997 roku z pomocy społecznej korzystało 716 osób, tj. ok. 17% mieszkańców gminy. Wartość udzielonych świadczeń pieniężnych wynosiła 433,2 tys. zł co stanowi 13,2% wszystkich wydatków budżetowych. Faktyczna wartość tych świadczeń poniesiona przez samorząd gminy wynosiła 41,3 tys. zł czyli 9,5% środków wydatków poniesionych na ten cel. Pozostała wartość świadczeń socjalnych obciążała budżet państwa.

Głównym adresatem pomocy socjalnej byli bezrobotni, którzy utracili prawo do zasiłku oraz pensjonariusze Domu Pomocy Społecznej w Ołdakach, którzy otrzymują renty za pośrednictwem budżetu gminy. Mały udział stanowią mieszkańcy gminy dotknięci trudną sytuacją losową.

Na terenie gminy funkcjonują dwa domy pomocy społecznej o znaczeniu krajowym.

Są to:

- Dom Pomocy Społecznej w Ołdakach dla mężczyzn,
- Specjalny Ośrodek Szkolno - Wychowawczy dla dzieci i młodzieży w Tąsewach

3. Edukacja i wychowanie

Lata 1995 - 96 były okresem przełomowym w funkcjonowaniu oświaty ponieważ wszystkie państwowe szkoły podstawowe przekazane zostały samorządom gminy. W 1998 roku rozpoczęta została reforma edukacji polegająca na utworzeniu szkół podstawowych o

klasach 1-6 oraz trzyletnich gimnazjów. Prawo do tworzenia i prowadzenia placówek oświatowych uzyskały również osoby fizyczne.

W 1999 roku na terenie gminy działały 4 oddziały wychowania przedszkolnego w Gzach, Pękowie, Przewodowie i Skaszewie. Opieką przedszkolną objęte było 70 dzieci w klasach „zero”. Na terenie gminy nie istnieje przedszkole.

W 1999 roku funkcjonowały szkoły podstawowe w następujących miejscowościach:

- Gzy
- Przewodowo
- Pękowo
- Skaszewo

Do wymienionych szkół uczęszczało 600 uczniów.

Stan techniczny szkół podstawowych jest niezadowalający. Konieczne są modernizacje i remonty budynków oraz budowa sal gimnastycznych.

Zgodnie z zasadami reformy edukacyjnej od września 1999 r. Utworzone zostało w ośrodku gminnym gimnazjum do którego uczęszcza 70 dzieci. Gimnazjum usytuowane jest w nowym budynku szkoły podstawowej, który nie posiada wystarczającej powierzchni dla pełnionych funkcji. Konieczna jest rozbudowa oraz realizacja sali gimnastycznej.

Gmina Gzy charakteryzuje się niedostatecznym wyposażeniem w **placówki kultury**, które reprezentowane są wyłącznie przez biblioteki publiczne oraz kościoły rzymsko - katolickie. Kościoły parafialne rzymsko - katolickie wraz z cmentarzami funkcjonują w Gzach, Przewodowie i Szyszkach.

Na terenie gminy działa biblioteka publiczna w Gzach, filia w Skaszewie oraz punkt biblioteczny w których łącznie jest 23,6 tys. woluminów.

W 1997 roku na 1000 mieszkańców przypadało 5802 woluminów, a średnio na 1 czytelnika w roku 17,6 byłe województwo ciechanowskie - odpowiednio 3767/ 1 tys. i 18,2

Administracja rządowa i samorządowa reprezentowana jest przez następujące agendy:

- Urząd Gminy,
- Urząd Stanu Cywilnego
- Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej
- Gminny Komisariat Policji,

Wymienione instytucje mieszczą się w zabytkowym budynku Urzędu Gminy charakteryzujących się złym stanem technicznym. W celu poprawy warunków pracy

konieczna jest jego modernizacja i rozbudowa, ewentualnie realizacja nowej instytucji przeznaczonej na siedzibę administracji.

Ochronę przeciwpożarową pełnią Ochotnicza Straż Pożarna posiadająca swoje strażnice w miejscowościach: Gzy, Szyszki, Ostaszewo Włuski, Żebry Wiatraki, Pękowo. Przewodowo Majorat, Porzowo i Kozłówka.

Sport i rekreacja

Na terenie gminy brak jest obiektów i urządzonych terenów sportowych. Występują jedynie boiska przyszkolne oraz nieurządzone boisko wiejskie w Ołdakach

4. Usługi komercyjne

Na terenie gminy funkcjonuje 23 sklepy spożywcze i spożywczo - przemysłowe w których pracuje 25 osób. Sklepy zlokalizowane są przeważnie w prywatnych budynkach mieszkalnych lub małych pawilonach handlowych. Posiadają niewielką powierzchnię użytkową zatrudniają najczęściej po 1 osobie, świadcząc usługi w zakresie ogólnodostępnych towarów typowych dla terenów wiejskich. W towary trwałego użytku mieszkańcy gminy zaopatrują się w Pułtusk, Makowie, Przasnyszu i Ciechanowie.

Nową formą usług jest handel obwoźny zaopatrujący mieszkańców w towary spożywcze i przemysłowe. Na terenie gminy jest zarejestrowane 20 punktów handlu obwoźnego.

Rzemiosło oraz usługi z zakresu napraw nie są wystarczająco rozwinięte. Najliczniej rozwinięte są usługi dla budownictwa (remontowo - budowlane i murarskie) 21 podmiotów, transportowe (12 podmiotów) usługi mechanik pojazdowej (7 podmiotów) i pojedyncze podmioty przetwórstwa rolno — spożywczego, stolarskie, ślusarsko - spawalnicze. Większość podmiotów świadczy swoje usługi na terenie całego kraju. Brak jest zakładów świadczących usługi w zakresie napraw przedmiotów codziennego użytku, sprzętu gospodarstwa domowego, odbiorników radiowo - telewizyjnych co stanowi dużą niedogodność dla mieszkańców gminy.

Zatrudnienie w wymienionych podmiotach wynosi do 3 osób z udziałem właścicieli firm.

VIII DZIAŁALNOŚĆ GOSPODARCZA

1. Rolnictwo i leśnictwo

1.1. Struktura użytkowania gruntów

Dobre warunki przyrodnicze, na które składają się gleby, wody, rzeźba terenu, klimat wpłynęły na rozwój osadnictwa utrzymującego się od najdawniejszych lat z gospodarki na

Gmina Gzy charakteryzuje się dość wysokim udziałem użytków rolnych, których łączna powierzchnia 8760 ha stanowi 89 % powierzchni gminy (kraj - 59,6%). W strukturze powierzchni gminy grunty orne stanowią 63,5 %, sady - 1,3%, użytki zielone - 19,5 %, lasy - 9,0% tereny pozostałe - 6,7%.

Największy udział gruntów ornych (tablica nr 14 i 15) występuje we wsiach Grochy Imbrzyki - 80,2%, Grochy Stare - 79,8%, Żebry Falbogi - 77,4%, Gzy - 74,2%, Kozłówka - 76,4 %, Sulnikowo - 76,90% Borze Nowe - 77,3%, Pękowo - 69,1%, Sisice - 76,2%, Borza Strumiany - 69,5%, Mierzeniec - 77,1% zaś najniższy w Ostaszewie Włoski - 51,3%, Tąsewach - 51,8%, Ostaszewie Pańkach - 52,3 %, Słończewie - 53,0%, Kąsach Wypychach - 56,3%, Begnach - 56,3%, Kozłowie - 42,8 %, Przewodowie Nowym - 15,5 %.

Gmina charakteryzuje się niskim udziałem sadów, których łączna powierzchnia ok. 135 ha stanowi 1,3% ogólnej powierzchni. Do miejscowości o najniższej powierzchni sadów należą: Grochy Imbrzyki (0,4ha), Żebry Falbogi (0,81 ha), Borza Nowe (0,90 ha). W 9-u wsiach powierzchnia sadów jest w przedziale od 1 do 2 ha w 4-ech od 2 do 3 ha i w 8-u od 3 ha do 5 ha. Powyżej 5 ha powierzchni upraw sadowniczych występuje w 7-u miejscowościach.

Znacznie korzystniej przedstawia się udział użytków zielonych, które w r. 1999 zajmowały 2033ha powierzchni z czego łąki zajmują 493ha (tj. 4,7%) pastwiska 1150 ha (tj.11,0 %). Do obszarów gdzie udział użytków zielonych przekracza 30% należą Tąsewy (37,7%) Ostaszewo Pańki (37,9%), Słończewo (33,4%), Ostaszewo Włoski (34,0%), Szyszki (29,5%), Kąsy Wypychy (29,6%) i Begny (28,9%). Najniższy udział użytków zielonych występuje w Wójtach Trojanach (7,8%), Pękowie (15,1%), Grochach Imbrzykach (6,5%) zaś w 16-u wsiach utrzymuje się w przedziale od 10 do 20 % a w 11-u od 20 do 30%.

W strukturze powierzchni gminy lasy zajmują 937,8 ha co stanowi 9,0% powierzchni gminy (kraj 28,2%). W użytkowaniu indywidualnych rolników jest 438 ha a 433 ha należy do

Nadleśnictwa Pułusk. Kompleksy leśne zarządzane przez nadleśnictwo występują w części wschodniej i południowo - wschodniej gminy. Lasy będące w użytkowaniu rolników indywidualnych są obszarowo niewielkie i rozrzucone wyspowo po terenie gminy. Największe powierzchnie leśne występują w miejscowościach: Przewodowo Nowe (264 ha), Kozłowo (192 ha), Pękowo (63,6 ha), Borza Strumiany (55,4 ha) Skaszewo Włociańskie (67,0 ha), Wójtzy Trojany (44,7 ha). W 19-u miejscowościach powierzchnia leśna mieści się w przedziale poniżej 10 ha, w 10-u od 10,1 ha do 25,0 ha (tablica nr 14). Niski udział lesistości w strukturze powierzchni jest zjawiskiem niekorzystnym ze względu na znaczenie przyrodnicze, glebochronne i gospodarcze lasów. Konieczne jest zalesienie gruntów o słabych klasach bonitacyjnych tj. V i VI, nieużytków i enklaw przylegających do większych obszarów leśnych oraz wprowadzania pasów zadrzewień przydrożnych i śródpolnych.

Około 610 powierzchni gminy (tj. 5,8%) zajmują inne tereny. Należą do nich wody (85 ha), drogi (219 ha), tereny zabudowane (242 ha) i nieużytki (65 ha).

1.2. Bonitacja gleb

Gmina posiada korzystne warunki dla produkcji rolnej. Udział gruntów ornych. II i III klasy bonitacyjnej zaliczonych do gleb **chronionych** tj. gleb o najwyższej przydatności rolniczej wynosi 32,6% a gleb kl. IV - 47,1%. Łącznie gleby bardzo dobre i dobre zajmują 5362 ha co stanowi 80 % powierzchni gruntów w gminie. Na grunty najsłabszych klas przypada 1365 ha (tj. 20%). Najwyższy udział gleb klasy V i VI występują w Borzach Strumianach (59,2%) i Bognach (52,4%) zaś najniższy Łady Krajęczyno (1,8%) i Przewodowo Parcele (2,5%) (tablica 14-15).

W strukturze użytków zielonych najwięcej należy do klasy IV, na które przypada 54,0%. Użytki zielone klasy III stanowią 23,5% oraz 22,5 % (tablica 16-17).

Wskaźnik syntetyczny jakości gruntów według 100 punktowej skali Instytutu Upraw i Gleboznawstwa w Puławach obliczony dla gruntów ornych wynosi 54,2 pkt. a dla użytków zielonych 46,1 pkt. Ogólny wskaźnik jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej będący sumą wskaźników jakości i przydatności rolniczej, rzeźby terenu, agroklimatu i warunków wodnych w tej samej 100 punktowej skali jest korzystniejszy i wynosi 72,6 pkt. W porównaniu z sąsiadującymi gminami wskaźnik ten jest zbliżony dla gminy Karniewo -

75,3 pkt., Gołymin Ośrodek - 73,9pkt., Winnica 66,5 pkt., Świercze 65,4 pkt., Sońsk 63,2

1.3. Produkcja rolnicza

W roku 1996 ogółem uprawy rolne zajmowały 7098 ha w tym gospodarstwa indywidualne - 6850 ha tj. 96,5 % powierzchni.

Dominującą rolę w strukturze upraw zajmują zboża, których łączna powierzchnia 5440 ha stanowi 76,5 % powierzchni zasiewów. Wśród upraw przeważa pszenica 18,9 %, żyto - 17,6%, mieszanki zboża - 16,9%, pszenżyto - 11,1 % i jęczmień - 8,4 %, Uprawa ziemniaków zajmuje ponad 700 ha co stanowi 11,4 % powierzchni. Wśród przemysłowych dominują buraki cukrowe, które uprawiane są na powierzchni ok. 230 ha (tj. 3,45). Uprawa roślin pastewnych łącznie zajmowała powierzchnię ok. 500 ha co stanowiło 6,9 % zasiewów. Są to głównie rośliny strączkowe pastewne i motylkowe pastewne, zajmujące po ok. 230 ha. Uprawa warzyw nie odgrywa większej roli, przeznaczono na nią około 40 ha (tj. 0,5%). Głównie są to uprawy na potrzeby indywidualne rolników (tablica nr 17).

W strukturze upraw przeważają rośliny o większym zapotrzebowaniu na składniki pokarmowe co świadczy o dobrych warunkach przyrodniczych do produkcji rolnej.

Plony zbóż i ziemniaków kształtują się różnie w poszczególnych latach (tablica nr 18). Decydują tu głównie czynniki agroklimatyczne, które mniej lub bardziej sprzyjają poszczególnym uprawom. W porównaniu z średnimi dla kraju w roku 1997 plony z 1 ha na terenie gminy były wyższe w uprawie pszenicy, żyta, owsa i ziemniaków a niższe jęczmienia i pszenżyta. Ogółem plony zbóż z 1 ha wynosiły 29,5 dt/ha (kraj 28,4 dt/ha). Znacznie wyższe były plony ziemniaków, wynoszące 220 dt/ha (kraj 159,0 dt/ha).

Dość wysokie plony zbóż z 1 ha i duży ich udział w powierzchni upraw, świadczy o specjalizacji rolnictwa gminy w produkcji podstawowych zbóż.

1.4. Hodowla zwierząt

W hodowli zwierząt obserwuje się zmiany uzależnione zapotrzebowaniem rynku na mleko, mięso, i inne surowce a także kształtowaniem się cen zbytu. Obsada bydła na 100 ha użytków rolnych obniżyła się w ciągu 20 lat z 66 sztuk do 52. (tj. o 22%) (tablica nr 19). W tym czasie liczba krów spadła z 33,4 do 24,9 sztuk/ 100 ha użytków rolnych, (tj. o 25%). Taka sytuacja jest szczególnie niekorzystna w hodowli, ponieważ odbudowa stada podstawowego wymaga znacznych nakładów finansowych i dłuższego okresu.

W hodowli trzody chlewnej występują duże wahania. Najniższą obsadę na 100 ha użytków rolnych notowano w r. 1995 - 76,7 sztuk. W roku 1996 obsada trzody chlewnej wzrosła o ponad 60% i wynosiła 123,5 sztuk na 100 ha użytków rolnych. W ciągu 20 lat najwyższy

spadek wystąpił w hodowli koni, których liczba zmniejszyła się z 1378 do 302 tj. o prawie 80%. O takim stanie zadecydowała mechanizacja rolnictwa i spadek znaczenia koni, jako siły pociągowej. Z hodowli prawie w całości wyeliminowane są owce, których zanotowano tylko 14 sztuk co wiąże się z niską opłacalnością.

Hodowla drobiu i pozostałych zwierząt gospodarskich nie odgrywa większego znaczenia w gospodarce gminy. Służy głównie indywidualnym potrzebom rolników.

W porównaniu z obsadą na 100 ha użytków rolnych w byłym województwie ciechanowskim gmina Gzy charakteryzuje się wyższą obsadą bydła i trzody zaś niższą krów i koni (tablica nr 20).

1.5. Struktura gospodarstw rolnych.

We władaniu indywidualnych gospodarstw rolnych w roku 1996 było 9322 ha tj. 89,3% ogólnej powierzchni gminy. Grunty indywidualnych rolników należą do 731 gospodarstw o powierzchni od 1 do 140 ha i 55 działek rolnych o powierzchni do 1 ha. W grupie gospodarstw od 1 do 10 ha jest ich 367, a ich łączna powierzchnia wynosi 2273 ha, co stanowi 24,4 % . Do grupy średnich od 10 do 15 ha należy 177 gospodarstw, które zajmują 2285 ha, tj. 24,5% powierzchni. Na terenie gminy funkcjonuje 182 gospodarstwa o powierzchni od 15 do 50 ha i 5 powyżej 50 ha. Łączna ich powierzchnia wynosi 4765 ha, tj. 51,1 % powierzchni (tablica nr 21).

Średnia wielkość gospodarstwa rolnego wynosi 12,8 ha, i jest wyższa od przeciętnej powierzchni w kraju - 7,2 ha.

1.6. Sytuacja ekonomiczna w rolnictwie.

Brak konsekwentnej polityki rolnej i rynku rolnego w okresie transformacji ustrojowej kraju spowodował szereg negatywnych zjawisk gospodarczych i społecznych na wsi. Mechanizmy gospodarki rynkowej oraz niekorzystne w pewnym okresie przepisy prawne spowodowały likwidację wielu zakładów przemysłowych, w tym także przetwórstwa rolno- spożywczego. Rolnictwo nie zostało dostosowane do wolnego rynku, a przemiany organizacyjne sprowadziły się do likwidacji części zakładów, których pracownicy głównie dwuzawodowcy powiększyli szeregi bezrobotnych.

Do najważniejszych negatywnych zjawisk w sektorze rolniczym należą m.in.

- niska opłacalność produkcji rolnej wynikająca z niekorzystnej relacji cen skupu w stosunku do cen żywności.

- nadwyżka podaży produktów rolnych nad popytem wynikające z załamania się eksportu, głównie na rynki wschodnie oraz niekontrolowany import taniego zboża i dotowanego mięsa.
- systematyczne zmniejszanie w budżecie państwa nakładów na rolnictwo nawet o 50 % w 1999r, w tym likwidacja nakładów na interwencyjny skup produktów rolnych.
- rosnące zubożenie ludności wiejskiej spowodowane upadkiem lub likwidacją zakładów przemysłowych i usługowych

Nadwyżka podaży artykułów rolnych powoduje trudności ze zbytem podstawowych produktów rolnych tj. zbóż, mięsa i mleka. Ceny żywności ukształtowały się w tym okresie na poziomie znacznie wyższym niż ceny skupu, dlatego trudno w chwili obecnej zmusić pośredników do rezygnacji z większych zysków. Spadek realnych dochodów gospodarstw indywidualnych w rolnictwie utrzymuje się od 1995 r przy nadal znacznym wzroście dochodów innych grup ludności. Jednocześnie nastąpił wzrost cen paliw, energii elektrycznej, usług dla rolnictwa, nawozów chemicznych, środków ochrony roślin, maszyn i pojazdów rolniczych.

Brak zdecydowanej polityki rolnej i interwencjonizmu państwa powoduje, że rolnicy podejmują decyzje na podstawie doraźnych sygnałów płynących z rynku. Sytuację pogarsza załamanie się rynków wschodnich oraz dopłaty do cen produktów rolnych w krajach Unii Europejskiej, powodujące wyparcie naszych towarów z tradycyjnych rynków zbytu.

Niekontrolowany import zboża przyczynił się do spadku jego cen na rynku krajowym oraz do powstania nadmiernych zapasów w magazynach i u producentów. Umowy międzynarodowe wynikające z przynależności naszego kraju do Światowej Organizacji Handlu zostały zawarte w niekorzystny sposób, zmuszający nasz kraj do wyższego importu mięsa, przy jego znacznie niższym eksporcie, (głównie drobiu i jagniąt)

Omówione zjawiska spowodowały kryzys na wsi wyrażający się zubożeniem jej mieszkańców, bezrobociem i niepokojami społecznymi.

W celu poprawy poziomu życia i unowocześnieniu rolnictwa konieczna jest zmiana polityki rolnej i zdecydowana pomoc państwa w dostosowaniu polskiej wsi do struktur Unii Europejskiej. Aktualnie nowelizowane jest prawodawstwo dotyczące rolnictwa i obszarów wiejskich. Zmiany legislacyjne polegają na tworzeniu podstaw prawnych do reaktywowania spółdzielczości wiejskiej mającej formę grup producenckich.

Jest to również działanie mające na celu integrację z Unią Europejską, w której takie grupy posiadają silną, ustabilizowaną pozycję. Odgrywają ważną rolę w doskonaleniu struktury

agrarną i są podstawowym elementem zorganizowanego rynku produktów rolnych. Ich działalność przyczyniła się do uniezależnienia rolników od monopolu hurtowników poprzez koncentrację podaży realizowaną przez samych producentów. W światowym i europejskim rolnictwie, którego częścią staje się również polskie rolnictwo istnieje ścisły związek gospodarstw rolnych z rynkiem, a rolnicy produkują na jego zamówienie.

Obecnie sytuacja gospodarki rolnej w gminie Gzy charakteryzuje się następująco:

- Decydującą rolę w strukturze gruntów odgrywają użytki rolne stanowiące 84,7 % powierzchni ogólnej. Predestynują gminę do pełnienia funkcji rolniczej, zwłaszcza produkcji roślinnej. Grunty orne charakteryzują się znacznym udziałem gleb II i III kl. zaliczanych do najwyższej przydatności rolniczych, chronionych ustawą o ochronie gruntów rolnych i leśnych.
Łączny udział gleb bardzo dobrych i dobrych (II - IV kl.) wynosi ok. 80 % wszystkich gruntów ornych.
- W strukturze własności dominują gospodarstwa indywidualne na które przypada 89,3 % użytków rolnych.
- Przeciętna powierzchnia gospodarstwa indywidualnego wzrosła w ostatnim 20-letnim okresie z 9,3 ha do 12,8 ha i jest wyższa 1,8 raza od przeciętnej powierzchni w kraju. Około 50 % gospodarstw posiada powyżej 10 ha gruntów rolnych co stanowi 75 % użytków rolnych. Wzrost powierzchni gospodarstw rolnych spowodowały przekształcenia własnościowe i wypadanie gospodarstw bez następców.
- W strukturze upraw dominuje produkcja zbóż na które przypada ponad 76 % powierzchni zasiewów. Uprawa ziemniak zajmuje ponad 11% powierzchni a buraków cukrowych 3,4%. Pozostałe uprawy to rośliny pastewne zajmujące 6,8% powierzchni. Uprawa warzyw jest niewielka i zajmuje 0,3% powierzchni gruntów ornych.
- W hodowli zwierząt gospodarskich najważniejszą rolę odgrywa chów bydła i trzody chlewnej. W ostatnim 10 -letnim okresie liczba bydła zmniejszyła się o 14,5 % krów o 30,6 %. Wielkość produkcji trzody chlewnej ulega okresowym wahaniom w zależności od koniunktury rynku.
- Proces transformacji ustrojowej po 1989 r. spowodował niekorzystną sytuację dla rolnictwa. Brak polityki rolnej i rynku rolnego wywołał szereg niekorzystnych zjawisk, do których należą między innymi:
  - niska opłacalność produkcji rolnej wyrażona niekorzystną relacją cen skupu do cen żywności

- nadwyżka podaży produktów rolnych nad popytem spowodowane załamaniem się eksportu i niekontrolowanym imporcie taniego zboża i mięsa
- wzrost bezrobocia na wsi i pogorszenie warunków życia jej mieszkańców
  - niskie nakłady na rolnictwo w budżecie państwa- brak interwencjonizmu państwa
  - brak bazy przetwórczej i magazynowej, pozwalającej na zagospodarowanie produktów rolnych.

2. Pozarolnicza działalność gospodarcza

W roku 1998 zarejestrowanych w systemie REGON było 123 podmioty gospodarcze z czego 13 należało do sektora publicznego 110 do prywatnego. Najwięcej podmiotów przypada na handel i naprawy - 35,8% działalność produkcyjną - 12,2%, transport i łączność

- 11,4% oraz budownictwo - 10,6% (tablica nr 22). W strukturze form prawno - organizacyjnych najczęściej zarejestrowanych jednostek prowadzą osoby fizyczne - 78,9%, 2,4 % - spółki cywilne, 0,8 % - spółki prawa handlowego oraz 17,9% pozostałe formy własności. Łącznie w gospodarce narodowej (bez indywidualnych gospodarstw rolnych) pracuje 307 osób (tablica nr 23). Średnio na 1 podmiot gospodarczy przypada 2,5 osoby pracującej, co świadczy, że są to w większości małe, rodzinne zakłady. Pod względem liczby pracujących w gospodarce narodowej gminy najwięcej osób pracowało w ochronie zdrowia - 108 iw edukacji - 80. Wielkość pracujących w ochronie zdrowia wynika z obsługi Domu Pomocy Społecznej w Ołdakach i Szkole Życia w Tąsewach.

Sekcję działalność produkcyjna na terenie gminy reprezentuje 15 podmiotów gospodarczych. Największym zakładem zaliczanym do grupy średnich (od 20 do 50 pracujących) jest masarnia z ubojnią w Gotardach. Ważnym problemem zakładu jest brak oczyszczalni ścieków, które są wywożone poza teren gminy. Planowana budowa oczyszczalni jest niezbędna dla prawidłowej gospodarki ściekowej zakładu, wytwarzającego znaczne ilości uciążliwych odpadów płynnych.

Pozostałe podmioty gospodarcze to głównie zakłady rzemieślnicze, które prowadzą działalność usługowa na lokalne potrzeby ludności. Większość usług występuje pojedynczo tylko usługi ślusarsko - spawalnicze świadczy 5 zakładów, mechaniki pojazdowej - 4, mechaniki maszyn rolniczych - 2 i instalatorstwa elektrycznego - 2 podmioty. Stolarstwem, obróbką i pozyskiwaniem drewna zajmuje się 6 zakładów.

Najliczniejszą grupę stanowią usługi ogólnobudowlane i murarskie (28 podmiotów), których działalność nie ogranicza się do terenu gminy. W większości jednostek przeważa 1-2 osoby pracujące, najczęściej właściciel i członek rodziny.

Niski udział miejsc pracy w jednostkach gospodarki narodowej stwarza konieczność poszukiwania zatrudnienia w innych terenach kraju, głównie w Warszawie. Utrzymujące się na poziomie około 200 osób bezrobocie jest o tyle niekorzystne, że 50% pozostaje bez pracy więcej niż 12 miesięcy. :<r

Gmina posiada korzystne warunki dla rozwoju drobnego i średniego przemysłu oraz rzemiosła. Do pilnych zadań wymagających kompleksowego rozwiązania należy zagospodarowanie i przetwórstwo płodów rolnych, co jednocześnie daje możliwość stworzenia nowych miejsc pracy.

IX KOMUNIKACJA

1. Sieć drogowa

Funkcje dróg publicznych w sieci drogowej określa Ustawa z dnia 21 marca 1985 r. o drogach publicznych (Dz. U. Nr 14 z 1985 r. z późniejszymi zmianami). Ustawa pn. „Przepisy wprowadzające ustawy reformujące administrację publiczną” z dnia 13 października 1998 r. oraz Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 15.12.1998 r. zmieniły funkcje niektórych dróg publicznych i wprowadziły drogi powiatowe. Aktualnie obowiązujące kategorie to:

- drogi krajowe,
- drogi wojewódzkie,
- drogi powiatowe,
- drogi gminne

Uzupełnieniem sieci drogowej są drogi zakładowe, dojazdowe do pól i lasów tzw. drogi wewnętrzne, które nie są włączone do powyższej klasyfikacji.

Długość sieci dróg publicznych na terenie gminy wynosi 133,6 km w tym:

- 2 drogi wojewódzkie nr 618 i 620 o łącznej długości 14,2 km
12 dróg powiatowych o łącznej długości - 56,2 km
- 33 drogi gminne o łącznej długości - 63,2 km, w tym 54 km o nawierzchni twardej (6 km ulepszonej)

Długość dróg o nawierzchni bitumicznej na terenie gminy wynosi 39,4 km. Średnio na 100 km² przypada 37,7 km dróg o nawierzchni twardej ulepszonej i jest niższa od wskaźnika krajowego (62,0 km).

Gmina włączona jest do krajowego systemu transportowego poprzez drogę wojewódzką nr 618 **Gołymin Ośrodek - Pultusk - Wyszków**. Droga ta posiada znaczenie regionalne realizując połączenia w kierunku północ - południe oraz z Warszawą. Druga droga wojewódzka nr 620 Nowe Miasto - Strzegocin - Przewodowo Parcele stanowi połączenie z miejscowościami gmin Świercze i Nowe Miasto.

2. Warunki techniczne dróg publicznych.

Gmina Gzy posiada dobrze rozwiniętą sieć dróg publicznych, lecz ich stan techniczny jest niezadawalający

Warunki techniczne dróg publicznych zostały określone w Rozporządzeniu Ministra Transportu i Gospodarki Morskiej z dnia 2 marca 1999 r. (Dz. U. Nr 43 z 14 maja 1999, poz. 430). Warunki techniczne powinny zapewnić bezpieczeństwo przeciwpożarowe, ochronę przed hałasem, zanieczyszczeniami powietrza, wody i gleby oraz, odpowiednie warunki użytkowe zgodne z przeznaczeniem dróg publicznych.

Wymagania techniczne i użytkowe wprowadzają następujące klasy dróg :

- **Droga wojewódzka nr 618 Gołymin Ośrodek - Pułtusk - Wyszaków** zaliczona została do klasy G, tj. droga główna Jej minimalna szerokość w liniach rozgraniczających powinna wynosić 25 m, posiadać powiązania z drogami klasy L (lokalnymi), wyjątkowo klasy D (dojazdowymi) Odstępy między skrzyżowaniami (węzłami) poza terenami zabudowy nie powinny być mniejsze niż 800 m, a w zabudowanych 500 m (wyjątkowo 600 m i 400 m). Wymagana szerokość pasa ruchu powinna wynosić 3,5 m, szerokość pobocza nie mniej niż 1,5 m. Dopuszczalne naciski pojedynczej osi pojazdu na nawierzchnię nie powinno przekraczać 100 (kN). Długość drogi na terenie gminy wynosi 8,2 km, szerokość pasa ruchu jezdni wynosi 3,0 m. Jej szerokość w liniach rozgraniczających jest zmienna i nie spełnia warunków technicznych wymaganych dla dróg klasy G. Konieczne jest dostosowanie do wymaganych parametrów i budowa ścieżki rowerowej dostosowanej jednocześnie dla ruchu pieszego.
- **Droga wojewódzka nr 620 Nowe Miasto - Strzegocin - Przewodowo Parcele** podobnie jak wymieniona nr 618 nie spełnia zakładanych warunków technicznych. Długość tej drogi na terenie gminy wynosi 6,0 km i stanowi połączenie w kierunku południowo - zachodnim, z gminą Świercze i Nowe Miasto.
- **Drogi powiatowe** zostały zaliczone do klasy G (główne), Z (zbiorcze) i wyjątkowo L (lokalne). Minimalna szerokość drogi klasy G wynosi 25 m, klasy Z - 20 m i klasy L - 15 m. Drogi te powinny posiadać powiązania z drogami klasy L (lokalnymi) i wyjątkowo klasy D (dojazdowymi). Odstępy między skrzyżowaniami poza terenami zabudowanymi nie powinny być mniejsze niż 800 m, w terenach zabudowanych 600 (wyjątkowo 600 m i 400 m).
Drogi klasy Z (zbiorcze) powinny mieć powiązania z drogami wszystkich klas. Odstępy między skrzyżowaniami poza terenami zabudowanymi nie powinny być mniejsze niż 500 m w terenach zabudowanych - 300 m. Wyjątkowo dopuszcza się 250 m i 150 m. Wymagana szerokość pasa:
  - dla dróg klasy G - 3 - 3,5 m
  - dla dróg klasy Z,L,D - 2,5 - 3,5 m odpowiednio

Wymagana szerokość pobocza:

- dla dróg klasy G - 1,25 m
- dla dróg klasy Z - 1,00 m
- dla dróg klasy L,D - 0,75 m.

Dopuszczalne naciski pojedynczej osi pojazdu na nawierzchnię jezdni i nawierzchnię przeznaczoną do postoju pojazdów nie powinny przekraczać 100 (kN).

Drogi powiatowe nie spełniają warunków technicznych wymaganych dla klas G, Z i L. Ich szerokość w liniach rozgraniczających są zmienne. Wszystkie drogi posiadają liczne wjazdy do pól i zagród oraz niezadawalający stan nawierzchni. Skrzyżowanie z drogami lokalnymi nie zapewniają wymaganych pól widoczności. Na terenie gminy istnieje 10 dróg zaliczony dopowiatowych o łącznej długości 56,2 km.

Są to

- droga nr 07548 Kozłówka - Borze - Strumiany Ostaszewo¹
- droga nr 07546 Gąsocin - Łady - Krajęczyno
- droga nr 07248 Strzegocin - Gołymin Ośrodek
- droga nr 07549 Osiek Aleksandrowo - Skaszewo Nowe
- droga nr 07569 Pułtusk-Sisica
- droga nr 07570 Przewodowo - Goładkowo
- droga nr 07571 Łady - Winnica
- droga nr 07550 Gołymin Ośrodek - Grochy Imbrzyki
- droga nr 07551 Kozłówka - Krzemień do drogi 07564 (Kleszewo - Karniewo)
- droga nr 07519 Żebry Włosty - Gzy
- Drogi gminne zostały zaliczone do klasy L (lokalnej), D (dojazdowe) i wyjątkowo Z (zbiorcze). Aktualnie gmina nie dokonała podziału dróg wg powyższej klasyfikacji. Stan techniczny dróg gminnych jest niezadawalający. Długość dróg o nawierzchni twardej wynosi 54 km w tym ulepszonej 6 km co stanowi ok. 11%. Pozostałe drogi posiadają nawierzchnię gruntową. Drogi gminne nie spełniają zakładanych parametrów. Szerokość w liniach rozgraniczających powinna wynosić 15 m, szerokość pasa ruchu od 3,5 m do 2,25 m w terenach zabudowanych i od 3,0 do 2,5 w terenach niezabudowanych odpowiednio do klasy drogi. Dopuszczalny nacisk pojedynczej osi pojazdu na nawierzchnię drogi ulepszonej 100 (kN).

3. Organizacja służb drogowych po wprowadzeniu reformy administracji publicznej. Drogi wojewódzkie

Wprowadzona z dniem 1 stycznia 1999 r. reforma administracji publicznej wprowadziła również zmiany w organizacji jednostek zarządzających i nadzorujących drogi. Drogi wojewódzkie administrowane są przez Mazowiecki Zarząd Dróg Wojewódzkich z siedzibą w Warszawie. Zakres działania obejmuje wszystkie czynności związane z zarządzaniem, natomiast wykonawstwo robót zlecane będzie firmom specjalistycznym. Bezpośrednią ochroną i kontrolowaniem zajmuje się Rejon Dróg Wojewódzkich utworzony na bazie dotychczasowego obwodu drogowego nr 2.

Drogi powiatowe

Drogi powiatowe zarządzane są przez Powiatowy Zarząd Dróg w Pułtuskach utworzony na bazie Rejonowego Zarządu Dróg. Do jego obowiązków należy planowanie dróg i mostów, budowa, modernizacja, ochrona i utrzymanie dróg powiatowych.

Drogi gminne

Drogi gminne, zakładowe i wewnętrzne zarządzane są przez samorząd gminy Gzy do którego obowiązków należą wszystkie czynności związane z funkcjonowaniem dróg, czyli planowanie, budowa dróg i mostów, modernizacja, ochrona i utrzymanie analogicznie jak w przypadku dróg powiatowych.

4. Techniczne zaplecze motoryzacji

Do obiektów technicznego zaplecza motoryzacji funkcjonujących na terenie gminy należą 3 stacje paliw w tym 1 w ośrodku gminnym oraz prywatne warsztaty napraw samochodowych. Wyposażenie w wymienione obiekty jest niezadowolające co dotkliwie odczuwane jest przez podróżnych. Przy drodze nr 618 brak jest parkingów, stacji obsługi samochodów, warsztatów naprawczych oraz miejsc noclegowych, usług gastronomicznych, sanitariatów. Rozwój tych usług wpłynie na poprawę warunków podróży i jednocześnie stworzy nowe miejsca pracy dla mieszkańców gminy.

5. Komunikacja publiczna

W zakresie komunikacji publicznej gmina obsługiwana jest przez Państwową Komunikację Samochodową.

Komunikacja publiczna zapewnia osiągnięcie następujących celów podróży :

- połączenie ośrodka gminnego z miejscowościami położonymi na jej terenie

połączenie ośrodka gminnego z sąsiednimi gminami tj. gmina i m. Pułtusk, Krasne, Świercze,
Nowe Miasto, Gołymin - Ośrodek połączenie ośrodka gminnego z Warszawą

X INFRASTRUKTURA TECHNICZNA

1. Telekomunikacja

Gmina Gzy położona jest na terenie SN Ciechanów zaliczonej przez operatorów telekomunikacyjnych do grupy o niekorzystnych warunkach ekonomicznych do inwestycji infrastrukturalnych. Na powyższe warunki składają się:

- niska gęstość zaludnienia
- niskie przeciętne dochody mieszkańców gminy
- aktualna gęstość telefoniczna mierzona liczbą abonentów na 1000 mieszkańców Aktualna gęstość telefoniczna w 1997 r. wynosiła 41,6 powiat pułtuski - 132,4 wojew. mazowieckie - 262,4. Dla osiągnięcia wymagającej gęstości (280 telefonów na 1000 M), co jest równoznaczne z posiadaniem telefonu w każdym gospodarstwie domowym potrzebne są działania wspierające ze strony państwa.

Poprawa dostępności i rozwój telekomunikacji na obszarach wiejskich ma na celu rozwój tych obszarów i wzrost ich atrakcyjności inwestycyjnej, stworzenie podstaw do dalszej rozbudowy usług telekomunikacyjnych (internet, łączność multimedialna itp.).Rozwój telekomunikacji wymagał będzie środków finansowych z budżetu państwa i funduszy przedakcesyjnych Unii Europejskiej (SAPARD).

2. Elektroenergetyka

Zaopatrzenie w energię elektryczną odbywa się z krajowego systemu energetycznego za pośrednictwem linii przesyłowych 110 kV Serock - Maków Maz. z GPZ 110/15 kV w Pułtusku. Gmina obsługiwana jest przez Zakład Energetyczny Płock - Posterunek Energetyczny Pułtusk. Energia elektryczna rozprowadzana jest systemem sieci średniego i niskiego napięcia. Stosowane są napowietrzne linie elektroenergetyczne. Stan techniczny tych linii jest niezadowolający. Konieczna jest ich modernizacja w tym również zastępowanie linii napowietrznych ziemnymi kablami, wymiana jednostek transformatorowych w istniejących stacjach, wymiana przewodów o niedostatecznych przekrojach. Zwiększony popyty na energię elektryczną wystąpi przy stosowaniu jej do ogrzewania budynków mieszkalnych, produkcyjnych i usługowych, co wiąże się z rozbudową stacji transformatorowych i budową linii niskiego napięcia.

3. Gazownictwo

Teren gminy nie jest podłączony do krajowego systemu gazociągów. Zaopatrzenie gminy w gaz przewodowy może odbywać się z dwóch kierunków tj.:

- z projektowanego gazociągu z terenu gminy Sońsk
- z projektowanego gazociągu wysokiego ciśnienia DN300 Ciechanów - Krasne z terenu gminy Gołymin Ośrodek Przewiduje się doprowadzenie gazu sieciowego do miejscowości o zwartej zabudowie mieszkaniowej.

4. Ciepłownictwo

Budynki przeznaczone na pobyt ludzi ogrzewane są z indywidualnych źródeł ciepła. Głównym paliwem stosowanym do ogrzewania jest węgiel kamienny, powodujący emisję znacznych zawartości siarki. Zachodzi konieczność wprowadzania paliw ekologicznych do których należą: gaz, oleje opałowe, energia elektryczna, energia geotermalna itp.

5. Zaopatrzenie w wodę

Na koniec 1999 roku sieć wodociągowa łącznie wynosiła około 58,6km. Prowadzone w ostatnich latach budowy nowych odcinków pozwoliły na przyłączenie około 60% gospodarstw do sieci wodociągowej.

Na terenie gminy funkcjonują następujące ujęcia wód powierzchniowych:

- ujęcie wraz ze stacją wodociągową w Gzach składające się z dwóch studni głębinowych wybudowanych w 1984 r. Zaopatruje miejscowości Gzy, Gzy - Wisnowa, Przewodowo Poduchowne, Przewodowo Majorat, Przewodowo Parcele, Sisice, Sulnikowo, Kozłówka, Nowe Przewodowo, Pękowo, Ołdaki, Łady Krajęczyno, Porzowo, Grochy Serwatki. Wykonana została dokumentacja ma włączenie wsi Kęsy - Wypychy i Zalesie - Lenki o długości 5,6 km oraz planowane jest włączenie miejscowości Kozłowo, Stare Grochy, Grochy Imbrzyki, Mierzeniec.
- Ujęcie wraz ze stacją wodociągową w **Szyszkach** składające się z dwóch studni głębinowych, wybudowanych w 1967 r. i w 1995 r. Z tego ujęcia zaopatrywani są mieszkańcy wsi Szyszki, Skaszewo Włociańskie, Słonzewo i Ostaszewo Pańki, a w następnej kolejności przyłączone zostaną Skaszewo Nowe, Ostaszewo Włuski, Begno, Gotardy, Żebry Falbogi, Żebry Wiatraki.

W najbliższym okresie planowane jest zakończenie budowy wodociągów w całej gminie z możliwością przyłączenia zabudowy kolonijnej.

- Własne ujęcie wód podziemnych posiada zakład rzeźniczo - wędliniarski w Gotardach o zatwierdzonych zasobach eksploatacyjnych 6,0 m³/h
- Ujęcia wody na terenie fermy drobiu w Kozłowie i Rolniczej Spółdzielni Produkcyjnej nie posiadają obowiązkowych uregulowań prawnych w zakresie poboru wody
- Z uwagi na podłączenie wsi Pękowo i Skaszewo do wodociągu Gzy należy zlikwidować studnie nieczynne pod nadzorem geologa.

Obecny pobór wody przez wiejskie wodociągi grupowe i wodociągi zakładowe w Gotardach i Kozłowie jest niewielki i wynosi około 2% zatwierdzonych zasobów eksploatacyjnych. Niezbędne jest oszczędne gospodarowanie istniejącymi zasobami a ujęcia nieczynne należy zabezpieczyć na czas wyłączenia z eksploatacji lub zlikwidować.

6. Gospodarka ściekowa

Wzrost wyposażenia ludności w sieć wodociągową powoduje zagrożenie środowiska odprowadzanymi ściekami. Według danych szacunkowych (przy założeniu 50-110 l/mieszkańca w ciągu doby, powstaje od około 210 m³/dobę do 470 m³/dobę ścieków. Rocznie powstaje około 130 tys. m³ ścieków bytowo - gospodarczych. Stan i skład ścieków oraz źródła zanieczyszczeń są typowe dla obszarów, których główną funkcją jest rolnictwo i hodowla. Emisja zanieczyszczeń do wód jest przede wszystkim obszarowa lub liniowa.

Większość powstających odpadów płynnych odprowadzana jest do nie zawsze szczelnych zbiorników bezodpływowych. Bardzo często ścieki z tych osadników trafiają na pola w pobliżu domostw, lub też wylewane są do rowów tworząc zagrożenie dla gruntu, wód powierzchniowych i podziemnych.

Na terenie gminy brak jest gminnej oczyszczalni ścieków komunalnych. Niewielka ilość ścieków głównie z obiektów publicznych wywożona jest do oczyszczalni w Pułtusku. Czynna oczyszczalnia ścieków występuje przy Domu Pomocy Społecznej Ołdakach. Jest to oczyszczalnia typu MIKROREAKTOR, na eksploatację której otrzymano pozwolenie wodno - prawne w grudniu 1994 r. W ciągu doby średnio oczyszczane jest ok. 37 m³ ścieków, które odprowadzane są do rowu melioracyjnego.

Ścieki wytwarzane przez zakład przetwórstwa mięsnego z ubojnią w Gotardach gromadzone są do zbiorników bezodpływowych i wywożone do punktu zlewnego oczyszczalni ścieków w Pułtusku. Przy zakładzie planowana jest budowa oczyszczalni ścieków. Gmina nie posiada programu odprowadzania i zagospodarowania ścieków bytowo - gospodarczych.

Uporządkowanie gospodarki ściekowej wymaga realizacji kanalizacji sanitarnej w ośrodku gminnym oraz w miejscowościach o zwartej zabudowie, budowy przydomowych i przyzakładowych oczyszczalni budowy szczelnych, bezodpływowych przydomowych zbiorników oraz systematyczne ich opróżnianie.

Budowa oczyszczalni ścieków wraz z siecią kanalizacyjną stanowi jedno z najważniejszych zadań w zakresie gospodarki wodno - ściekowej gminy .

7. Gospodarka odpadami komunalnymi

Za odpady komunalne uważa się odpady powstające w wyniku działalności bytowo - gospodarczej do której zaliczana jest także działalność handlowo - usługowa, oświatowo - kulturalna i ochrona zdrowia. Według danych szacunkowych dla obszarów wiejskich (wg A. Wojciechowskiego - 0,400 m³/M x rok, przy gęstości 300 kg/m³) rocznie powstaje około 1700 m³ odpadów o tonażu ok. 500 Mg. Składowanie odpadów odbywa się na wysypiskach nie przystosowanych do tego celu w Grochach Serwatkach i Gzach Wisnowa. Wysypisko w Grochach Serwatkach nie spełniające warunków ochrony środowiska zostało zamknięte - zrehabilitowane poprzez zasypanie warstwą ziemi. Do roku 1998 funkcjonowało gminne wysypisko w Grochach Serwatkach, które zlokalizowane było w wyrobisku po eksploatacji piasku (pow. ok. 0,3 ha). Po kontroli inspekcji ochrony środowiska wysypisko zostało zamknięte a stałe nieczystości wywożone są na rejonowe wysypisko w Płocochowie (gm. Pułtusk). Należy rozważyć lokalizację wysypiska na terenie gminy lub wspólnie z sąsiednimi gminami. Uporządkowanie gospodarki odpadami wiąże się z koniecznością organizacji wiejskich punktów gromadzenia i segregacji odpadów na szkło, złom, makulaturę i substancje organiczne a następnie kierowanie ich do recyklingu.

XI ANALIZA SYTUACJI EKONOMICZNEJ GMINY

1. Dochody budżetowe gminy

Gospodarka finansowa gminy prowadzona jest na podstawie Ustawy z dnia 10.12.1993 r. (Dz. U. Nr 129, poz. 600) z późniejszymi zmianami. Dochody i wydatki ustalone są przez Radę Gminy na okres roku kalendarzowego w terminach i na zasadach określonych w ustawie o samorządzie terytorialnym.

Źródłami dochodów gminy są:

- dochody własne tj. wpływy z podatku rolnego, od nieruchomości, leśnego, od środków transportowych, od działalności gospodarczej osób fizycznych opłacanych w formie karty podatkowej, od spadków i darowizn i innych podatków, wpływy z opłaty skarbowej, wpływy z opłaty eksploatacyjnej, opłat lokalnych i itp.
- udziały w podatkach stanowiących dochód budżetu państwa w wysokości 15 % wpływów z podatku dochodowego od osób fizycznych oraz 5 % wpływów z podatku dochodowego od osób prawnych.
- dochody z majątku gminy, np.: czynsze dzierżawne, opłaty za użytkowanie wieczyste gruntów, dochody z jego sprzedaży itp.
- zakresu administracji rządowej zlecone gminie.
- dotacje celowe na dofinansowanie zadań własnych gminy z zakresu inwestycji, pomocy społecznej, prowadzenia szkół podstawowych i ponadpodstawowych.
- subwencja ogólna z budżetu państwa oraz subwencja wyrównawcza czyli tzw. dochody budżetowe,

Dochody budżetowe gminy Gzy wynosiły w 1995 roku 1.201,9 tys. zł, w latach następnych wzrosły do 2.957,7 tys. zł i 3.996,7 tys. zł (tablica nr 27-30)

Tempo wzrostu dochodów budżetowych w 1996 r. wyniosło 126,2 %, w 1997 roku już tylko 20,2 % po skorygowaniu o urzędowy wskaźnik inflacji. Przyczyną wysokiego tempa wzrostu dochodów budżetowych w 1996 roku było przekazanie samorządom gminnym zadań z zakresu edukacji i wychowania stopnia podstawowego i subwencji oświatowej na ten cel oraz wzrost dotacji budżetowej. W podobnym tempie rosły dochody i wydatki budżetowe przypadające na 1 mieszkańca gminy.

O sytuacji ekonomicznej gminy świadczy udział dochodów własnych w strukturze budżetu oraz subwencje i dotacje przyznawane z budżetu centralnego. Dochody własne zależą od polityki gospodarczej gminy i pracy jej mieszkańców, natomiast subwencje i dotacje

przyznawane są w zależności od liczby mieszkańców i realizowanych zadań. Udział dochodów własnych w budżecie zmniejszył się z 36,7% w 1995 roku do 16,3% w 1997 roku. Przyczyną zmiany w strukturze budżetu było wysokie tempo wzrostu subwencji oświatowej. Udział funduszy własnych w strukturze budżetu jest niższy niż gmin powiatu pułtuskiego i województwa mazowieckiego (15,7%).

Podatek rolny nie posiada większego znaczenia w budżecie gminy, chociaż główną jej funkcją jest produkcja rolna. Jego wartość wzrosła z 309,1 tys. zł w 1995 r. do 464,1 tys. zł w 1997 r., jednakże w strukturze budżetu notuje się jego spadek z 225,7 % do 11,6% spowodowany wzrostem innych składników.

Podatek od nieruchomości również nie odgrywa znaczącej roli w strukturze budżetu gminy. Jego udział zmniejszył się z 3,4 % do 1,5 % w 1997 r. Oznacza to, że gmina nie posiada liczących się nieruchomości gruntowych i majątkowych.

Podatek od środków transportu również posiada tendencję malejącą a jego udział w strukturze budżetu wynosił tylko 2,5%. Udział opłaty skarbowej utrzymuje się na niezmiennym poziomie w granicach 1,5 - 0,7 %.

Dochody budżetu gminy pochodzące z budżetu centralnego oraz stanowiące udziały w podatkach wynosiły łącznie w 1997 roku 70,3%. Najwyższy udział posiada subwencja ogólna która wzrosła z 7,1% w 1995 roku do 40,4 % w 1997 r. udział dotacji przyznawanej na realizację zadań własnych gminy kształtuje się w granicach 27,8 - 21,3 %. Podatek dochodowy od osób prawnych faktycznie nie występował, co oznacza, że na terenie gminy nie działają liczące się podmioty gospodarcze. Udział podatku dochodowego od osób fizycznych zmniejszył się z 21,7 % do 8,5 % w 1995 r.

Analiza własnych dochodów budżetowych gminy wykazała, że w latach 1995-97 nastąpił wzrost składników budżetowych wyrażonych w liczbach bezwzględnych, co świadczy o stałym chociaż powolnym rozwoju gminy. Udział funduszy własnych w wysokości 16,3% świadczy o braku jej samodzielności ekonomicznej i zależności od budżetu centralnego. Poprawa sytuacji ekonomicznej może nastąpić w przypadku znacznego rozwoju drobnej i średniej przedsiębiorczości oraz usług dla ludności.

2. Wydatki budżetowe

Gmina decyduje o rozmiarach i strukturze wydatków budżetowych w granicach uzyskanych dochodów. Wydatki budżetowe gminy Gzy wzrosły ze 1187,4 tys. zł w 1995 roku do 4.296,8 tys. zł w 1997.

Wydatki budżetowe ogółem wzrosły o 298 %, w tym opłaty i składki o 327,5, wygrodzienia 298 %, wydatki inwestycyjne 126,4%, materiały i usługi o 95,6%.

W strukturze wydatków budżetowych najwyższy udział zajmują wydatki majątkowe, co jest zjawiskiem korzystnym świadczącym o realizacji inwestycji przez samorząd lokalny. Wydatki te stanowiły w kolejnych latach 31,9 %, 29,1% i 35,9% wszystkich wydatków budżetowych.

Znaczny udział stanowią też wynagrodzenia (18,1%, 29,1% oraz 24,8%). Wydatki na materiały i usługi oraz opłaty i składki kształtowały się na zbliżonym poziomie (11,2 - 11,5%).

W strukturze wydatków zgrupowanych wg realizacji zadań własnych i zleconych najwyższy udział zajmują wydatki na edukację i wychowanie (47,9%), opiekę społeczną (13,1%), administrację samorządową (11,5%) Niepokojącym zjawiskiem są niskie wydatki na kulturę fizyczną i sport (0,1%), ochronę zdrowia (0,2%), kulturę i sztukę (0,8%). Wydatki na gospodarkę komunalną i mieszkaniową wynoszą 1 % i uległy w analizowanym okresie obniżeniu w tym gospodarka komunalna z 1,7 do 1%, gospodarka mieszkaniowa z 3,5 % do 1,0 %.

W ostatnim okresie nastąpił wzrost dochodów i wydatków budżetowych przypadających na 1 mieszkańca gminy Gzy.

Dochody budżetowe na 1 mieszkańca wzrosły z 282,1 zł do 944,2 zł tj. o 234,7 %. Wydatki wzrosły z 278,7 zł do 1015,1 zł tj. o 264,2 %.

XII STRUKTURA WŁASNOŚCI GRUNTÓW

1. Formy własności gruntów

W strukturze własności gruntów gminy występują następujące formy:

- własność prywatna
- Skarbu Państwa
- gminna

Największe znaczenie posiada własność prywatna w skład której wchodzi własność indywidualna, instytucji, spółdzielcza i wspólnoty wiejskiej. Własność indywidualna zajmowała wg spisu rolnego 9322 ha, tj. 89,3% powierzchni całej gminy. Pozostałe grunty będące własnością prywatną nie odgrywają ważniejszej roli ponieważ ich powierzchnia zajmuje zaledwie od 0,11 ha do 1,5 ha (załącznik nr)

Łączna powierzchnia gruntów znajdujących się w zasobie Skarbu Państwa wynosi 574,5 ha w tym:

- Państwowa Gospodarka Leśna - 478,9 ha
- Agencja Własności Rolnej Skarbu Państwa - 79,14 ha
- Skarb Państwa - starostwo Pułtusk - 2,35 ha
- Skarb Państwa 14,1 ha

Lasy i grunty leśne należące do Nadleśnictwa Pułtusk położone są w środkowej i wschodniej części gminy, w tym największe ich kompleksy występują w Przewodowie Nowym (281,67 ha) i Kozłowie (188,49 ha) oraz w Grochowie Imbrzykach i Bęgnie.

Grunty Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa występują w 12 miejscowościach, lecz charakteryzują się niewielkimi powierzchniami. Największe powierzchnie gruntów należących do AWRSP występują w Ołdakach (55,6 ha) i Grochach Starych (13,55 ha) Pozostałe grunty AWRSP posiadają powierzchnie od 0,30 ha do 1,86 ha.

Własnością Skarbu Państwa pod zarządem starosty pułtuskiego są grunty o powierzchni zaledwie 2,35 ha położone w 8 miejscowościach gminy. Są to przeważnie drogi, rowy, wody płynące a także grunty rolne i nieużytki.

Ich powierzchnia kształtuje się od 0,03 - 1 ha, Własnością Skarbu Państwa są również grunty o łącznej powierzchni 14,13 ha, w tym największą powierzchnią (12,09) stanowią grunty rolne i nieużytki we wsi Mierzeniec.

Własnością gminy Gzy są grunty o łącznej powierzchni 25,35 ha położone w 17 miejscowościach w tym: Skaszewo Włociańskie (4,08 ha), Gzy Wiśniowa (2,22 ha), Grochy

Serwetki (2,03 ha), Szyszki (1,19 ha), Przewodowo Podmuchowne (1,12 ha). Pozostałe grunty będące własnością gminy zajmują powierzchnie od 0,18 do 1 ha.

Są to tereny usług publicznych oraz rolne, leśne, pastwiska i nieużytki.

2. Prawne aspekty komunalizacji gruntów

Samorząd gminny został powołany przez Konstytucję RP oraz Ustawę z dnia 8.03.1990 r. (Dz. U. nr 16, poz. 95 z późniejszymi zmianami) o samorządzie gminnym. Nastąpiło przekazanie części mienia ogólnonarodowego samorządom lokalnym. Przekazaniu podlega mienie w stosunku do którego własność Skarbu Państwa jest udokumentowana. W imieniu Skarbu Państwa do przekazania zostały zobowiązane organy administracji rządowej. W wyniku tych działań w zasobie samorządów znalazł się znaczny majątek, w którym najważniejszą pozycją są grunty.

Z mocy prawa komunalizacji podlegają następujące nieruchomości:

- grunty niezabudowane będące własnością Skarbu Państwa,
- grunty zabudowane będące własnością Skarbu Państwa, jeżeli w budynkach wzniesionych na tych nieruchomościach wyodrębniono i sprzedano część lokali
- nieruchomości gruntowe niezabudowane i zabudowane oddane w użytkowanie wieczyste osobom fizycznym i prawnym
- nieruchomości stanowiące mienie gminne

Gmina Gzy nie dokonała dotychczas komunalizacji gruntów Skarbu Państwa oraz gruntów gminnych, takich jak użytki rolne i leśne. Jest to sytuacja niekorzystna, gdyż dzięki wymienionym nieruchomościom można uzyskać określone efekty ekonomiczne oraz efekty wynikające z zagospodarowania przestrzennego. Należy jednak podkreślić, że grunty będące własnością gminy nie przedstawiają z racji swojego położenia szczególnie cennej wartości od zagospodarowania.

Gmina może otrzymać nieruchomości Skarbu Państwa znajdujące się pod zarządem AWRSP na cele inwestycji infrastrukturalnych służących do realizacji zadań własnych.

XIII ANALIZA JAKOŚCIOWA ROZWOJU GMINY - METODA SWOT

Analiza uwarunkowań wewnętrznych gminy Gzy pozwoliła określić mocne (tzn. korzystne) i słabe strony mające wpływ na dalszy rozwój. Informacje analizy SWOT przedstawione dla poszczególnych działów umożliwią ustalenie obiektywnej perspektywy, a tym samym i celów rozwoju.

	Mocne strony	Słabe strony
Srodowisko przyrodnicze	<p>mało zdegradowane środowisko przyrodnicze i brak znaczących źródeł zanieczyszczeń.</p> <ul style="list-style-type: none"> • udział gleb bardzo dobrych i dobrych wynoszący 89% ,w tym 32,6% gleb bardzo dobrych ® dobrze rozwinięta sieć hydrograficzna • zasoby wód podziemnych wystarczające dla zaspokojenia aktualnych i przyszłych potrzeb gminy • zasoby wód geotermalnych przydatnych dla celów ciepłowniczych, balneologicznych lub rekreacyjnych (po wykonaniu szczegółowych badań) <p>obszar chronionego krajobrazu obejmujący wschodnie obrzeża gminy - 18,1 %</p> <p>o położenie gminy na obszarze funkcjonalnym „Zielone Płuca Polski”</p>	<ul style="list-style-type: none"> • zanieczyszczenie wód powierzchniowych i podziemnych spowodowanych niewłaściwą gospodarką ściekową oraz chemizacją rolnictwa. ® konieczność likwidacji nieczynnych studni głębinowych w Skaszewie i Pękowie © położenie na obszarze zagrożonym deficytem wód powierzchniowych • mało zasobne w wody naturalne cieki powierzchniowe • szybki odpływ wód spowodowany brakiem urządzeń retencyjnych • brak znaczących zasobów złóż surowców mineralnych © niska lesistość wynosząca 9% • brak rekultywacji dzikich wysypisk w miejscowościach Grochy Serwatki, Gzy, Wisnowa • niewłaściwa gospodarka odpadami stałymi i płynnymi
Wartości kulturowe - krajobrazowe	<p>gate zasoby dziedzictwa kulturowego na terenie całej gminy</p>	<ul style="list-style-type: none"> • narastające zaniedbanie zabytków kultury i obszarów prawnie chronionych, a w szczególności zespołów dworskich folwarcznych, zabytkowych założeń zieleni, i innych obiektów chronionych • brak środków finansowych w budżecie gminy na rewaloryzację

		i utrzymanie zabytkowych obiektów
Demografia	<ul style="list-style-type: none"> • łatwość w pozyskiwaniu zasobów pracy. 	<p>spadek przyrostu naturalnego w ostatnim 10 - leciu z 11,3 do (- 0,4%) ujemne saldo migracji wysoki udział (18,2%) grupy poprodukcyjnej w strukturze ludności gminy (16,1 % woj. mazowieckie)</p> <ul style="list-style-type: none"> • duży udział ludność rolniczej posiadającej wykształcenie podstawowe i niepełne podstawowe - 35,1% <p>ludność w dostosowaniu się społeczeństwa do wymogów gospodarki wolnorynkowej</p>
Gospodarka	<p>© korzystne warunki dla rozwoju upraw warzyw, owoców, roślin przemysłowych oraz ich przetwórstwa.</p> <ul style="list-style-type: none"> • systematyczny wzrost powierzchni gospodarstw - przeciętnie ok. 13 ha • korzystne warunki dla rozwoju małej i średniej przedsiębiorczości na terenie całej gminy • korzystne położenie geograficzne w pobliżu Warszawy - chłonnego rynku zbytu ok.80 km. 	<ul style="list-style-type: none"> • niska opłacalność produkcji rolnej powodująca zubożenie ludności wiejskiej • mała powierzchnia upraw sadowniczych i warzywniczych • niski stopień samoorganizacji rolników np. grupy producentów żywności i spółdzielczość • niedoinwestowanie w zakresie przetwórstwa rolno-spożywczego, bazy magazynowej i chłodniczej • niskie wydatki na sport (0,1%) ochronę zdrowia (0,2%), kulturę i sztukę (0,8%) • mała promocja i reklama mająca na celu zachęcenie do inwestowania na terenie gminy • brak korzystnych terenów do zainwestowania będących własnością komunalną
Komunikacja	<ul style="list-style-type: none"> • dobrze rozwinięta sieć dróg: wojewódzkie, powiatowe i gminne. • prawidłowa obsługa ludności w zakresie komunikacji publicznej 	<ul style="list-style-type: none"> • nieodpowiednie warunki techniczne istniejących dróg wojewódzkich, powiatowych i gminnych. • brak pasa ruchu wolnego i ścieżek rowerowych przy drogach wojewódzkich • duża ilość wjazdów na drogę wojewódzką nr 618 wynikająca z lokalizacji zabudowy równoległej do pasa drogowego

<p>Infrastruktura techniczna - gospodarka wodno - ściekowa</p>	<p>prawidłowe działania w zakresie zaopatrzenia ludności w wodę pitną i dla celów gospodarczych zakładowa oczyszczalnia ścieków przy Domu Pomocy Społecznej w Ołdakach</p>	<p>brak zaopatrzenia w wodę z sieci wodociągowej miejscowości Grochy Imbrzyki, Mierzeniec, Skaszewo Nowe, Żebry Falbogi, Żebry Wiatraki, Begno, Nowe Borza, Grochy Serwatki, Wójty Trojany, Borza Strumiany brak oczyszczalni ścieków brak kanalizacji sanitarnej i deszczowej przy dobrze rozwijającej się sieci wodociągowej</p>
<p>- usuwanie odpadów stałych</p>		<p>brak gminnego wysypiska odpadów stałych brak gminnych punktów gromadzenia, segregowania odpadów stałych i systematycznego ich wywożenia</p>
<p>-elektroenergetyka</p>	<p>korzystne warunki do produkcji energii elektrycznej ze źródeł odnawialnych i niekonwencjonalnych: energia geotermalna, słoneczna, wodna, wiatrowa, biomasa</p>	<p>potrzeba modernizacji istniejącej sieci średniego i niskiego napięcia wynikająca z planowanego zastosowania energii elektrycznej do celów grzewczych i produkcyjnych.</p>
<p>- gazyfikacja</p>		<p>brak gazyfikacji gminy i opracowanego programu</p>
<p>- telekomunikacja</p>	<p>dostępność do usług telekomunikacji</p>	<p>położenie na obszarze o niskiej atrakcyjności do inwestowania niedoinwestowanie w zakresie usług publicznych i komercyjnych</p>
<p>- usługi publiczne i komercyjne</p>	<p>powiązania z m. Pułtuskim i Ciechanowem w zakresie szkolnictwa ponadpodstawowego, wyższego, ochrony zdrowia, administracji rządowej i samorządowej, kultury, usług komercyjnych</p>	
<p>osadnictwo i zasoby budownictwa mieszkaniowego</p>	<p>wysoki standard oddawanych do użytku budynków mieszkalnych</p>	<p>zahamowanie tempa budownictwa mieszkaniowego spowodowane brakiem dogodnego systemu kredytowania i <u>spadkiem stopy życiowej</u> _____</p>

mieszkańców

- stagnacja w rozwoju jednostek osadniczych i jednocześnie brak pozarolniczej działalności produkcyjnej

Ludność w wybranych latach 1976 - 1999

tablica nr 1

Lata	Ogółem	w tym		Kobiet na 100 mężczyzn	Dynamika 1976 = 100	Osób na 1 km ²
		mężczyzn	kobiet			
1976	4609	2389	2220	93	100,0	41,5
1979	4747	2420	2327	96	103,0	42,8
1985	4570	2339	2231	95	99,2	41,2
1988	4408	2260	2148	95	95,6	39,7
1990	4371	2261	2110	93	94,8	39,4
1993	4315	2233	2082	93	100,0	41
1994	4287	2215	2072	94	101,1	41
1995	4225	2182	2043	94	101,1	41
1996	4254	2198	2056	93	100,0	41
1997	4210	2174	2036	94	91,3	37,9
1998*	4265				92,5	41

Źródło: Dane z roczników statystycznych WUS i LJS w Ciechanowie 1998* Dane z

Gminy

Ruch naturalny ludności w latach 1976 -1997

tablica nr 2

Lata	Małżeństwa		Urodzenia		Zgony		Przyrost naturalny		
	Liczby	Rok 1976=100	W liczbach	Rok 1976=100	W liczbach	Rok 1976=100	W liczbach	Rok 1976=100	Na 1000 ludności
1976	54	100,0	103	100,0	51	100,0	52	100,0	11,3
1985	27	50,0	85	82,5	70	137,3	15	28,8	7,0
1988	24	44,4	81	78,6	44	86,3	37	71,2	8,1
1990	34	62,9	72	69,9	44	86,3	28	53,8	6,2
1993	18	33,3	49	47,6	42	82,4	7	13,5	1,6
1994	30	57,4	48	46,6	62	121,6	-14	-26,9	-3,2
1995	26	48,1	46	44,7	52	101,9	-6	-11,5	-1,4
1996	25	46,9	53	51,5	65	127,5	-12	23,1	-2,8
1997	26	48,1	60	58,3	62	121,6	-2	-3,8	-0,4

Źródło: Wyliczono na podstawie Roczników Statystycznych WUSiUS Ciechanów

Migracja ludności w wybranych latach 1976 - 1997

tablica nr 3

Lata	Napływ			Odpływ			Saldo migracji
	ogółem	z miast	ze wsi	ogółem	do miast	na wieś	
1976	112	23	89	220	95	125	-108
1979	84	29	55	137	74	63	-53
1985	61	13	48	118	65	53	-57
1988	41	6	35	102	47	55	-61
1990	51	11	40	85	52	33	-34
1993	34	13	21	99	6	33	-65
1994	52	12	40	77	31	46	-25
1995	39	20	19	95	47	48	-56
1996	78	28	50	70	33	37	-8
1997	32	12	20	84	49	35	-52

Źródło: Roczniki statystyczne WUS i US Ciechanów

	Wyszczególnienie	1988	Dane U.G. 1998	Różnica do 1988 + wzrost - spadek
1	Begna	198	99	+3
2	Borza Słumiany	76	88	+8
3	Gotardy	220	206	-14
4	Grochy Imbrzyki	78	79	+1
5	Grochy Serwatki	92	87	-5
6	Gzy	232	239	+7
7	Gzy Wiśniowa	61	58	-3
8	Kęsy Wypychy	91	89	-2
9	Kozłowo	110	109	-1
10	Kozłówko	128	204	-26
11	Łady Krajęczyno	30	31	+1
12	Mierzeniec	130	128	-2
13	Nowe Borza	92	81	-11
14	Nowe Przewodowo	86	75	-11
15	Nowe Skaszewo	128	132	+4
16	Oldaki	284	351	+88
17	Ostaszewo Pańki	38	31	-7
18	Ostaszewo Wielkie	78	58	-20
19	Ostaszewo Włuski	45	31	-14
20	Pękowo	363	350	-13
21	Porzowo	130	125	-5
22	Przewodowo Majorat	128	108	-20
23	Przewodowo Parcele	218	137	-81
24	Przewodowo Poduchowne	99	109	+10
25	Skaszewo Włościańskie	163	156	-7
26	Słończewo	185	197	+8
27	Stare Grochy	76	74	-2
28	Sulnikowo	125	123	-2
29	Sisice	103	94	-9
30	Szyszki Włościańskie	224	215	-9
31	Tąsewy	38	35	-3
32	Wójtzy Trojany	77	73	-4
33	Zalesie Lenki	53	51	-2
34	Zebry Falbogi	172	161	-11
35	Zebry Wiatraki	92	81	-11
	Ogółem	4342	4265	-77

Zródło: Dane 1998 uzyskano w Urzędzie Gminy Gzy
1988 r. - Powszechny Spis Narodowy 1988 WUS Ciechanów

Ludność w grupach wiekowych w 1997 r.

tablica nr 5

Wyszczególnieni	gm. Gzy		wojew. Mazowieckie	
	Osób	udział w %	osób ?	Udział w %
Ogółem	4210	100,0	5.064.950	100,0
w tym wieku przedprodukcyjnym	1177	28,0	1.249.689	24,7
w tym:				
0-2	153	3,6		
3-6	228	5,4		
7-14	602	14,4		
15-17	194	4,6		
produkcyjnym	2264	53,8	2.991.543	59,2
w tym:				
18-64	1290	30,7		
mężczyzm				
18-59	974	23,1		
kobiety				
poprodukcyjnym	769	18,2	816.107	16,1
w tym:				
65 i więcej	285	6,8		
mężczyzm				
60 i więcej	484	11,4		
kobiety				
łącznie grupy nieprodukcyjnych na 100 osób w wieku produkcyjnym	86,0	-	69,1	-

Źródło: Sytuacja demograficzna i zdrowotna ludności województwa ciechanowskiego w 1997 Polska w nowym podziale terytorialnym GUS 1998 r.

Ludność zamieszkała w gospodarstwach domowych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego

tablica nr

Wyszczególnienie	Ogółem		W tym				
	Osoby	%	Mężczyzn		Kobiet		Kobiet na 100 mężczyzn
			osoby	%	osoby	%	
Ludność ogółem W tym w wieku:	3507	100,0	1785	50,9	1722	49,1	96
przedprodukcyjnym	1019	29,0	520	14,8	499	14,2	96
produkcyjnym w tym	1861	53,1	1032	29,4	829	23,7	80
mobilnym 18 - 44 lata	1272	36,3	694	19,8	578	16,5	83
niemobilnym	589	16,8	338	9,6	251	7,2	74
poprodukcyjnym	627	17,9	233	6,7	394	11,2	169
nieprodukcyjnych na 100 osób w wieku produkcyjnym	88,4		77,0		107,7		

Źródło: Wyliczono na podst. Powszechnego spisu rolnego 1996 U.S. Ciechanów

Poziom wykształcenia użytkowników indywidualnych gospodarstw rolnych i osób w wieku 15 lat i więcej zamieszkałych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego stan 06.1996

tablica nr 7

Wyszczególnienie	Użytkownicy indywidualnych gospod. Rolnych			Ludność w wieku 15 lat i więcej zamieszkała z użytkownikiem indyw. gospod. rolnego	
	Ogółem		W tym: rolnicze	Osoby	%
	Osoby	%	Osoby		
Wykształcenie:	12	1,6	3	37	1,4
wyższe					
policjalne	8	1,1	1	39	1,5
średnie zawodowe	125	17,1	77	345	13,2
średnie ogólnoksz.	15	2,1	-	88	3,4
zasadnicze zawodowe	316	43,2	180	785	30,1
podstawowe	237	32,4	-	1070	41,0
podstawowe nie ukończone	18	2,5		246	9,4
Ogółem	731	100,0	261	2610	100,0

Źródło: Wyliczono na podstawie - Powszechnego Spisu Rolnego 1996 r. U.S. Ciechanów

Aktywność zawodowa ludności w wieku 15 lat i więcej w gospodarstwach domowych z użytkownikiem indywidualnego gospodarstwa rolnego stan 06.1996 r.

tablica nr 8

Wyszczególnienie	Łącznie	Udział w %	W tym:	
			Indywidualne gospod. Rolne	działki rolne
Ogółem	2602	100,0	2471	131
• pracujący razem w tym:	2091	80,4	1996	95
w swoim gospodarstwie	1716	65,9	1668	48
poza swoim gospodarstwem	375	14,4	328	47
• bezrobotni	24	0,9	17	7
• bierni zawodowo	487	18,7	458	29
• współczynnik aktywności zawodowej	x	81,3	81,5	77,9

Źródło: Wyliczono na podstawie Powszechnego Spisu Rolnego 1996 r. US Ciechanów

Bezrobotni w latach 1992 - 1997

tablica nr 9

Lata	Ogółem		Z ogółem								
	osób	Dynamika wzrostu	Mężczyzn	Kobiet	Absolut wenci	Zwolnieni z przyczyn pracy	Nie posiadający prawa do zasiłku		W wieku produkcyjnym 18-44 lata	Pozostający bez pracy powyżej 12 m-cy	
							osób	%		osób	%
1992	276	100	142	134	27	39	150	54,3	266	158	57,3
1993	250	91	133	117	34	26	151	60,4	242	156	62,4
1994	241	96	118	123	38	16	131	54,4	229	134	55,6
1995	204	85	92	112	38	8	90	44,1	188	82	40,2
1996	184	91	78	106	15	4	105	57,1	173	72	39,1
1997	176	96	68	108	13	3	131	74,4	158	86	48,9

Źródło: Dane z roczników US w C-wie i z Urzędu Gminy

Warunki mieszkaniowe na terenie gminy Gzy w 1997 roku

tablica nr 10

Lp	Treść	Gmina Gzy	Powiat pultuski	Województwo mazowieckie
1	Przeciętna powierzchnia użytkowa w m ² /osobę	18,79	180	18,5
2	Przeciętna powierzchniowa użytkowa w m ² /mieszkania	76,9	64,61	56,9
3	Przeciętna liczba osób na mieszkanie	4,09	3,55	x
4	Przeciętna liczba izb na mieszkanie	3,69	3,50	x
5	Przeciętna liczba osób na izbę	1,10	1,01	x
6	Liczba osób na 1000 mieszkań	244	279	319

Źródło: Roczniki statystyczne Urzędu Statystycznego w Ciechanowie i opracowania własne

Zasoby mieszkaniowe gminy Gzy wg wieku zabudowy

i ■ tablica nr 1t

L.p.	Nazwa miejscowości	w tym:						Ogółem
		Przed 1918	1918-44	1945-70	1971-78,	1979-88	1989-97	
1	Begno	0	4	16	2	3	2	27
2	Borza Strumiany	0	1	12	3	4	1	21
3	Grochy Imbrzyki	0	1	8	5	3	1	18
4	Grochy serwatki	1	6	11	2	5	1	26
5	Gotardy	0	1	33	9	9	3	55
6	Gzy	0	9	28	9	6	4	56
7	Gzy Wiśniowa	2	2	5	1	3	0	13
8	Kęsy Wypychy	0	9	4	3	3	1	20
9	Kozłowo	0	4	22	3	3	2	34
10	Kozłówka	0	8	11	5	4	2	30
11	Łady Krajęczyno	3	3	1	0	2	0	9
12	Mierzeniec	4	10	8	5	8	2	37
13	Nowe Borza	0	2	15	3	3	1	24
14	Nowe Przewodowo	0	2	10	2	5	1	20
15	Nowe Skaszewo	0	2	14	8	3	1	28
16	Ołdaki	0	0	33	12	11	4	60
17	Ostaszewo Włuski	0	7	4	0	0	0	11
18	Ostaszewo Wlk.	0	4	14	1	2	1	22
19	Ostaszewo Panki	2	1	3	2	2	1	11
20	Pękowo	3	6	37	21	10	3	80
21	Porzowo	0	3	17	1	6	2	29
22	Przewodowo Poduch	0	1	11	6	1	1	20
23	Przewodowo Majorat	1	6	24	11	4	3	49
24	Przewodowo Parcele	0	1	13	9	4	1	28
25	Sisice	1	6	10	3	2	1	23
26	Słończewo	0	6	20	7	5	2	40
27	Skaszewo Włośc.	0	3	27	6	2	2	40
28	Stare Grochy	0	1	9	4	3	1	18
29	Sulnikowo	0	3	7	10	7	2	29
30	Szyszki	1	11	29	10	3	2	56
31	Tąsewy	0	5	2	1	0	0	8
32	Zalesie Lenki	2	2	4	3	1	0	12
33	Wojty Trojany	1	2	7	0	3	0	13
34	Żebry Falbogi	0	2	19	4	7	1	33
35	Żebry Wiatraki	0	0	12	5	4	1	22
	Ogółem	21	134	501	175	141	50	1022

Źródło: Narodowy Spis Powszechny 1988 i szacunek własny

Struktura zasobów mieszkaniowych gminy Gzy wg wieku zabudowy

tablica nr 12

315 | 280 | 180

L.p.	Nazwa miejscowości	Struktura zasobów mieszkań, wg okresu wybudowania						Ogółem w miejscowościach %
		Przed 1918 %	1918-44 %	1945-70 %	1971-78 %	1979-88 %	1989-97 %	
1	Begno	0	15,0	60,0	7,0	11,0	7,0	100,0
2	Borza Strumiany	0	5,0	57,0	14,0	19,0	5,0	100,0
3	Grochy Imbrzyki	0	5,0	45,0	28,0	17,0	5,0	100,0
4	Grochy Serwatki	4,0	23,0	42,0	8,0	19,0	4,0	100,0
5	Gotardy	0	2,3	60,0	16,0	16,0	5,0	100,0
6	Gzy	0	16,0	50,0	16,0	11,0	7,0	100,0
7	Gzy Wiśniowa	15,0	15,0	38,0	8,0	23,0	0	100,0
8	Kęsy Wypychy	0	45,0	20,0	15,0	15,0	5,0	100,0
9	Kozłowo	0	12,0	65,0	9,0	9,0	4,0	100,0
10	Kozłówka	0	26,0	37,0	17,0	13,0	7,0	100,0
11	Łady Krajęczyno	33,0	33,0	12,0	0	22,0	0	100,0
12	Mierzeniec	11,0	27,0	22,0	14,0	22,0	4,0	100,0
13	Nowe Borza	0	8,0	62,0	13,0	13,0	4,0	100,0
14	Nowe Przewodowo	0	10,0	50,0	10,0	25,0	5,0	100,0
15	Nowe Skaszewo	0	7,0	50,0	29,0	11,0	3,0	100,0
16	Ołdaki	0	0	55,0	20,0	18,0	7,0	100,0
17	Ostaszewo Włuski	0	64,0	36,0	0	0	0	100,0
18	Ostaszewo Wlk.	0	18,0	64,0	5,0	8,0	5,0	100,0
19	Ostaszewo Pańki	18,0	9,0	28,0	18,0	18,0	9,0	100,0
20	Pękowo	4,0	8,0	46,0	26,0	2,0	4,0	100,0
21	Porzowo	0	10,0	59,0	3,0	21,0	7,0	100,0
22	Przewodowo Poduch	0	5,0	55,0	30,0	5,0	5,0	100,0
23	Przewodowo Majorat	0	114,0	1^46,0	5232,0	\$ 14,0	4 4,0	100,0
24	Przewodowo Parcele •	0	12,0	i	222,0	8,0	1 6,0	100,0
25	Sisice	4,0	26,0	43,0	14,0	9,0	4,0	100,0
26	Słończewo	0	15,0	50,0	18,0	12,0	5,0	100,0
27	Skaszewo Włość.	0	7,0	68,0	15,0	5,0	5,0	100,0
28	Stare Grochy	0	6,0	50,0	21,0	16,0	6,0	100,0
29	Sulnikowo	0	10,0	24,0	35,0	24,0	7,0	100,0
30	Szyszki	2,0	20,0	52,0	18,0	4,0	4,0	100,0
31	Tąsewy	0	62,0	25,0	13,0	0	0	100,0
32	Zalesie Lenki	17,0	17,0	34,0	25,0	7,0	0	100,0
33	Wojty Trojany	7,0	16,0	54,0	0	23,0	0	100,0
34	Żebry Falbogi	0	6,0	58,0	12,0	21,0	3,0	100,0
35	Żebry Wiatraki	0	0	54,0	23,0	18,0	5,0	100,0
	Ogółem	2,0	13,0	49,0	17,0	14,0	5,0	100,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Narodowego Spisu Powszechnego 1988 oraz

Szacunków

Zasoby mieszkaniowe gminy Gzy wg materiałów ścian zewnętrznych budynków

tablica nr 13

L.p.	Nazwa miejscowości	Ogółem	w tym		
			palne	niepalne	% palnych
1	Begno	27	8	19	30,0
2	Borza Strumiany	21	4	17	19,0
3	Grochy Imbrzyki	18	1	17	5,5
4	Grochy Serwatki	26	8	18	31,0
5	Gotardy	55	24	31	44,0
6	Gzy	56	11	45	20,0
7	Gzy Wisnowa	13	4	9	31,0
8	Kęsy Wypychy	20	10	10	50,0
9	Kozłowo	34	10	24	29,0
10	Kozłówka	30	8	22	27,0
11	Łady Krajęczyno	9	5	4	55,5
12	Mierzeniec	37	20	17	54,0
13	Nowe Borza	24	12	12	50,0
14	Nowe Przewodowo	20	4	16	20,0
15	Nowe Skaszewo	28	9	19	32,0
16	Óldaki	60	14	46	23,0
17	Ostaszewo Włuski	11	8	4	72,0
18	Ostaszewo Wielkie	22	8	14	36,0
19	Ostaszewo Pańki	11	4	7	36,0
20	Pękowo	80	21	59	26,0
21	Porzowo	29	9	20	31,0
22	Przewodowo Poduchowne	20	4	16	20,0
23	Przewodowo Majorat	49	13	36	26,5
24	Przewodowo Parcele	28	3	25	11,0
25	Sisice	23	5	18	22,0
26	Słończewo	40	16	24	40,0
27	Skaszewo Włociańskie	40	8	32	20,0
28	Stare Grochy	18	6	12	33,0
29	Sulnikowo	29	2	27	7,0
30	Szyszki	56	19	37	34,0
31	Tąsewy	8	5	3	62,5
32	Zalesie Lenki	12	4	8	33,0
33	Wojty Trojany	13	4	9	31,0
34	Żebry Falbogi	33	7	26	21,0
35	Żebry Wiatraki	22	7	15	32,0
	Ogółem	1022	305	717	30,0

Zródło: Narodowy Spis Powszechny 1988 r. i szacunek własny

Użytkowanie gruntów w gminie Gzy (stan na 21.01.2000 r.)

tablica nr 1

Lp.	Miejscowość (obręb geodezyjny)	Powierzchnia ogółem	Użytki rolne						Lasy i grunty leśne	Wody
			Ogółem	W tym:						
				Grunty orne	Sady	Użytki zielone				
						Ogółem	Łąki trwałe	Pastwiska trw.		
1	Begno	406,00	362,20	227,30	1,70	117,50	37,80	79,70	24,10	5
2	Borza Nowe	246,50	231,20	190,60	0,80	39,80		39,80	4,30	1
3	Borza Strumiany	418,90	342,80	291,50	2,70	48,60	3,70	44,90	55,40	4
4	Gotardy	425,80	384,80	275,90	5,90	103,00	3,20	99,80	14,50	5
5	Grochy Imbrzyki	284,70	247,30	328,50	0,40	18,40	0,10	18,30	19,20	2
6	Grochy Serwatki	320,00	274,30	221,70	3,90	48,70	26,40	22,30	28,30	3
7	Grochy Stare	286,70	263,80	228,80	4,30	30,70	10,90	19,80	7,00	2
8	Gzy	522,80	473,50	387,80	4,10	81,60	43,30	38,30	13,20	4
9	Gzy Wisnowa	96,20	90,00	67,10	1,10	21,80	7,20	14,60	1,10	1
10	Kęsy Pańki	161,90	147,40	120,40	1,60	25,40	9,70	15,70	6,60	0
11	Kęsy Wypychy	201,10	174,10	113,20	1,30	59,60	1,60	40,00	18,30	1
12	Kozłowe	509,70	296,00	218,40	5,40	72,20	20,10	42,10	192,1	1
13	Kozłówko	280,30	260,00	214,10	8,60	37,30	26,40	10,90	2,40	3
14	Łady Krajęczyno	164,20	111,40	111,40	-	36,80	20,90	15,90	4,10	2
15	Mierzeniec	434,90	410,00	335,70	-	65,30	11,10	54,20	12,70	4
16	Oldaki	435,90	375,20	277,90	7,40	89,90	26,10	63,80	25,10	6
17	Ostaszewo Pańki	174,30	160,30	91,10	3,10	66,10	25,70	40,40	2,90	1
18	Ostaszewo Wielkie	162,30	99,50	95,50	4,00	48,80	0,20	48,60	4,50	1
19	Ostaszewo Włuski	186,90	170,80	95,80	11,40	63,60	15,30	48,30	7,60	1
20	Pękowo	662,30	559,60	457,60	2,10	99,90	2,40	97,50	63,60	2
21	Porzowo	199,70	180,90	141,40	2,10	39,50	21,90	17,70	4,30	1
22	Przewodowe Majorat	197,30	129,40	124,60	4,80	51,90	22,30	29,60	3,30	1
23	Przewodowe Nowe	349,20	71,10	54,30	1,40	16,80	1,60	15,20	264,3	0
24	Przewodowe Parcele	276,90	255,80	196,50	3,70	55,60	38,50	17,10	1,30	5
25	Przewodowe Poduchowne	130,30	88,80	86,90	1,90	31,00	20,70	10,30	2,70	0
26	Sisica	213,90	194,00	163,10	1,50	29,40	-	29,40	10,30	1
27	Skaszewo Nowe	287,70	195,30	190,30	5,00	66,90	19,70	47,20	10,80	2
28	Skaszewo Włociańskie	428,80	352,90	238,40	4,70	109,80	42,20	67,60	50,70	1
29	Słończewo	352,10	323,00	186,70	18,50	117,80	8,60	109,20	6,50	3
30	Sulnikowo	207,80	192,90	159,90	1,00	32,00	12,20	19,80	4,20	1
31	Szyszki	399,90	358,70	232,40	8,50	117,80	2,30	115,50	11,40	2
32	Tąsewy	156,70	142,80	81,10	2,70	59,00	6,90	52,10	5,20	0
33	Wójtzy T rojany	251,90	196,40	175,70	1,00	19,70	0,50	19,20	44,60	1
34	Zalesie Lenki	170,40	156,90	120,90	4,20	31,80		31,80	3,90	1
35	Żebry Falbogi	239,50	223,8	185,40	0,80	37,60	2,80	34,80	2,00	0
36	Żebry Wiatraki	202,70	184,6	140,30	3,40	40,90	0,80	40,10	5,30	2
	Ogółem :	10446,2	8500,60	6628,20	135,00	2032,50	493,10	1511,50	937,8	84

Źródło: dane uzyskano w Wydziale Geodezji, Katastru, Gospodarki Nieruchomościami i Architektury Starostwa Powiatowego w Pułtusku

Struktura użytkowania gruntów w indywidualnych gospodarstwach rolnych według

obrębów geodezyjnych

stan 21.01.2000

tablica nr 14 A

Lp	Miejscowości (obręby geodezyjne)	Powierzchnia ogółem	Grunty orne	Użytki zielone	Lasy	Pozostałe
		%	%	%	%	% i
1	Begnao	100,0	56,3	28,9	5,9	6,5
2	Borza Nowe	100,0	77,3	16,1	1,7	4,9
3	Borza Strumiany	100,0	69,5	11,6	13,2	5,7
4	Gotardy	100,0	64,7	24,2	3,4	7,7
5	Grochy Imbizyki	100,0	80,2	6,5	6,7	6,2
6	Grochy Serwatki	100,0	69,3	15,2	8,8	6,7
7	Grochy Stare	100,0	79,8	10,7	2,4	7,1
8	Gzy	100,0	74,2	15,6	2,5	7,7
9	Gzy Wiśniowa	100,0	69,8	22,7	1,1	6,4
10	Kęsy Pańki	100,0	74,4	15,7	4,1	5,8
11	Kęsy Wypychy	100,0	56,3	29,6	9,1	6,0
12	Kozłowo	100,0	42,8	14,1	37,7	5,4
13	Kozłówka	100,0	76,4	13,3	0,9	6,0
14	Łady Krajęczyno	100,0	67,8	22,4	2,5	7,3
15	Mieizeniec	100,0	77,1	15,0	2,9	5,0
16	Oldaki	100,0	63,8	20,6	5,8	9,8
17	Ostaszewo Pańki	100,0	52,3	37,9	u	8,1
18	Ostaszewo Wielkie	100,0	58,8	30,1	2,8	8,3
19	Ostaszewo Włuski	100,0	51,3	34,0	4,1	10,6
20	Pękowo	100,0	69,1	15,1	9,5	6,3
21	Porzowo	100,0	70,8	19,8	2,2	7,2
22	Przewodowo Majorat	100,0	63,2	26,3	1,7	8,8
23	Przewodowo Nowe	100,0	15,5	4,8	75,7	1,0
24	Przewodowo Parcele	100,0	71,0	20,0	0,5	8,5
25	Przewodowo Poduchowne	100,0	65,1	23,3	2,1	9,5
26	Sisice	100,0	76,3	13,7	4,8	2,2
27	Skaszewo Nowe	100,0	66,1	23,3	3,8	6,8
28	Skaszewo Włociańskie	100,0	55,6	25,6	11,8	7,0
29	Słończewo	100,0	53,0	33,4	1,9	11,7
30	Sulnikowo	100,0	76,9	15,4	2,0	5,7
31	Szyszki	100,0	58,1	29,5	2,9	9,5
32	Tąsewy	100,0	51,8	37,7	3,3	7,2
33	Wójty Trojany	100,0	69,7	7,8	17,7	4,8
34	Zalesie Lenki	100,0	71,0	18,7	0,9	9,4
35	Zebry Falbogi	100,0	77,4	15,9	0,8	5,9
36	Żebry Wiatraki	100,0	69,2	20,2	2,6	8,0
	Ogółem	100,0	69,5	19,5	9,0	8,0

Źródło: Wyliczono na podstawie danych uzyskanych z Wydziału Geodezji Katastru, Gospodarki Nieruchomościami i Architektury Starostwa Powiatowego w Pułtusk

Powierzchnia i struktura gruntów według klas bonitacyjnych

tablica nr 15

L.p.	Obręby geodezyjne	Pow. ogólna w ha	w tym klasy:			Pow. ogólna w %	udział gruntów ornych w %		
			II-III	IV	V-VI		ii-in	IV	V-VI
1	Begno	227,3	0,0	108,3	119,1	100,0	0,0	47,6	52,4
2	Borza Nowe	190,6	102,9	65,0	22,8	100,0	54,0	34,1	11,9
3	Borza Stare	291,5	27,2	91,8	172,5	100,0	9,3	31,5	59,2
4	Gotardy	275,9	69,4	111,0	95,5	100,0	25,2	40,2	34,6
5	Grochy Imbrzyki	228,5	167,1	51,1	10,3	100,0	73,1	22,4	4,5
6	Grochy Serwatki	221,7	82,8	79,2	59,7	100,0	37,4	35,7	26,9
7	Grochy Stare	228,7	170,7	47,7	10,3	100,0	74,6	20,9	4,5
8	Gzy	387,8	224,7	114,1	49,0	100,0	58,0	29,4	12,6
9	Gzy Wisnowa	67,1	12,2	40,2	14,7	100,0	18,2	59,9	21,9
10	Kęsy Pańki	120,4	30,5	63,2	26,7	100,0	25,3	52,5	22,2
11	Kęsy Wypchy	113,2	26,9	61,8	24,5	100,0	23,8	54,6	21,6
12	Kozłowo	218,4	121,8	57,1	39,5	100,0	55,8	26,1	18,1
13	Kozłówka	214,1	98,9	102,0	13,2	100,0	46,2	47,6	6,2
14	Łady Krajęczyno	111,4	68,4	41,0	2,0	100,0	61,4	36,8	1,8
15	Mierzeni ec	335,7	99,0	129,9	106,8	100,0	29,5	38,7	31,8
16	Oldaki	277,9	31,6	212,8	33,5	100,0	11,4	76,6	12,0
17	Ostaszewo Pańki	91,1	0,0	63,4	27,7	100,0	0,0	69,6	30,4
18	Ostaszewo Wielkie	95,5	0,0	65,9	29,6	100,0	0,0	69,0	31,0
19	Ostaszewo Włuski	95,8	4,6	80,3	10,9	100,0	4,8	83,8	11,4
20	Pękowo	457,6	73,9	288,8	94,9	100,0	16,2	63,1	20,7
21	Porzowo	141,4	56,2	64,4	20,8	100,0	39,8	45,5	14,7
22	Przewodowo Majorat	124,6	88,6	29,2	6,8	100,0	71,1	23,4	5,5
23	Przewodowo Nowe	54,3	24,7	21,9	7,7	100,0	45,5	40,3	14,2
24	Przewodowo Parcele	196,5	93,4	98,3	4,8	100,0	47,5	50,0	2,5
25	Przewodowo Poduch.	86,9	52,5	28,4	6,0	100,0	60,4	32,7	6,9
26	Sisice	163,1	54,2	74,0	34,9	100,0	33,2	45,4	21,4
27	Skaszewo Nowe	190,3	47,6	108,6	34,1	100,0	25,0	57,1	17,9
28	Skaszewo Włościańskie	238,4	100,3	103,2	34,9	100,0	42,1	43,3	14,6
29	Słończewo	186,7	7,1	114,0	65,6	100,0	3,8	61,1	35,1
30	Sulnikowo	158,9	43,8	106,9	8,2	100,0	27,5	67,3	5,2
31	Szyszki	232,4	27,4	146,9	58,1	100,0	11,8	63,2	25,0
32	Tąsewy	81,1	12,4	57,9	10,8	100,0	15,3	71,4	13,3
33	Wójtzy Trojany	175,7	99,2	46,7	29,8	100,0	56,4	26,6	17,0
34	Zalesie Lenki	120,9	37,6	57,6	25,7	100,0	31,1	47,6	21,3
35	Zebry Falbogi	185,4	23,2	145,7	16,5	100,0	12,5	78,6	8,9
36	Zebry Wiatraki	140,3	12,1	90,7	37,5	100,0	8,6	64,7	26,7
		6727,2	2192,8	3169,0	1365,3	100,0	32,6	47,1	20,3

Źródło: Dane z Wydziału Geodezji, Katastru, Gospodarki Nieruchomościami i Architektury Starostwa Powiatowego w Pułtusk - 2000.01.20

Powierzchnia i struktura użytków zielonych wg klas bonitacyjnych (stan 21.01.2000)

tablica nr 16

	Miejscowości (obręby geodezyjne)	Pow. ogółem w ha	w tym:			Udział użytków zielonych			
			Klasa II i III	klasa IV	klasa V i VI	klasy n i m	Klasy IV	Klasy V i VI	ogółem
			w ha			W %			
1	Begna	117,5	-	54,5	63,0	-	46,4	53,6	100,0
2	Borza Nowe	39,8	21,8	16,1	1,9	54,8	40,5	4,7	100,0
3	Borza Strumiany	48,6	2,5	29,1	17,0	5,1	59,9	39,0	100,0
4	Gotardy	103,0	20,7	59,5	22,8	20,1	57,8	22,1	100,0
5	Grochy Imbrzyki	18,4	12,0	4,8	1,6	65,3	26,1	8,6	100,0
6	Grochy Serwatki	48,7	15,3	23,1	9,7	32,7	47,4	19,9	100,0
7	Grochy Stare	30,7	10,7	15,3	4,7	34,9	49,8	15,3	100,0
8	Gzy	81,6	45,2	29,5	6,9	55,4	36,2	8,4	100,0
9	Gzy Wiśniowa	21,8	104	17,1	2,2	11,5	78,4	10,1	100,0
10	Kęsy Pańki	25,4	11,5	13,3	0,6	45,3	52,4	2,3	100,0
11	Kęsy Wypychy	59,6	19,4	30,1	10,1	32,6	50,5	16,9	100,0
12	Kodowo	72,2	20,2	43,7	8,3	28,0	60,5	11,5	100,0
13	Kozłówka	37,3	7,9	27,9	1,5	21,2	74,8	4,0	100,0
14	Lady Krajęczyno	36,8	14,4	15,9	6,5	43,2	45,9	17,7	100,0
15	Mierzeniec	65,3	18,5	31,7	15,1	28,3	48,6	23,1	100,0
16	Oldaki	89,9	9,9	69,9	7,1	14,3	77,8	7,9	100,0
17	Ostaszewo Pańki	66,1	15,5	45,4	5,2	23,5	68,7	7,8	100,0
18	Ostaszewo Wielkie	48,8	-	29,5	19,3	-	60,5	39,5	100,0
19	Ostaszewo Wliski	63,6	4,3	51,3	8,0	6,7	80,7	12,6	100,0
20	Pękowo	99,9	17,1	60,6	22,2	17,1	60,7	22,2	100,0
21	Porzowo	39,5	7,3	26,6	5,6	18,5	67,3	14,2	100,0
22	Przewodowo Majorat	51,9	8,1	36,6	7,2	15,6	70,5	13,9	100,0
23	Przewodowo Nowe	16,8	4,2	9,8	2,8	25,0	58,3	16,7	100,0
24	Przewodowo Parcele	55,6	38,0	16,0	1,6	68,3	28,8	2,9	100,0
25	Przewodowo Poduchowne	31,0	13,5	16,4	1,1	43,6	52,9	3,5	100,0
26	Sisice	29,4	9,5	12,5	7,4	32,3	42,5	25,2	100,0
27	Skaszewo Nowe	66,9	28,3	33,5	5,2	42,3	50,1	7,6	100,0
28	Skaszewo Włościańskie	109,8	64,1	31,1	14,6	58,4	28,3	13,3	100,0
29	Słończewo	117,8	10,7	88,2	18,9	9,1	74,9	16,0	100,0
30	Sulnikowo	32,0	13,4	15,0	3,6	41,8	46,9	11,3	100,0
31	Szyszki	117,8	1,3	8,2	108,3	91,9	7,0	1,3	100,0
32	Tąsewy	59,0	6,8	43,4	8,8	13,5	73,6	14,9	100,0
33	Wójtę Trojany	19,7	1,7	12,3	4,7	13,0	63,1	23,9	100,0
34	Zalesie Lenki	31,8	2,5	13,9	15,4	8,3	43,3	48,4	100,0
35	Zebry Falbogi	37,6	0,1	35,5	2,0	3,0	94,4	5,3	100,0
36	Zebry Wiatraki	40,9	0,4	34,7	5,8	-	84,8	14,2	100,0
	Ogółem	2032,5	479,3	1096,7	446,9	23,5	54,0	22,5	100,0

Źródło: Wyliczono na podstawie danych z Wydziału Geodezji i Katastru, Gospodarki Nieruchomościami i Architektury Starostwa Powiatowego w Pułtusk

Powierzchnia upraw w roku 1996 r.

tablica nr 17

Wyszczególnienie	1996			struktura upraw w gospodarstwach indywidualnych w%
	Liczba Gospodarstw	Powierzchnia wybranych upraw ogółem	Powierzchnia upraw w gospodarstwach indywidualnych	
• zboża podstawowe	—	5441	5245	76,5
w tym:				
pszenica	485	1378	1296	18,9
żyto	500	1206	1206	17,6
jęczmień	287	616	576	8,4
owies	160	243	233	3,4
pszenżyto	403	799	762	11,1
mieszanki zbożowe	510	1199	1170	16,9
• kukurydza			44	0,6
• ziemniaki	702	795	782	11,4
• przemysłowe			235	3,4
w tym:				
rzepak			3	0,0
buraki cukrowe			232	3,4
• pastewne		501	472	6,9
w tym:				
strączkowe pastewne	156	250	221	3,2
okopowe pastewne	108	33	33	0,5
motylkowe pastewne	166	218	218	3,2
• strączkowe jadalne			5	0,1
na ziarno	506	40	36	0,5
• warzywa			60	0,9
• pozostałe				
- ogółem		7098	6850	100,0

Źródło: Powszechny Spis Rolny 1996 r. i Rocznik Statystyczny województwa ciechanowskiego 1998 r.

Plony zbóż i ziemniaków w indywidualnych gospodarstwach rolnych z ha w dt

tablica nr 18

Wyszczególnienie	1982	1990	1992	1993	1996	1997	Kraj 1997
Ogółem 4 zboża w tym:	27,6	29,2	22,9	26,6	27,4	29,5	28,4
pszenica	31,3	32,3	27,0	30,2	31,5	33,2	32,1
żyto	25,6	26,0	21,0	23,5	24,0	25,0	23,1
jęczmień	26,5	30,0	22,0	26,5	25,9	30,0	31,1
owies	26,9	28,0	20,0	25,0	28,0	31,0	26,1
pszenżyto	26,1	29,5	24,0	28,0	28,0	27,1	29,2
Ziemniaki	165,0	195	150,0	200,0	210,0	220,0	159,0

Źródło: Roczniki statystyczne WUS i US Ciechanów

Pogłowia zwierząt gospodarskich w wybranych latach 1979- 1996

tablica nr 19

Wyszczególnienie	1976	1982	1985	1996		na 100 ha użytków rolnych			
						1976	1982	1985	1996
	sztuk					Szl			
bydło ogółem w tym:	5878	5381	5394	4612	85,5	66,0	60,2	61,6	52,0
krowy	2976	3258	3179	2206	69,4	33,4	36,4	36,3	24,9
trzoda chlewna	11950	7320	6707	10948	163,2	134,1	81,9	76,6	123,5
konie	1378	1251	928	302	32,5	15,5	14,0	10,6	3,4
owce	690	290	460	14	3,0	7,7	3,2	5,3	0,2

Źródło: Roczniki statystyczne WUS i US Ciechanów Powszechny Spis Rolny 1996 r.

Pogłowie zwierząt gospodarskich w 1996 r.

tablica nr 20

Wyszczególnienie	Ogółem sztuk	Obsada na 100 kg użytków rolnych	
		gmina	byłe wojew. ciechanowskie
bydło ogółem	4609	52,0	49,3
w tym:			
krowy	2206	24,9	26,0
trzoda chlewna	10948	123,5	100,9
owce	14	0,2	0,5
konie	302	3,4	2,2
w tym wykorzystywane jako siła pociągowa	180	2,0	0,2
kozy	35	0,4	0,2
króliki	313	3,5	2,0
drób ogółem	19755	222,9	434,4
w tym:			
kury	17530	197,8	393,7
- gęsi	191	2,2	8,6
kaczki	1763	19,9	22,1
indyki	180	2,0	9,0
pozostały drób	89	1,0	1,0

Źródło: Wyliczenia na podstawie danych Powszechnego Spisu Rolnego 1996 r.

Powierzchnia i liczba indywidualnych gospodarstw i działek rolnych według obszaru

użytkowania

tablica nr 21

Obszar Użytkowania	Gospodarstwa indywidualne		Struktura powierzchni w %
	Liczba	Powierzchnia w ha	
Ogółem	786	9353	100,0
do 1 ha działki rolne	55	31	0,3
1,1-2,0	25	42	0,4
2,1-3,0	22	61	0,7
3,1-5,0	91	402	4,3
5,1-7,0	102	633	6,8
7,1-10,0	127	1135	12,2
10,1-15,0	177	2285	24,4
15,1-20,0	94	1716	18,3
20,1-30,0	61	1569	16,8
30,1-50,0	27	1070	11,4
50,1-100,0	4	273	2,9
100,1-200,0	1	137	1,5
Ogółem bez działek rolnych	731	9322	99,7

Źródło: Powszechny Spis Rolny 1996 r. US Ciechanów

Podmioty zarejestrowane w systemie REGON wg sekcji Europejskiej Klasyfikacji Działalności stan 25 XII 1998r

tablica nr 22

Wyszczególnienie sekcji Europejskiej Klasyfikacji Działalności (wgEKD)	Ogółem		Formy własności			
	w liczbach	%	Spółki prawa handlowego	Spółki cywilne	Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	Pozostałe
			w liczbach			
Rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo	10	8,1	-	-	6	4
Działalność produkcyjna	15	12,2	1	1	13	-
Budownictwo	13	10,6	-	-	13	-
Handel i naprawy	44	35,8	0	1	42	2
Hotele i restauracje	1	0,8	-	-	1	-
Transport i łączność	14	11,4	-	-	14	-
Pośrednictwo finansowe i obsługa nieruchomości	6	4,9	-	-	5	1
Administracja publiczna i opieka społeczna	2	1,6	-	-	-	2
Edukacja	6	4,9	-	-	1	5
Ochrona zdrowia i opieka socjalna	4	3,3	-	1	%	3
Pozostałe	8	6,5	“	~	2	5
Ogółem	123	100,0	1	3	97	22
w tym: w %	100,0	X	0,8	2,4	78,9	17,9

Źródło: Wyliczenia na podst. danych US w Ciechanowie

Pracujący w gospodarce narodowej (bez indywidualnych gospodarstw rolnych) w wybranych latach 1985-1997

tablica nr 23

	1985*	1988*	1992	1993	1994	1996	1997	Na 1000 mieszk
Ogółem	376	347	393	314	408	340	307	72,9
w tym:	1	10	-	7	37	31	35	8,3
• działalność produkcyjna								
• budownictwo	19	4	19	23	12	6	7	1,7
• handel i naprawy	48	50	9	5	75	25	4	1,0
• transport i łączność	12	13	10	10	31	12	9	2,1
• łącznie administracja edukacja i ochrona zdrowia (sfera poza produkcją)	193	192	218	229	202	209	206	48,9
• pozostałe	113	78	137	40	51	57	46	10,9

x Rok 1985 i 1988 dotyczy zatrudnienia w gospodarce uspołecznionej, rok 1996 i 1997

uwzględniono tylko zatrudnienie powyżej 5 osób

Źródło: Dane z roczników statystycznych WUS i US Ciechanów

Główne źródła utrzymania rolniczych gospodarstw domowych

tablica nr 24

Wyszczególnienie	Rolnicze gospodarstwa domowe	
	w liczbach	w %
Utrzymujący się głównie lub wyłącznie: z pracy w swoim gospodarstwie rolnym	580	73,8
z pracy poza swoim gospodarstwem rolnym	126	16,0
z niezarobkowych źródeł w tym: emerytury	80 (47)	10,2 (6,0)
Gospodarstwa ogółem	786	100,0

Zródło: Wyliczono na podstawie danych Narodowego Spisu Rolnego 1996 r., Urząd Statystyczny 1997 r.

Źródła utrzymania rolniczych gospodarstw domowych

tablica nr 25

Wyszczególnienie	Gospodarstwa domowe w liczbach	Struktura w %
Utrzymujący się z jednego źródła	121	15,4
w tym: z pracy w swoim gospodarstwie rolnym	119	15,1
Utrzymujący się z dwóch źródeł	421	53,6
Utrzymujący się z trzech źródeł	244	31,0
Ogółem	786	100,0

Zródło: Wyliczono na podstawie danych Narodowego Spisu Rolnego 1996 r., Urząd Statystyczny 1997 r.

Dochody budżetowe gminy Gzy w latach 1995- 1997

tablica nr 26

lata	Ogółem tys. PLN %	wtym									
		razem dochód własny	Podatek rolny	Podatek od nierucho- mości	Podatek od środków transp.	Opłata skarbową	Razem	Udziały W podatkach budżetu państwa			
								Podat. doch. od osób praw.	podat doch. od osób fiz.	Sub -wencja ogólna	Dotacje z budżetu państwa
1995	1201,9	441,7	309,1	47,0	67,5	18,1	379,7	-0,4	260,5	85,9	334,7
	100,0	36,7	25,7	3,4	5,6	1,5	56,5	0,0	21,7	7,1	27,8
1996	2957,7	548,8	393,3	34,8	86,7	34,0	2239,8	0,1	304,1	1178,7	756,9
	100,0	18,5	13,3	1,2	2,9	1,1	75,7	0,0	1,0	39,8	25,6
1997	3996,7	653,2	464,1	60,7	101,3	27,1	2811,9	3,7	341,8	1616,1	850,3
	100,0	16,3	11,6	1,5	2,5	0,7	70,3	0,1	8,5	40,4	21,3

Źródło: Budżety gmin w województwie ciechanowskim, Urząd statystyczny Ciechanów 1997, 1998 r.

Wydatki budżetowe gminy Gzy wg rodzajów oraz Jch struktura w latach 1995-97

tablica nr 27

Lata	Ogółem	Wynagrodzenia	Materiały usługi	Opłaty składki	Dotacje wydatki bieżące	na	Wydatki majątków
1995	1187,4	215,3	209,3	103,3	34,9		378,7
	100,0	18,1	17,6	8,7	2,9		31,9
1996	2944,7	856,9	409,3	441,6	37,0		857,5
	100,0	29,1	13,9	15,0	1,3		29,1
1997	4296,8	1065,8	480,7	494,7	89,0		1541,4
	100,0	24,8	11,2	11,5	2,1		35,9

Źródło: Budżety gmin w województwie ciechanowskim w 1996 i 1997 roku, Urząd

Statystyczny 1997 i 1998

Tempo wzrostu wybranych wydatków budżetowych gminy Gzy w latach 1995 - 97

tablica nr 28

L-p-	Ogółem		wtym %				
	tys. zł	%	Wynagrodzenia	Materiały i usługi	Oplaty i składki	Dotacje na wydatki bieżące	Wydatki majątkowe
1995	1187,4	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
1996	2944,7	249,9	398,0	195,6	427,5	106,0	226,4
1997	4296,8	145,9	124,4	117,4	112,0	240,5	179,8

Zródło: Budżety gmin w województwie ciechanowskim w 1996 i 1997 roku, Urząd

Statystyczny 1997 i 1998

Struktura wydatków budżetowych gminy Gzy wg realizacji zadań własnych i zleconych w latach 1995 - 97

tablica nr 29

Lata	Ogółem	wtym%							
		gospod. komunalne	gospod. Mieszk.	oświata i wychów.	kultura i sztuka	ochrona zdrowia	opieka społeczna	kultura fizyczna i sport	Admin.. samorząd.
1995	1187,4	1,7	3,5	19,3	2,2	0,1	22,9	0,4	24,7
1996	2944,7	1,0	1,8	55,2	1,0	0,1	12,7	0,2	13,2
1997	4296,8	1,0	1,0	47,9	0,8	0,2	13,1	0,1	11,5

Zródło: Budżety gmin w województwie ciechanowskim w 1996 i 1997 roku, Urząd

Statystyczny 1997 i 1998

Liczba osób korzystających z opieki społecznej oraz świadczenia w tys. zł. w gminie Gzy w latach 1993 — 1997

tablica nr 30

Lata	Liczba osób korzystająca z opieki społecznej	świadczenia w tys.		Liczba osób objęta stałymi zasiłkami
		ogółem	w tym z budżetu gminy	
1993	743	109,1	22,7	75
1994	1015	166,8	31,3	82
1995	979	232,9	38,4	88
1996	815	258,0	36,9	723
1997	716	433,2	41,1	x

Zródło: Roczniki statystyczne WUS Ciechanów 1993 - 1998 rok

Wykaz dróg gminnych gminy Gzy

tablica nr 31

Nr drogi	Przebieg drogi	Długość	Rodzaj nawierzchni
001	Krzemień - Grochy - Osiek Górny	3,5	
002	Grochy Stare - Osiek Górny	1,5 ⁶ „	
003	Baraniec - Grochy Stare - Osiek	4,5	
004	Baraniec - Kozłowa Porzowo - Gzy	4,7	
005	Czarnostów - Pękowo	3,1	
006	Pękowo - Przewodowo Parcele	3,7	
007	Trzciniac - Pękowo Kozłówka	3,5	
008	Przewodowo Majorat - Lipniki	2,2	
009	Przewodowo Poduch. - Sisice	1,0	
010	Gzy Wiśniowo - Łady Zalesie	4,0	
011	Porzowo Sulnikowo - Skaszewo	4,8	
012	Grochy Serwatki - Żebry Wiatraki	9,4	
013	Sisice Zalesie - Tąsewy	4,4	
014	Borza Strumiany - Sulnikowa	2,8	
015	Borza Strumiany - Osiek Aleksandrowo	1,1	
016	Skaszewo - Dziarno	0,6	
017	Szyszki Ostaszewo P. - Ostaszewo W.	3,8	
018	Gotardy - Koźniewo	2,3	
019	Gotardy - Ślubowo	1,4	
020	Gotardy - Kościsz	0,6	
		63,2	

Struktura własności gruntów gminy Gzy

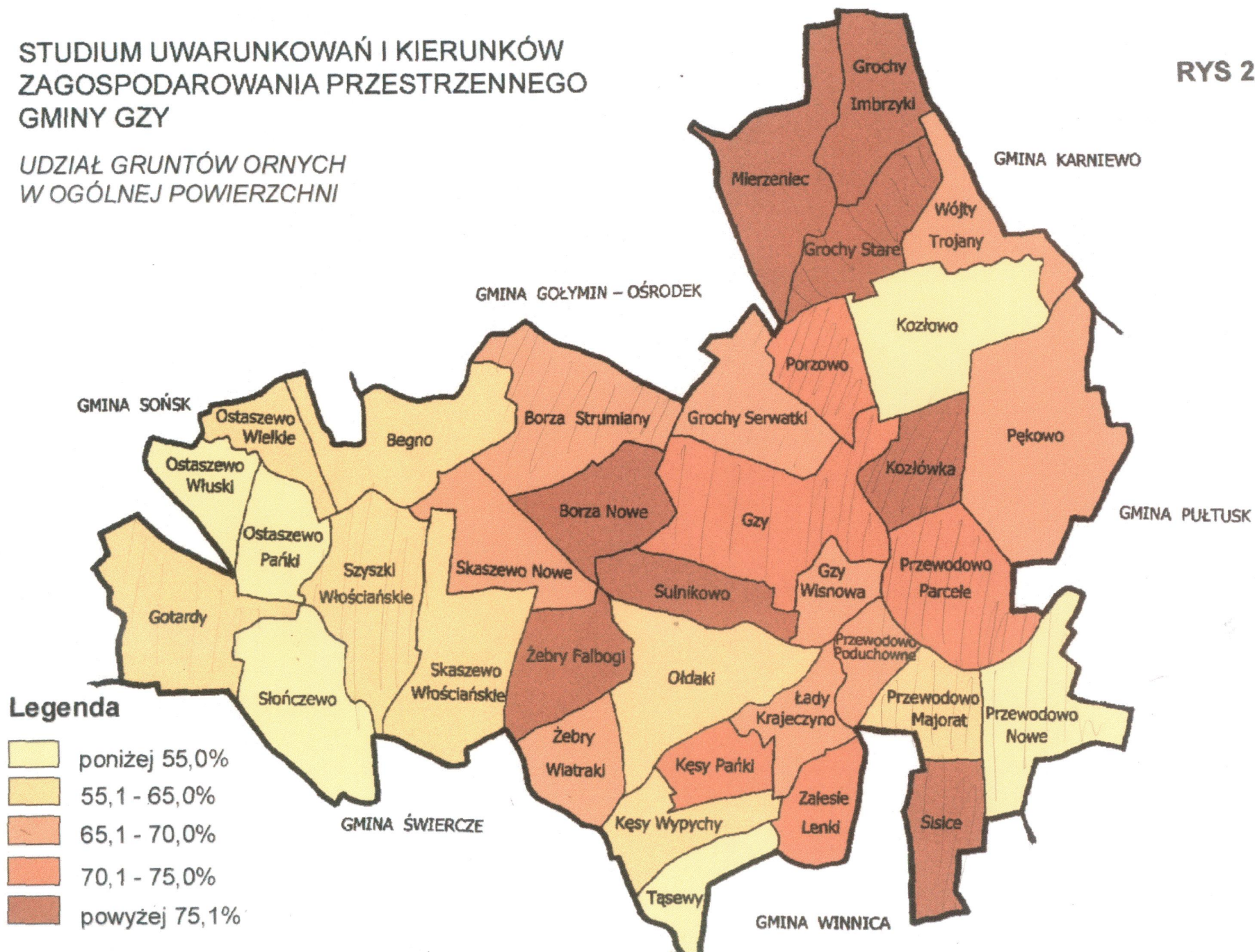
tablica nr 32

Nazwa obrębu	Skarb Państwa		OSP	Gmina Gzy	Skarb Państwa U.R. Pultusk	Sp-nia mlecz.	Skarb Państwa	KW	Wspólnota	Skarb Państwa	SKR	GS
	PGL	AWRSP										
Begno	1,58	1,86	1,0	-								
Gotardy			-	0,18								
Grochy Imbrzyki	7,16		-	0,39								
Grochy Serwatki		1,37	-	2,03								
Grochy Stare		13,55		0,90	0,23	0,11						
Gzy			0,21	2,92	0,28		0,05	0,01				
Gzy Wisnowa				2,22	0,21							
Kęsy Pańki				0,28								
Kęsy Wypychy				0,48								
Kozłowo	188,49			9,59								
Kozłówka				0,09								
Lady Krajęczyno					0,03				1,29			
Mier żeniec		0,30							0,20			
Oldaki		55,66										
Ostaszewo Wlusi		2,0										
Pękowo		0,71		4,59	0,29							
Porzowo		0,60			0,14							
Przewodowo Nowe	281,67											
Przewodowo Parcele				0,52	0,17							
Przewodowo Poduchy				1,12								
Skaszewo Włość.		2,10		4,08								0,02
Slonczewo		0,30		0,24								
Szyszki		0,39		0,53			0,07				0,74	
Tąsewy		0,30		1,19			1,21					
Żebry Falbogi			0,42		1,00							
Żebry Wiatraki												
	478,9	79,14	1,63	25,35	2,35	0,11	1,33		1,49	12,80		

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY GZY

UDZIAŁ GRUNTÓW ORNYCH
W OGÓLNEJ POWIERZCHNI

RYS 2.

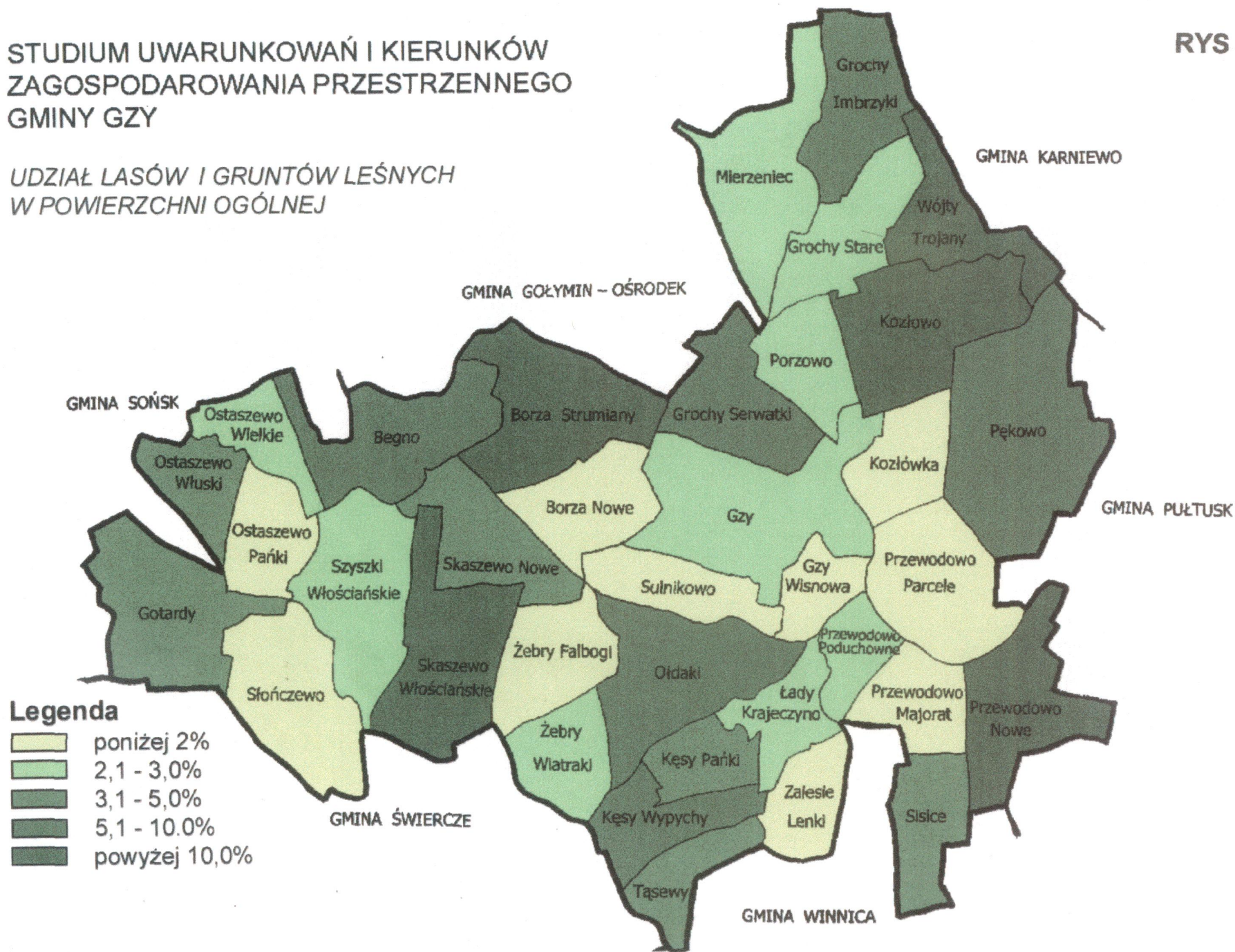
Legenda

- poniżej 55,0%
- 55,1 - 65,0%
- 65,1 - 70,0%
- 70,1 - 75,0%
- powyżej 75,1%

RYS 3.

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW
ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO
GMINY GZY

UDZIAŁ LASÓW I GRUNTÓW LEŚNYCH
W POWIERZCHNI OGÓLNEJ

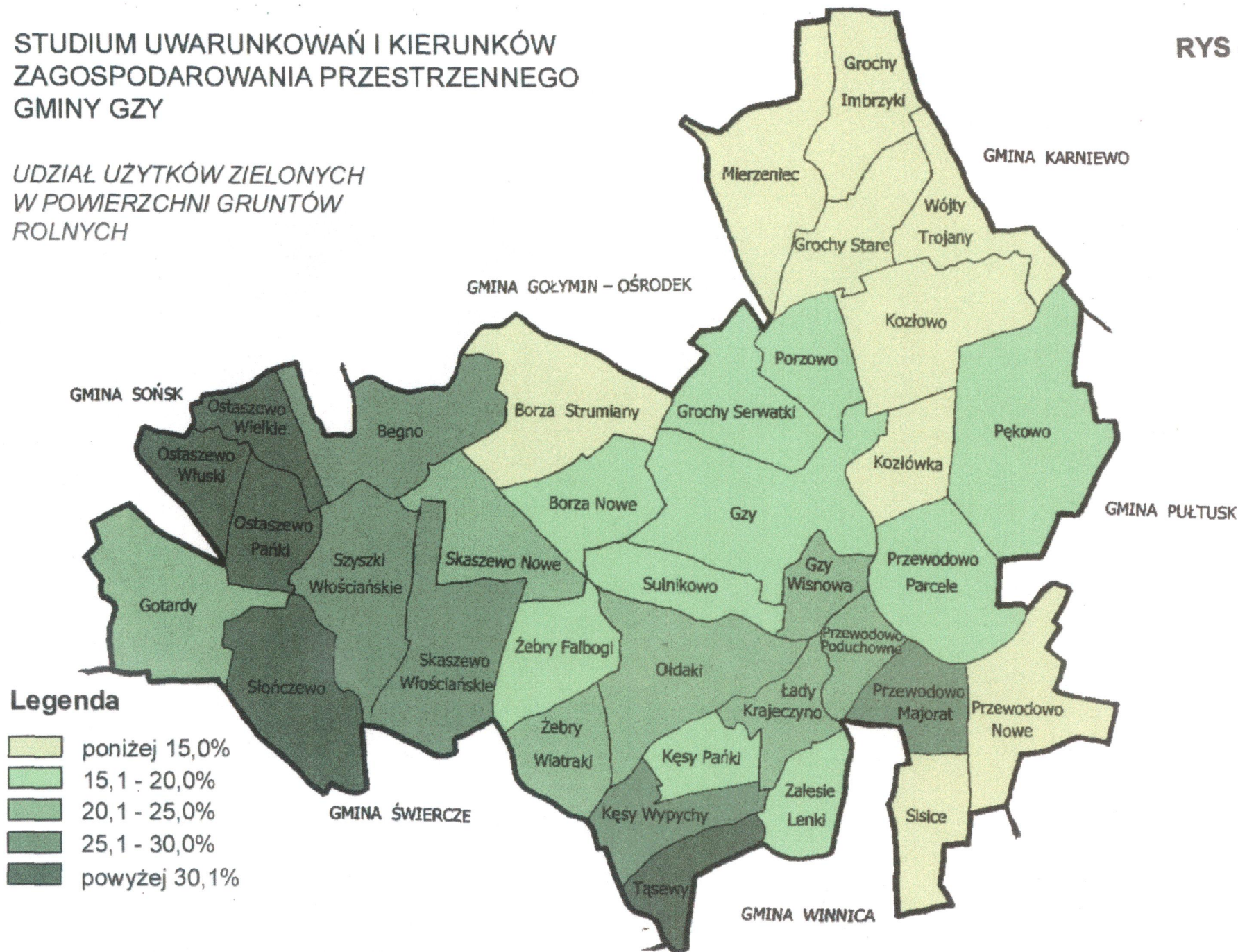
Legenda

- poniżej 2%
- 2,1 - 3,0%
- 3,1 - 5,0%
- 5,1 - 10,0%
- powyżej 10,0%

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY GZY

UDZIAŁ UŻYTKÓW ZIELONYCH
W POWIERZCHNI GRUNTÓW
ROLNYCH

RYS 4.

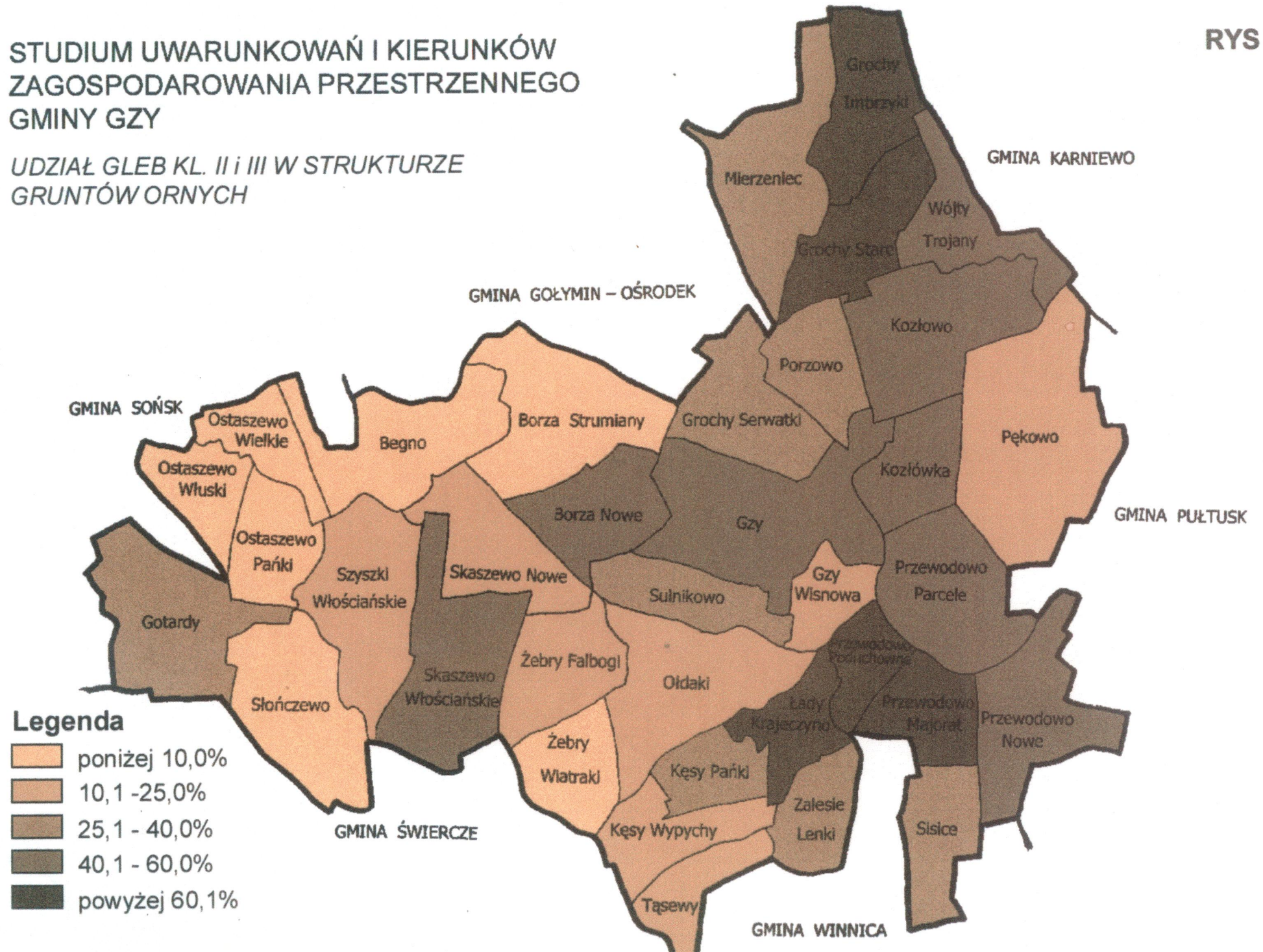

Legenda

- poniżej 15,0%
- 15,1 - 20,0%
- 20,1 - 25,0%
- 25,1 - 30,0%
- powyżej 30,1%

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW
ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO
GMINY GZY

UDZIAŁ GLEB KL. II i III W STRUKTURZE
GRUNTÓW ORNYCH

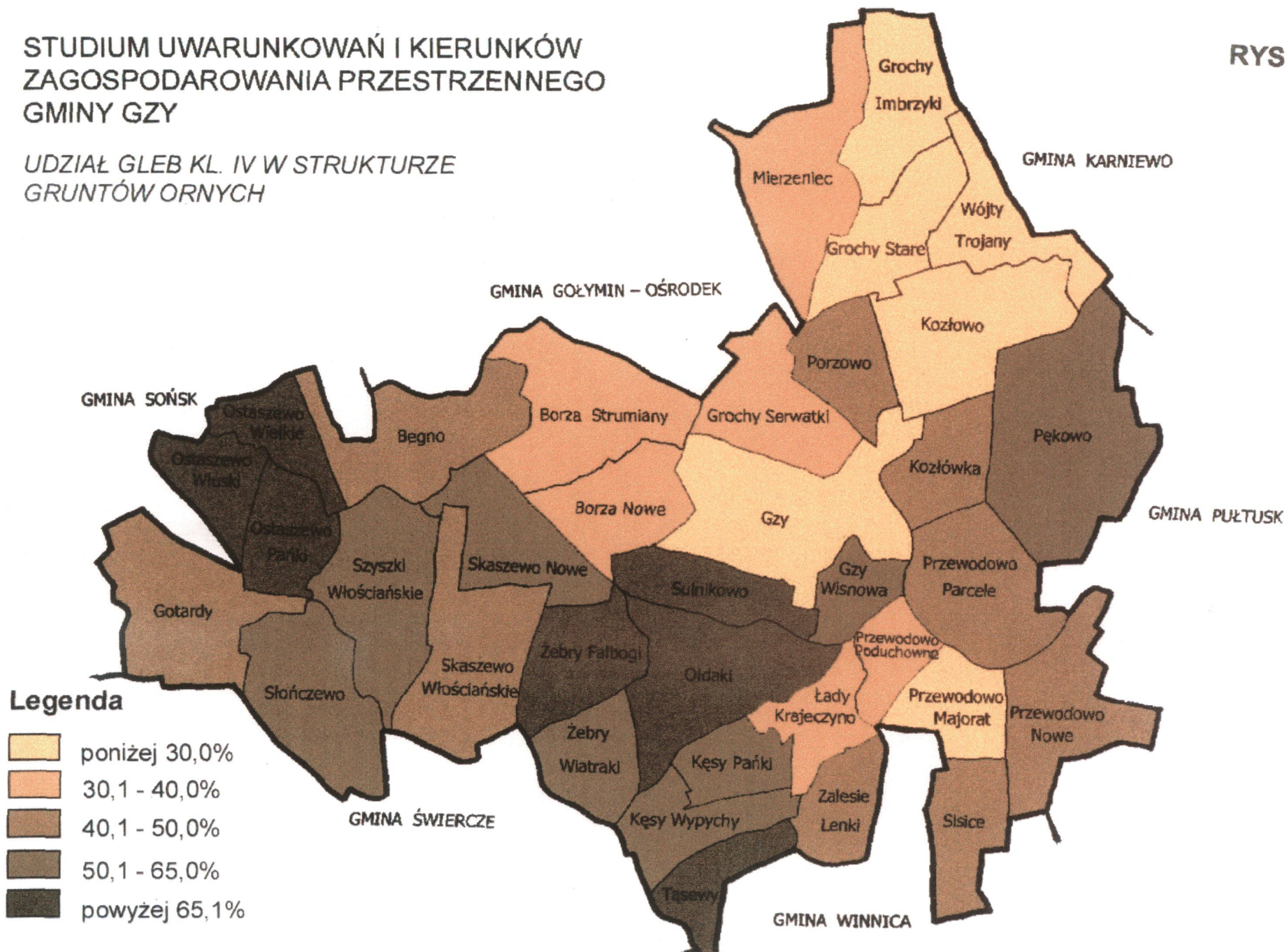

- Legenda**
- poniżej 10,0%
  - 10,1 - 25,0%
  - 25,1 - 40,0%
  - 40,1 - 60,0%
  - powyżej 60,1%

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW
ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO
GMINY GZY

UDZIAŁ GLEB KL. IV W STRUKTURZE
GRUNTÓW ORNYCH

RYS 6.

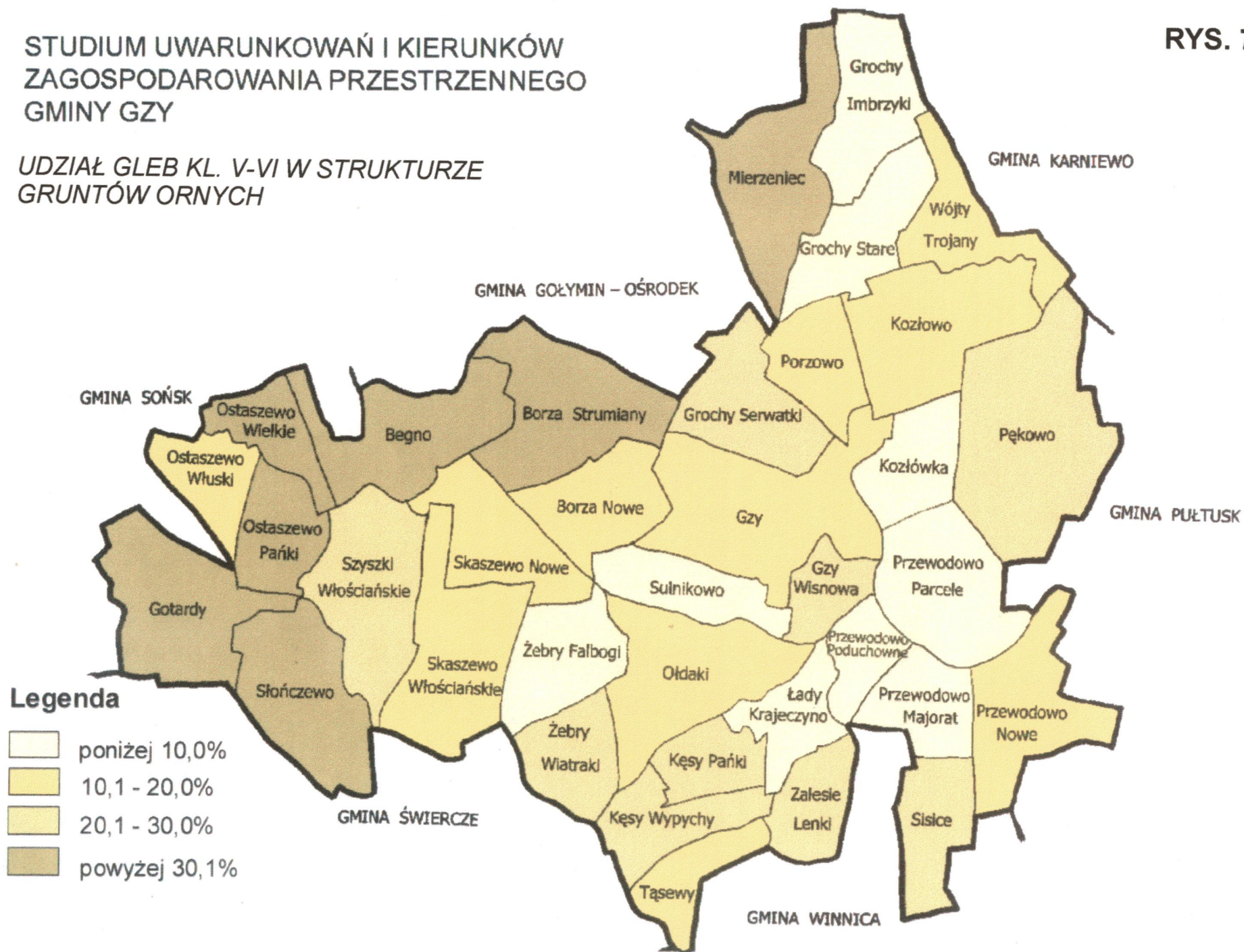
Legenda

- poniżej 30,0%
- 30,1 - 40,0%
- 40,1 - 50,0%
- 50,1 - 65,0%
- powyżej 65,1%

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW
ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO
GMINY GZY

RYS. 7

UDZIAŁ GLEB KL. V-VI W STRUKTURZE
GRUNTÓW ORNYCH

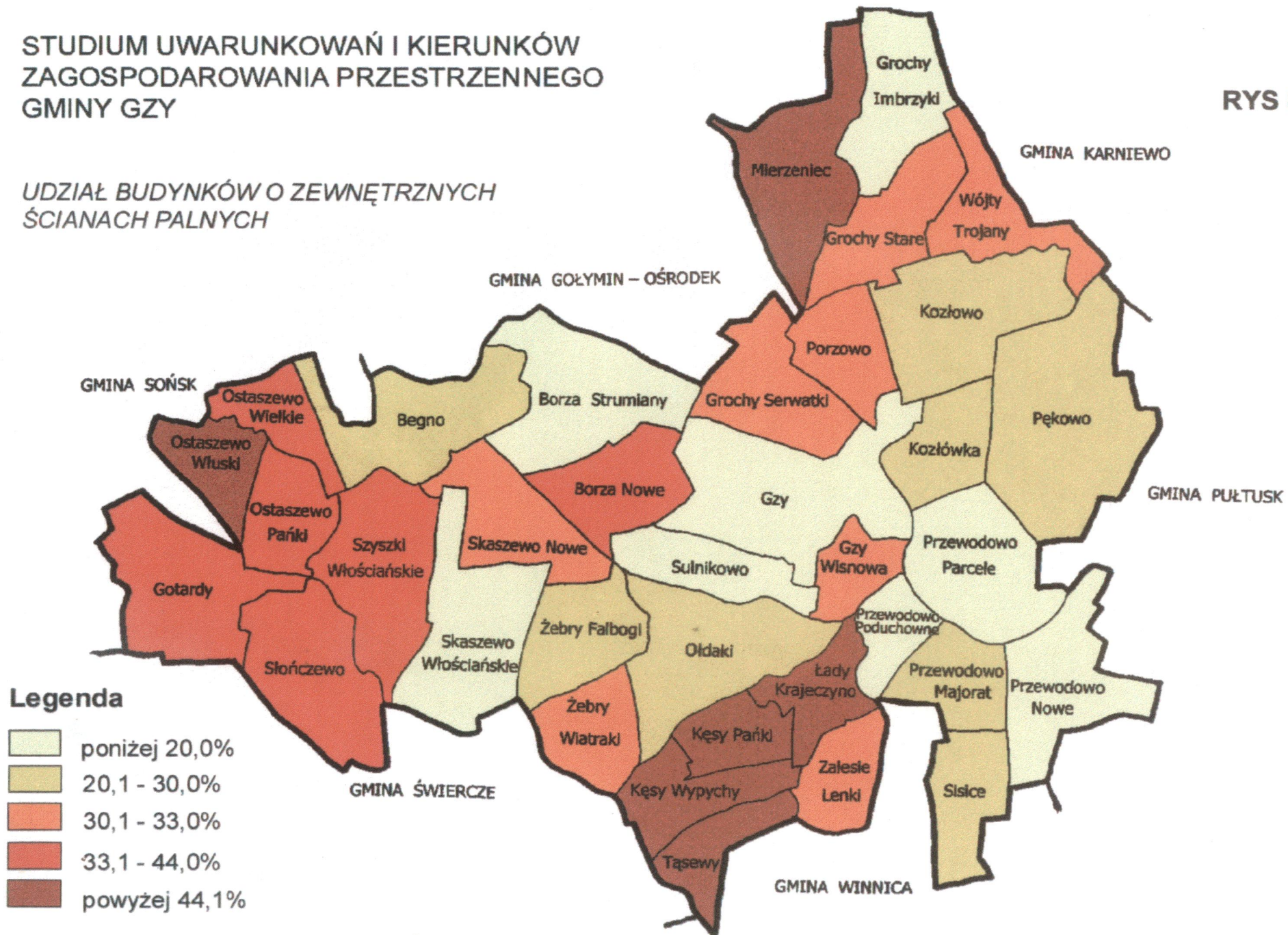
Legenda

- poniżej 10,0%
- 10,1 - 20,0%
- 20,1 - 30,0%
- powyżej 30,1%

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY GZY

RYS 8.

UDZIAŁ BUDYNKÓW O ZEWNĘTRZNYCH
ŚCIANACH PALNYCH

Legenda

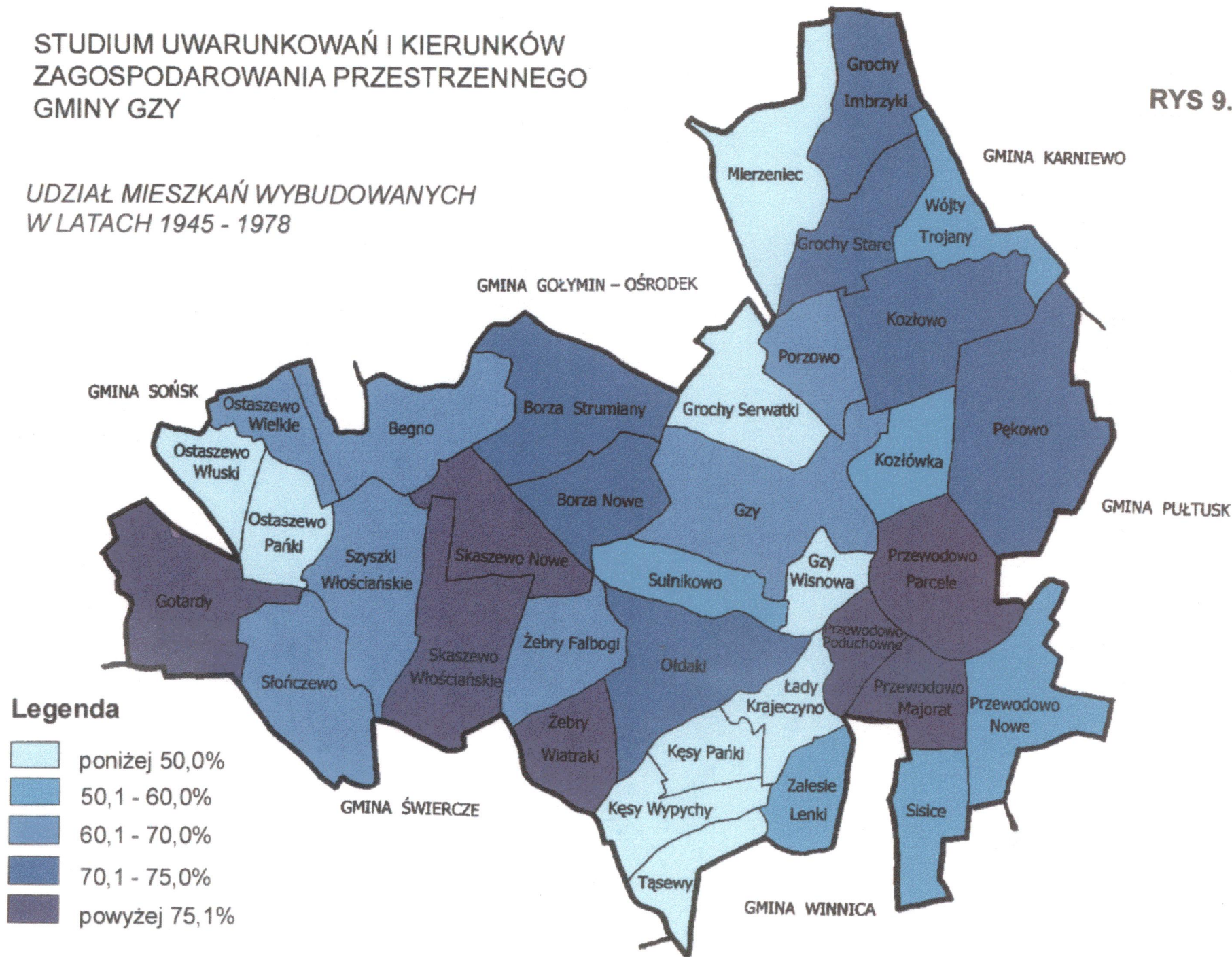
- poniżej 20,0%
- 20,1 - 30,0%
- 30,1 - 33,0%
- 33,1 - 44,0%
- ponyżej 44,1%

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW
ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO
GMINY GZY

RYS 9.

UDZIAŁ MIESZKAŃ WYBUDOWANYCH
W LATACH 1945 - 1978

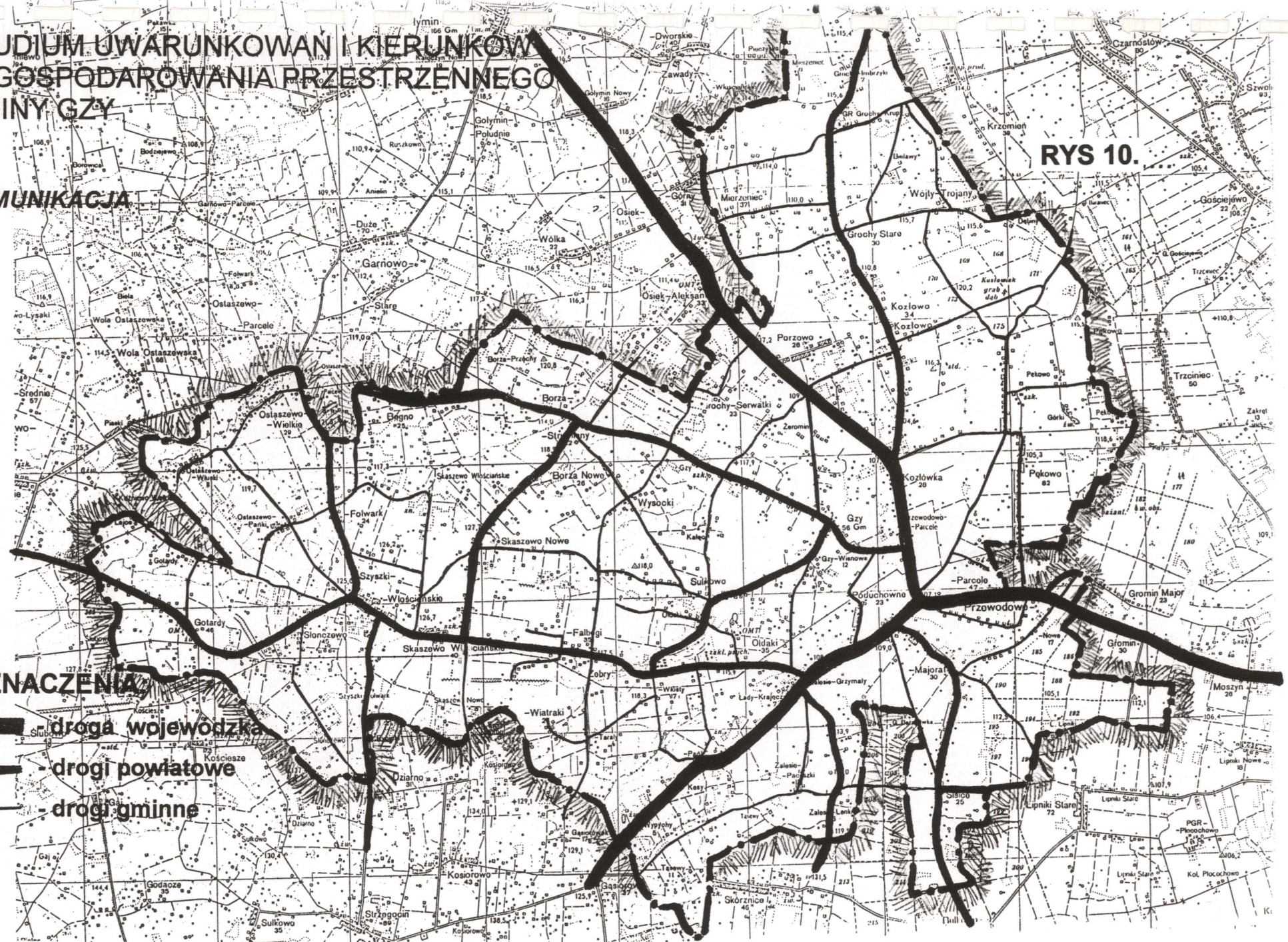
STUDIUM UWARUNKOWAN I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY GZY

RYS 10.

KOMUNIKACJA

OZNACZENIA

- droga wojewodzka
- drogi powiatowe
- drogi gminne

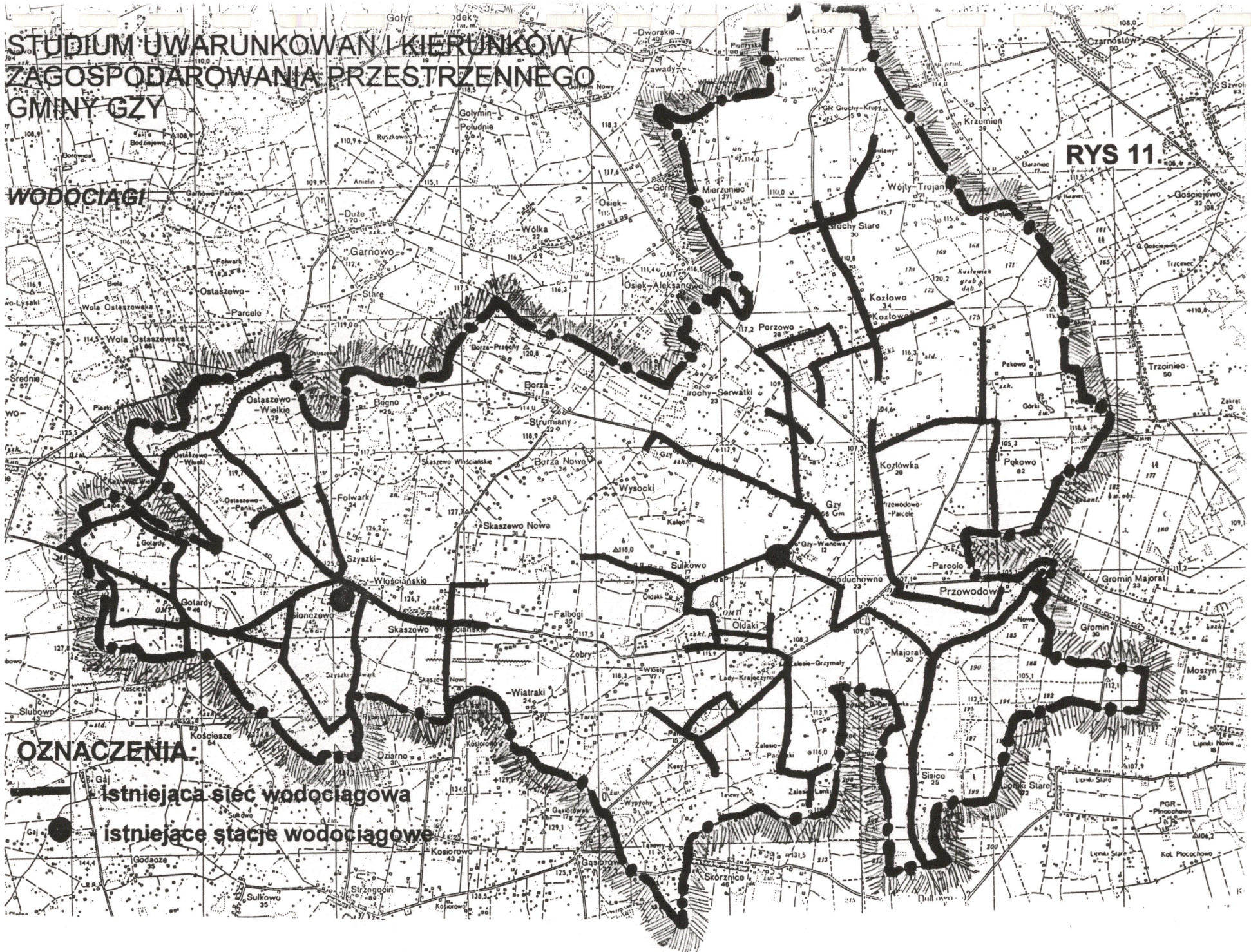
STUDIUM UWARUNKOWAN I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY GZY

RYŚ 11.

WODOCIĄGI

OZNACZENIA:

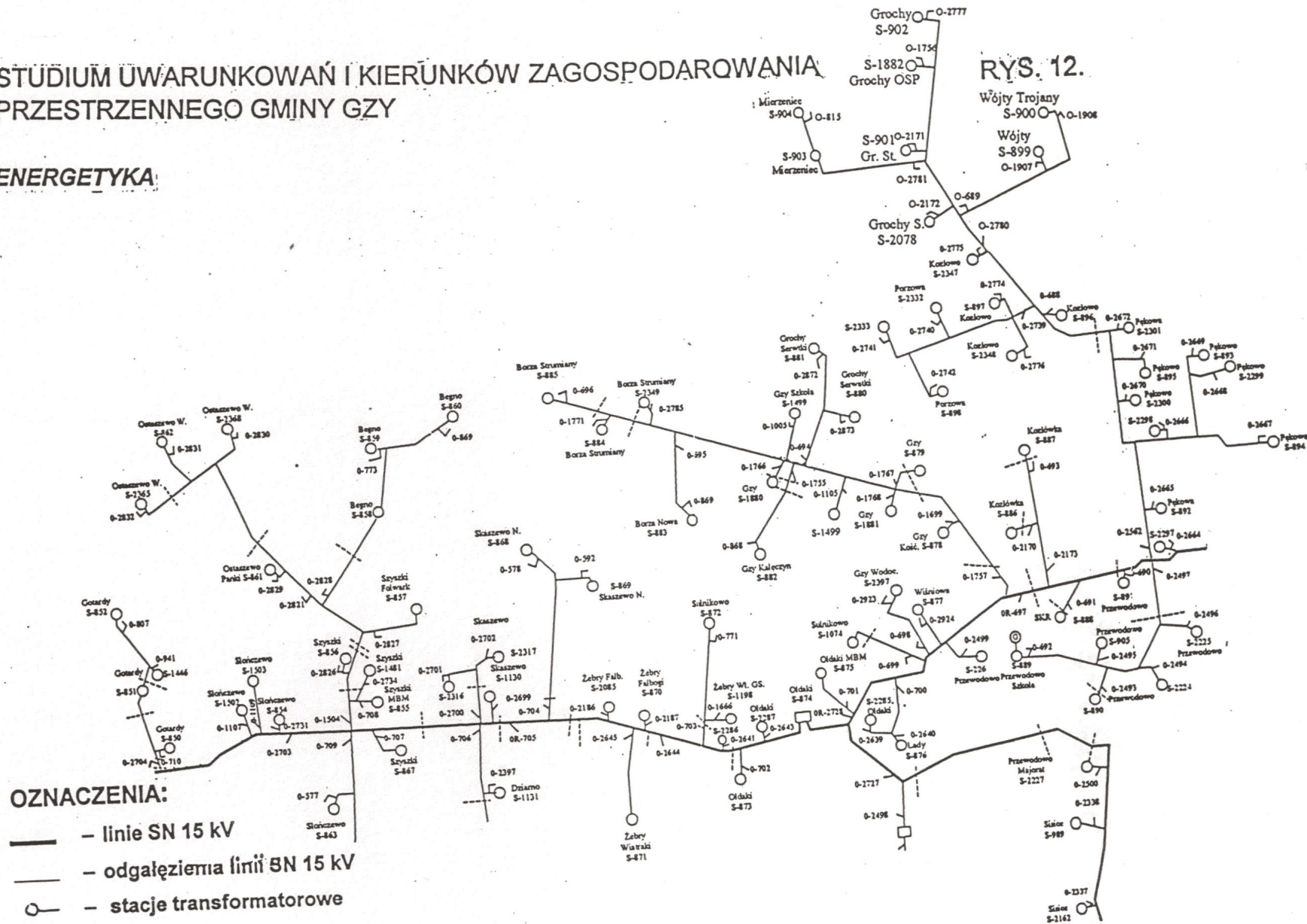
- istniejąca sieć wodociągowa
- istniejące stacje wodociągowe

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY GZY

ENERGETYKA

RYS. 12.

URZĄD GMINY W GZACH

STUDIUM

**UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW
ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO
GMINY GZY**

GZY 2001

URZĄD GMINY W GZACH

STUDIUM

UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY GZY

CZEŚĆ II - KIERUNKI ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY GZY

Zespół projektowy:

mgr Z. Tyszkiewicz upr. urb. 1402/94

mgr J. Marciniak

mgr R. Małowiecki

mgr inż. T. Kowalska

mgr inż. H. Marciniak

Opracowanie graficzne: tech. bud. T.

Bujakowska Opracowanie komputerowe:

M. Tyszkiewicz K. Wójcik

GZY 2001

Wstęp	
I ANALIZA JAKOŚCIOWA ROZWOJU GMINY - METODA SWOT	4
II SZANSE I ZAGROŻENIA WYNIKAJĄCE Z UWARUNKOWAŃ ROZWOJU GMINY	8
1. Uwarunkowania zewnętrzne	8
2. Uwarunkowania wewnętrzne	9
III PODSTAWOWE PROBLEMY ROZWOJU GMINY	11
1. W zakresie zasobów i stanu środowiska przyrodniczego i kulturowego	11
2. W zakresie demografii i jakości życia	11
3. W zakresie gospodarki	12
4. W zakresie komunikacji	12
5. W zakresie ładu przestrzennego	12
IV GŁÓWNE CELE POLITYKI PRZESTRZENNEJ GMINY	13
1. Zadania dla realizacji lokalnych celów publicznych	13
2. Zadania dla realizacji ponadlokalnych celów publicznych	14
V INSTRUMENTY POLITYKI PRZESTRZENNEJ	15
VI KIERUNKI ROZWOJU ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY	17
1. Obszary objęte lub wskazane do objęcia na podstawie przepisów szczególnych	17
2. Lokalne wartości środowiska przyrodniczego i zagrożenia środowiskowe	20
3. Obszary rolniczej przestrzeni produkcyjnej w tym wyłączone z zabudowy	22
4. Obszary zabudowane ze wskazaniem w miarę potrzeb terenów wymagających przekształceń lub rehabilitacji	23
5. Obszary, które mogą być przeznaczone pod zabudowę ze wskazaniem obszarów przewidzianych do zorganizowanej działalności inwestycyjnej	23
5a. Obszary, które mogą być przeznaczone pod zabudowę wynikające z konieczności zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych wspólnoty samorządowej	24
6. Kierunki rozwoju komunikacji i infrastruktury technicznej, w tym obszary na których będą stosowane i grupowe systemy oczyszczania oraz tereny niezbędne do wytyczenia ścieżek rowerowych	24
7. Obszary dla których sporządzenie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego jest obowiązkowe na podstawie przepisów szczególnych ze względu na istniejące uwarunkowania	27

Wstęp

„Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Gzy” określa politykę przestrzenną gminy na okres perspektywiczny. Konieczność jego opracowania wynika z art. 6 Ustawy o zagospodarowaniu przestrzennym z dnia 7 lipca 1994 r. (Dz. U. Nr 89, póź. 415). Zgodnie z powyższym studium uwzględnia uwarunkowania przyrodnicze, kulturowe, zagospodarowanie i uzbrojenie terenu, prawa własności gruntów i sytuację ekonomiczną gminy. Określa cele rozwoju uwzględniając jednocześnie cele i kierunki rozwoju państwa na obszarze województwa.

„Studium” jest prawem miejscowym i stanowi tzw. akt kierownictwa wewnętrznego. Oznacza to, że jego ustalenia obowiązują władze i zarząd gminy lecz nie może być podstawą wydawania decyzji administracyjnych. Jest pośrednim instrumentem sterowania procesami zagospodarowania przestrzennego. Wskazuje możliwości i szansę rozwoju gminy oraz zagrożenia wynikające z dotychczasowego zagospodarowania.

Zarząd gminy Uchwałą Rady Gminy w Gzach nr YII/31/99 z dnia 29 marca 1999 r. przystąpił do sporządzenia „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy”. Zgodnie z art. 67 pkt. 3 ustawy o zagospodarowaniu przestrzennym z 7 lipca 1994 r. uchwalenie „Studium” przedłuża moc obowiązujących planów uchwalonych przed wejściem w życie w/w ustawy.

„Studium” składa się z następujących części:

- * **Część I** - Uwarunkowania rozwoju przestrzennego gminy Gzy,
- * **Część II** - Kierunki zagospodarowania przestrzennego gminy Gzy,
- * **Opracowanie kartograficzne** pt. "Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Gzy" w skali 1:10000 stanowiące integralny załącznik „Studium”.

W trakcie prac wykonano analizy stanu zagospodarowania, rozwoju przestrzennego i ekonomicznego gminy. Przeprowadzono konsultacje społeczne z przedstawicielami i mieszkańcami samorządu lokalnego, instytucji i władz gminy. Uwzględniono wnioski zainteresowanych osób i instytucji.

Gmina nie opracowała dotychczas strategii rozwoju gospodarczego w związku z czym cele rozwoju zostały określone w toku prac nad „Studium”

„Studium” jest nowym i samodzielnym aktem planistycznym stanowiącym podstawę opracowania i uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy.

I ANALIZA JAKOŚCIOWA ROZWOJU GMINY - METODA SWOT

Analiza jakościowa uwarunkowań wewnętrznych gminy wykonana metodą SWOT pozwoliła na określenie mocnych i słabych stron jej rozwoju. Informacje analizy SWOT przedstawione dla poszczególnych działów umożliwią ustalenie obiektywnej perspektywy, a tym samym i celów rozwoju.

	Mocne strony	Słabe strony
Srodowisko przyrodnicze	<p>mało zdegradowane środowisko przyrodnicze i brak znaczących źródeł zanieczyszczeń</p> <ul style="list-style-type: none"> • udział gleb bardzo dobrych i dobrych • zasoby wód podziemnych dla zaspokojenia aktualnych i przyszłych potrzeb gminy • zasoby wód geotermalnych przydatnych dla celów ciepłowniczych, balneologicznych lub rekreacyjnych • dobrze rozwinięta sieć hydrograficzna <p>obszar chronionego krajobrazu obejmujący wschodnie obrzeża gminy (18,1% pow. gminy)</p> <p>położenie gminy na obszarze funkcjonalnym „Zielone Płuca Polski”</p>	<ul style="list-style-type: none"> • zanieczyszczenie wód powierzchniowych i podziemnych spowodowane niewłaściwą gospodarką ściekową oraz chemizacją rolnictwa • zagrożenia wód podziemnych spowodowane nieczynnymi studniami głębinowymi w Skaszewie i Pękowie. • położenie na obszarze zagrożonym deficytem wód powierzchniowych • mało zasobne w wody naturalne ciekły powierzchniowe • szybki odpływ wód spowodowany brakiem urządzeń retencyjnych • brak znaczących zasobów złóż surowców mineralnych • niska lesistość wynosząca 9 % powierzchni gminy • brak rekultywacji „dzikiego” wysypiska w miejscowości Grochy Serwatki • niewłaściwa gospodarka odpadami stałymi i płynnymi
Wartości kulturowe i krajobraz - zowe	<ul style="list-style-type: none"> • bogate zasoby dziedzictwa kulturowego na terenie całej gminy 	<ul style="list-style-type: none"> • narastające zaniedbania zabytków kultury i obszarów prawnie chronionych, a w szczególności zespołów dworskich, folwarcznych, zabytkowych założeń zieleni i innych obiektów chronionych • brak środków finansowych w budżecie gminy na rewaloryzację dóbr kultury

<p>Gospodarka</p>	<ul style="list-style-type: none"> • korzystne warunki dla rozwoju upraw warzyw, owoców, roślin przemysłowych oraz ich przetwórstwa • systematyczny wzrost powierzchni gospodarstw - przeciętnie 13 ha <ul style="list-style-type: none"> • korzystne warunki dla rozwoju małej i średniej przedsiębiorczości w tym przetwórstwa rolno - spożywczego na terenie całej gminy • korzystne położenie geograficzne gminy w pobliżu Warszawy - chłonnego rynku zbytu (ok. 80 km) 	<ul style="list-style-type: none"> • niska opłacalność produkcji rolnej powodująca zubożenie ludności wiejskiej • mała powierzchnia upraw sadowniczych i warzywniczych • niski stopień samoorganizacji rolników, brak grup producentów żywności, spółdzielczość wiejska © • słaby rozwój nierolniczych funkcji gospodarczych gminy, zwłaszcza małych i średnich przedsiębiorstw zajmujących się przetwarzaniem produktów rolnych • niedoinwestowanie w zakresie przetwórstwa rolno - spożywczego, bazy magazynowej i chłodniczej • mała samodzielność ekonomiczna gminy wyrażająca się niskim wynoszącym 16,3 % udziałem dochodów własnych w budżecie gminy • wysoki wydatki na opiekę społeczną (13,1%) • mała promocja i reklama mająca na celu zachęcenie do inwestowania na terenie gminy • brak korzystnych terenów do zainwestowania będących własnością komunalną
-------------------	--	--

Demografia	<p>wość pozyskania zasobów pracy</p>	<ul style="list-style-type: none"> spadek przyrostu naturalnego w ostatnim 10- leciu z 11,3 do (- 0,4%) <p>wysoka stopa bezrobocia ujemne saldo migracji wysoki udział (18,2%) grupy poprodukcyjnej w strukturze ludności gminy (16,1% woj. Mazowieckie)</p> <ul style="list-style-type: none"> duży udział ludności rolniczej posiadającej wykształcenie podstawowe i niepełne podstawowe 47% <p>trudność w dostosowaniu się społeczeństwa do wymogów gospodarki wolnorynkowej</p>
Komunikacja	<p>dobrze rozwinięta sieć dróg: wojewódzkie, powiatowe i gminne</p> <ul style="list-style-type: none"> prawidłowa obsługa ludności w zakresie komunikacji publicznej 	<ul style="list-style-type: none"> nieodpowiednie warunki techniczne istniejących dróg tj. wojewódzkich, powiatowych i gminnych brak pasa ruchu lokalnego i ścieżek rowerowych przy drogach wojewódzkich duża ilość wjazdów na drogę wojewódzką nr 618 wynikająca z lokalizacji zabudowy równoległe do pasa drogowego
Infrastruktura techniczna - gospodarka wodno - ściekowa	<ul style="list-style-type: none"> prawidłowe działania w zakresie zaopatrzenia ludności w wodę pitną i do celów gospodarczych <p>zakładowa oczyszczalnia ścieków przy Domu Pomocy Społecznej w Ołdakach</p>	<ul style="list-style-type: none"> brak zaopatrzenia w wodę z sieci wodociągowej miejscowości Grochy Imbrzyki, Mierzeniec, Skaszewo Nowe, Wójtę Trojany, Borza, Nowe Borza, Grochy Serwatki <p>brak oczyszczalni ścieków</p> <ul style="list-style-type: none"> brak kanalizacji sanitarnej i deszczowej przy dobrze rozwijającej się sieci wodociągowej
- usuwanie odpadów stałych		<ul style="list-style-type: none"> brak gminnego wysypiska odpadów stałych brak wiejskich punktów gromadzenia, segregowania odpadów stałych i systematycznego ich wywozu

•elektroenergetyka	• korzystne warunki do produkcji energii elektrycznej ze źródeł odnawialnych i niekonwencjonalnych: energia słoneczna, geotermiczna, słoneczna, wodna, wiatrowa, biomasa	• potrzeba modernizacji istniejącej sieci średniego i niskiego napięcia wynikająca z planowanego zastosowania energii elektrycznej do celów grzewczych i produkcyjnych
-gazyfikacja		• brak gazyfikacji gminy i opracowanego programu
-telekomunikacja	• dostępność do usług telekomunikacji	• położenie gminy na obszarze o niskiej atrakcyjności do inwestowania
-usługi publiczne i komercyjne	• powiązania z m. Pułtuskim Ciechanowem w zakresie szkolnictwa ponadpodstawowego, wyższego, ochrony zdrowia, administracji rządowej i samorządowej, kultury, usług komercyjnych	• niedoinwestowanie w zakresie usług komercyjnych i publicznych
Osadnictwo i zasoby budownictwa mieszkaniowego	<ul style="list-style-type: none"> • trwałość układów przestrzennych • wysoki standard oddawanych do użytku budynków mieszkalnych 	<ul style="list-style-type: none"> • zahamowanie tempa budownictwa mieszkaniowego spowodowane brakiem dogodnego systemu kredytowania i spadkiem stopy życiowej mieszkańców • stagnacja w rozwoju jednostek osadniczych i jednoczesny brak pozarolniczej działalności produkcyjnej • mała liczba mieszkań komunalnych dostępnych dla uboższych grup ludności

n SZANSE I ZAGROŻENIA WYNIKAJĄCE Z UWARUNKOWAŃ ROZWOJU GMINY

Możliwości rozwoju gminy Gzy wykonane w oparciu o model SWOT tj. przy wyróżnieniu szans i zagrożeń wynikają z uwarunkowań zewnętrznych jak i ze słabych i mocnych stron uwarunkowań lokalnych. Na rozwój gminy mają wpływ uwarunkowania zewnętrzne, niezależne od samorządu lokalnego oraz wewnętrzne będące sferą jej działania.

1. Uwarunkowania zewnętrzne

Szanse:

- utrzymanie wysokiego tempa wzrostu gospodarczego kraju i korzystnej koniunktury gospodarczej m.in. w wyniku przyspieszenia reform gospodarki kraju i korzystnej sytuacji na rynkach międzynarodowych
- dalsza decentralizacja państwa i kontynuacja reform samorządowych, w tym reforma podziału terytorialnego w wyniku której gmina weszła w skład bogatego województwa mazowieckiego
- korzystne dla samorządów propozycje zmian przepisów prawnych dotyczących gospodarki finansowej (między innymi zwiększenie udziału w podatkach w tym VAT i akcyza)
- promocja i marketing np.: przez Mazowiecką Agencję Rozwoju Regionalnego internet, itp.
- możliwość osiągnięcia korzyści przez udział w funduszach przedakcesyjnych Unii Europejskiej przeznaczonych dla krajów kandydujących np. SAPARD, ISPA i funduszach po akcesji
- udział w programach rządowych i pozarządowych promujących rozwój małej i średniej przedsiębiorczości na terenach wiejskich
- korzystne zmiany legislacyjne w ustawodawstwie prawnym dotyczącym rolnictwa np. ustawa o grupach producenckich, składowaniu artykułów rolnych, gospodarstwach rodzinnych, ulgach inwestycyjnych, warunkach sprzedaży artykułów rolnych i inne,
- położenie na obszarze funkcjonalnym „Zielone Płuca Polski”

zagrożenia:

- osłabienie wzrostu gospodarczego kraju, pojawienie się tendencji recesyjnych w gospodarce, inflacja, spowolnienie reform, utrzymanie się niekorzystnej sytuacji na rynkach międzynarodowych a zwłaszcza na rynkach wschodnich,
- stagnacja gospodarcza obszaru na którym leży gmina i bezpośrednio sąsiadujących
- niekorzystna sytuacja na rynku artykułów rolnych
- niekorzystne przepisy prawne regulujące finanse samorządów gminnych
- mały interwencjonizm państwa w stosunku do rynku rolnego i polityki rolnej, nadwyżka podaży produktów rolnych nad popytem - brak rynków zbytu, niska opłacalność produkcji rolnej.

2. Uwarunkowanie wewnętrzne**mocne strony:**

- korzystne warunki dla produkcji rolnej, i przetwórstwa rolno - spożywczego,
- możliwość wykorzystania wód geotermalnych przydatnych dla celów ciepłowniczych, balneologicznych lub rekreacyjnych
- mało zdegradowane środowisko przyrodnicze, brak znaczących źródeł zanieczyszczeń
- bliskość i dobre powiązania komunikacyjne z aglomeracją warszawską będącą chłonnym rynkiem zbytu
- korzystne tendencje w zmianie struktury obszarowej gospodarstw rolnych
- łatwość pozyskania zasobów pracy

słabe strony:

- wysoki wskaźnik ludności bierniej zawodowo i wysokie bezrobocie, i zubożenie mieszkańców gmin
- duży udział ludności posiadającej wykształcenie podstawowe i niepełne podstawowe (ok. 47%)
- trudność w dostosowaniu się społeczeństwa do wymogów gospodarki wolnorynkowej, niski stopień przejawiania inicjatyw społecznych i gospodarczych
- słaby rozwój funkcji pozarolniczych gminy, mała ilość podmiotów małej i średniej przedsiębiorczości

- brak bazy magazynowej tj. elewatorów, magazynów, powierzchni chłodzonych do

przechowywania zapasów produktów rolnych

- brak kanalizacji sanitarnej i oczyszczalni ścieków w większych jednostkach osadniczych
  - o zwartej zabudowie oraz indywidualnych i grupowych oczyszczalni w pozostałych jednostkach
- niewłaściwa gospodarka odpadami stałymi, brak urządzonego wysypiska, wiejskich punktów gromadzenia i segregacji odpadów
- brak gazyfikacji gminy
- brak urządzeń retencjonujących wody powierzchniowe dla celów gospodarczych i rekreacyjnych
- zły stan techniczny dróg gminnych, w tym tylko ok. 10% nawierzchni ulepszonej
- nieodpowiednie warunki techniczne dróg powiatowych
- niskie dochody budżetowe mała samodzielność ekonomiczna gminy
- brak gruntów komunalnych, korzystnych dla rozwoju funkcji gospodarczych
- niedoinwestowanie w zakresie usług ochrony zdrowia, kultury, sportu i rekreacji

m PODSTAWOWE PROBLEMY ROZWOJU GMINY GZY

1. W zakresie stanu i zasobów środowiska przyrodniczego i kulturowego

- zanieczyszczenie wód powierzchniowych i podziemnych spowodowane niewłaściwą gospodarką ściekową oraz chemizacją rolnictwa
- brak oczyszczalni ścieków w ośrodku gminnym i w jednostkach osadniczych o zwartej zabudowie oraz oczyszczalni zagrodowych
- brak gminnego wysypiska odpadów stałych oraz wiejskich punktów gromadzenia odpadów, ich systematycznego wywozu i recyklingu
- dewastacja zasobów dziedzictwa kulturowego w szczególności zespołów dworskich oraz brak środków finansowych na ich rewaloryzację
- niski stopień lesistości - 9%

2. W zakresie demografii i jakości życia

- duży udział (18,2%) grupy poprodukcyjnej w strukturze ludności gminy
- spadek realnych dochodów w rolnictwie, będący barierą dla rozwoju przedsiębiorczości pozarolniczej oraz obsługi rolnictwa.
- trudności w dostosowaniu się mieszkańców gminy do wymogów gospodarki wolnorynkowej w tym niski stopień samoorganizacji rolników - grupy producentów żywności i hodowców, spółdzielczość
- znaczny udział (ok. 47%) rolników posiadających wykształcenie podstawowe i niepełne podstawowe
- brak sieci wodociągowej w następujących miejscowościach: Grochy Imbrzyki, Mierzeniec, Nowe Skaszewo, Begno, Żebry Falbogi, Żebry Wiatraki, Wojty Trojany, Borzga Nowe, Borza Strumiany, Grochy Serwatki
- brak gazyfikacji gminy i niski udział wykorzystania paliw ekologicznych o małej zawartości siarki
- niedoinwestowanie w zakresie usług kultury, sportu, rekreacji, usług komercyjnych i rzemiosła
- wysoki udział wydatków na opiekę społeczną świadczący o trudnej sytuacji materialnej ludności
- konieczność modernizacji sieci elektroenergetycznej

3. W zakresie gospodarki

- negatywne zjawiska w gospodarce rolnej spowodowane polityką rolną państwa oraz niska opłacalność produkcji rolnej, brak równowagi rynkowej w zakresie zbóż, żywca, mleka i innych produktów rolnych,
- słaby rozwój gospodarczych pozarolniczych funkcji gminy, w tym brak zakładów małej i średniej przedsiębiorczości, przetwórstwa rolno - spożywczego, bazy magazynowej, chłodniczej oraz zakładów przetwarzających lokalne surowce rolne
- brak uzbrojonych terenów komunalnych i prywatnych pod nowe inwestycje
- niskie dochody budżetowe gminy i mała samodzielność ekonomiczna wyrażająca się niskim udziałem dochodów własnych
- niewykorzystane możliwości rozwoju usług dla podróżnych przy drogach wojewódzkich

4. W zakresie komunikacji

- niedostosowanie warunków technicznych dróg wojewódzkich, powiatowych i gminnych do wymaganych parametrów
- brak ścieżek rowerowych przy drogach wojewódzkich nr 618 i 620
- niski udział dróg gminnych o nawierzchni twardej i ulepszonej.

5. W zakresie ładu przestrzennego

- obudowa drogi wojewódzkiej nr 618 w miejscowości Kozłówka
- znaczne rozproszenie i rozdrobnienie sieci osadniczej utrudniające wyposażenie w infrastrukturę techniczną

IV GŁÓWNE CELE POLITYKI PRZESTRZENNEJ GMINY

1. Kształtowanie warunków zrównoważonego rozwoju, ochrona zasobów środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego.
2. Tworzenie korzystnych warunków dla rozwoju pozarolniczych funkcji gospodarczych tj. małej i średniej przedsiębiorczości oraz usług.
3. Poprawa warunków życia i pracy mieszkańców gminy w tym dostępu do urządzeń infrastruktury technicznej i społecznej.
4. Rozwój spółdzielczości wiejskiej, tworzenie grup producentów i dobrowolnych związków gmin w zakresie produkcji zbóż, roślin przemysłowych, hodowli, przetwórstwa i zbytu.
5. Rozwój rolnictwa ekologicznego, agroturystyki i przetwórstwa rolno - spożywczego w tym również w zagrodach rolniczych aktywizujący gospodarkę gminy powodujący przyrost miejsc pracy.
6. Rozwój usług dla podróżnych w otoczeniu drogi krajowej nr 618 Gołymin - Pułtusk, 620 Nowe Miasto - Przewodowo Parcele
7. Integracja społeczności lokalnej i wzrost lokalnego patriotyzmu

1. Zadania dla realizacji lokalnych celów publicznych

- Zakończenie realizacji wodociągów wiejskich doprowadzających wodę do wszystkich miejscowości zgodnie z koncepcją zaopatrzenia w wodę pitną
- Budowa i rozbudowa oczyszczalni ścieków w Gzach, Skaszewie Włościańskim, Ołdakach, Gotardach oraz przyzagrodowych indywidualnych i grupowych oczyszczalni w pozostałych miejscowościach.
- Realizacja systemu kanalizacji sanitarnej w miejscowościach o zwartej zabudowie mieszkaniowej tj.: Przewodowo Majorat, Ołdaki, Sisice, Przewodowo Parcele, Przewodowo Poduchowne, Szyszkach Włościańskich, Skaszewie, Słoneczewie i Kozłówka
- Odbudowa i budowa zbiorników małej retencji w miejscowościach: Przewodowo, Kozłowo, Borza Strumiany, Ostaszewo Pańki, Zalesie Lenki, Mierzeniec, Skaszewo Włościańskie, Żebry Włosty, Żebry Falbogi, Gzy, Grochy Serwatki i Pękowo
- Budowa wysypiska odpadów stałych w Skaszewie Włościańskim lub wspólnie z innymi gminami

- Modernizacja dróg gminnych i dostosowanie ich do wymaganych warunków technicznych.
- Adaptacja likwidowanych szkół podstawowych w Pękowie i Skaszewie na obiekty kultury, opieki społecznej lub inne usługi publiczne.
- Budowa urządzeń sportu i rekreacji tj. boiska sportowe, hale sportowe, baseny Gazach, Przewodowie, Szyszkach Włociańskich, Pękowie, Borzach Strumianach
- Zalesienie gruntów o słabej przydatności rolniczej tj. klasy V i VI oraz nieużytków
- Opracowanie programu turystyczno - dydaktycznego dla terenów o najcenniejszych walorach środowiska naturalnego położonych w obszarze chronionego krajobrazu w rejonie Borza Strumiany w kierunku Osieka Aleksandrowo w gm. Gołymin.

2. Zadania dla realizacji ponadlokalnych celów publicznych

- Modernizacja dróg wojewódzkich i powiatowych i dostosowanie ich do wymaganych warunków technicznych.

V INSTRUMENTY POLITYKI PRZESTRZENNEJ

Instrumenty polityki przestrzennej są to środki za pomocą których samorzady gminne mogą realizować swoje cele, z uwzględnieniem zasad wynikających ze stanu prawnego państwa i jego organizacji. Można wyróżnić następujące grupy instrumentów polityki przestrzennej:

- prawne
- ekonomiczne
- administracyjne
- organizacyjne
- inne pozostałe

Instrumenty prawne tworzą określone okoliczności prawne oraz system administracji i kontroli rozwoju przestrzennego. Należą do nich ustawy, rozporządzenia, decyzje administracyjne, podziały geodezyjne, plany zagospodarowania przestrzennego, strategia rozwoju gminy, prognozy rozwoju infrastruktury itp. Do ustaw o szczególnym znaczeniu dla polityki przestrzennej należą: ustawa o zagospodarowaniu przestrzennym, ustawa o ochronie gruntów rolnych i leśnych, prawo wodne, prawo budowlane, ustawa o ochronie środowiska, ustawa o ochronie dóbr kultury i muzeach, ustawa o ochronie przyrody.

Instrumenty ekonomiczne są to głównie finanse, które pośrednio sterują rozwojem przestrzennym. Należą do nich fundusze własne, subwencje, podatki, ulgi podatkowe, kredyty, obligacje, dotacje, subsydia, programy finansowe, inne.

Właściwe sterowanie finansami przybliży osiągnięcie celów polityki przestrzennej.

Instrumenty organizacyjne polegają na tworzeniu organizacyjnych i podmiotowych podstaw dla polityki przestrzennej, w szczególności na delegowaniu uprawnień władzy publicznej i samorządowej jednostkom organizacyjnym, których zadaniem jest realizacja celów polityki przestrzennej. Do tego typu jednostek działających na terenie gminy mogą być agencje rozwoju regionalnego np. Mazowiecka Agencja Rozwoju Regionalnego, Ciechanowska Fundacja Gospodarcza, banki rozwoju, ośrodki pomocy technicznej dla społeczności lokalnej, instytucje obsługi biznesu itp.

Inne pozostałe instrumenty polityki przestrzennej to m.in. marketing urbanistyczny polegający na promocji regionu, jego reklamie, oferty lokalizacyjne, gromadzenie i upowszechnianie informacji istotnych dla sterowania polityką przestrzenną, rejestry, katastry, bazy danych, analizy ocen oddziaływania na środowisko, prywatno - publiczne inwestycje,

pozyskiwanie terenów czyli komunalizacja, scalanie gruntów i inne działania wspomagające realizację celów polityki przestrzennej gminy.

VI KIERUNKI ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

Ustalenia ogólne

Gmina Gzy jest gminą wiejską w skład której wchodzi 35 sołectw, które tworzy 36 jednostek osadniczych.

Teren gminy zamieszkuje 4,2 tys. osób. Gęstość zaludnienia wynosi 40 osób/ km² i nie ulegnie zasadniczej zmianie. Główną funkcją gminy będzie nadal produkcja rolna oraz obsługa ludności i rolnictwa. Restrukturyzacja rolnictwa spowoduje spadek liczby gospodarstw rolnych przy jednoczesnym wzroście ich powierzchni. Zmniejszeniu ulegnie liczba zatrudnionych w rolnictwie a wzrośnie w usługach i gospodarczej działalności pozarolniczej.

Rozwój gminy w okresie perspektywicznym zależeć będzie od opłacalności produkcji rolnej, przetwórstwa rolno - spożywczego i usług.

Bogactwem są znaczne kompleksy gleb chronionych, które należy wykorzystać dla intensywnej produkcji rolnej. Jej przyszłość zależy od przedsiębiorczości i zaradności mieszkańców. Najważniejszym celem działalności samorządu będzie poprawa warunków życia ludności i stworzenie nowych miejsc pracy. Działania takie spowodują zatrzymanie odpływu ludzi młodych, wykształconych i kreatywnych.

Kształtowanie warunków rozwoju zrównoważonego gminy wymaga ochrony zasobów środowiska naturalnego i kulturowego. Rolnictwo odgrywa ważną rolę w kształtowaniu środowiska oraz zachowaniu jego walorów przyrodniczych, krajobrazowych lecz jest także źródłem jego zanieczyszczeń i różnych form degradacji. Działania samorządu powinny zmierzać do realizacji inwestycji mających na celu poprawę jakości wód, gleb, budowę i odbudowę małej retencji, zachowanie walorów krajobrazowych, zalesienie gruntów o niskiej przydatności rolniczej, ochronę dziedzictwa kulturowego i integrację społeczności lokalnej.

„Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego” będzie opracowaniem wspierającym realizację polityki gminy, której samorząd winien wykorzystać wszystkie szanse rozwoju.

1. Obszary objęte lub wskazane do objęcia ochroną na podstawie przepisów szczególnych.

Ochronie podlega wielowiekowy dorobek materialny niematerialny poprzednich pokoleń zgodnie z Ustawą z 1962 r. o ochronie dóbr kultury. Zasadą działań jest zachowanie nie tylko najważniejszych dóbr, lecz również dążenia do utrwalenia całości dorobku kulturowego i kształtowanie obecnej rzeczywistości tak, aby stanowiła kontynuację tego dziedzictwa. Szczególną ochroną prawną objęte są **obiekty i obszary wpisane do rejestru zabytków**.

Wszelkie działania z ich przekształceniem mogą być podejmowane wyłącznie po uzyskaniu pisemnej zgody Państwowej Służby Ochrony Zabytków. Są to:

Do zespołów wpisanych do rejestru zabytków należą:

- **dwór murowany w Pękowie** z ćw. XIX z lat 1850 - 60 oraz kompozycji parkowej posiada o pow. 3 ha (aktualnie szkoła podstawowa)
- **zespół sakralny w Przewodowie** składająca się z kościoła parafialny z końca XIX wieku, zieleni przykościelnej i cmentarza założonego w XV wieku wraz z murowaną kaplicą grobową z XIX wieku
- **zespół dworski w Oldakach** z końca XIX składający się z budynku gospodarczego kamienny oraz kompozycji parkowej o powierzchni 8 ha, wraz z aleją i stawami ok. 3,5 ha.

Zespoły i obiekty objęte **strefą ochrony konserwatorskiej** w której wszelka działalność winna być uzgadniana (opiniowana) z Państwową Służbą Ochrony Zabytków. Należą do nich:

- **zespół sakralny w Gzach** obejmujący kościół parafialny z lat 1872 - 74 oraz dzwonicę murowaną z końca XIX w.
- **zespół dworski w Borzach Strumianach** składający się z dworku drewnianego z początku XX wieku oraz budynku gospodarczego oraz układu zieleni będącym drobno szlacheckim ogrodem użytkowym połączonym z naturalną roślinnością. Powierzchnia dawnego układu ok. 6 ha, w tym wyraźne planowe rozmieszczenie Ok. 2 ha, staw ok. 0,04 ha.
- **zespół dworski w Żebrach Włosiach** obejmujący dwór murowany z 1899 roku wraz ze spichlerzem murowanym, oborą i stajnią z pierwszego ćwierćwiecza XX wieku.
- **dwór murowany w Skaszewie** z ok. 1900 roku wraz za parkiem o powierzchni ok. 4 ha, w tym ok. 1 ha stawy oraz dobrze zachowana aleja dojazdowa
- **zespół folwarczny w Borzach Bliźniętach** składający się z dworu murowanego,

budynków gospodarczych i piwnic z początku XX wieku wraz z układem zieleni o powierzchni ok. 6 ha (w tym stawy 0,3 ha) typowym dla gospodarstwa drobnoszlacheckiego

- **dworek drewniany w Słończewie** pochodzący z ok. 1900 roku wraz z układem zieleni z końca XIX wieku o powierzchni ok. 4 ha, w tym część spacerowa 0,51 ha
- **zespół folwarczny w Borzach Przechach** obejmujący budynek gospodarczy murowany z I ćw. XX wieku
- **budynki mieszkalne i gospodarcze** pochodzące sprzed 1945 r. w 28 miejscowościach gminy zgodnie z rejestrem Państwowej Służby Ochrony Zabytków

Zabytkowe założenia zieleni użytkowej i dekoracyjnej podlegające ochronie posiadają parki dworskie. Należą do nich:

- **park dworski w Kozłowie** o powierzchni 2,37 ha, w tym 0,13 ha staw oraz aleja grabowa 0,25 ha. Park powstał w latach 1880 - 90 i był przekomponowany ok. 1930 r. historyczna całość założenia posiada ok. 0,75 ha
- **park dworski w Gotardach** o powierzchni ok. 8 ha z którego pozostały czytelne granice nieistniejącego już układu parkowego
- **park dworski w Gzach** o powierzchni ok. 5 ha, w tym 0,4 ha stawów znacznie zdewastowany
- **park dworski w Kałęczynie** o powierzchni ok. 4 ha, w tym 0,25 stawy
- **park dworski w Przewodowie** o powierzchni ok. 8 ha
- **park dworski w Starych Grochach** silnie zdewastowany, z którego czytelny układ ma ok. 3 ha, w tym staw o 0,2 ha.
- **park dworski w Sulnikowie** o widocznym układzie kompozycji o powierzchni ok. 4,5 ha, w tym ok. 0,1 ha staw.
- **park dworski w Wysockim** jest czytelną pozostałością dawnego układu dworskiego o powierzchni 4,5 ha w tym 0,25 stawy
- **park dworski w Żebrach** będący obszarem silnie zmienionym, którego pierwotna powierzchnia wynosiła 7- 8 ha.
- **park dworski w Żerominie** będący obszarem silnie zmienionym którego pierwotna powierzchnia wynosiła 7-8 ha

Ochronie podlegają także **zabytkowe układy przestrzenne wsi drobnoszlacheckich i średniowiecznych**. Do zabytkowych układów osadnictwa należą Grochy Serwatki, Grochy

Imbrzyki, Kęsy Pańki i wszystkie Borza. Regularne układy wsi średniowiecznych posiadają: Porzowo, Kozłówka, Pękowo, Przewodowo, Szyszek, Skaszewo, Ostaszewo Włuski i Ostaszewo Wielkie.

Do zespołów i obiektów podlegających ochronie należą również zabytki sztuki sepulkralnej w tym:

- **cmentarz przykościelny w Gzach** założony ok. 1850 roku
- **cmentarz parafialny w Gzach** o pow. 9,5 ha z połowy XIX w.
- **cmentarz przykościelny w Przewodowie** z XV wieku wpisany do rejestru zabytków
- **cmentarz grzebalny w Przewodowie** z połowy XIX wieku
- **cmentarz przykościelny w Szyszkach** z XV wieku
- **cmentarz grzebalny w Szyszkach** z połowy XIX wieku

Ważnym elementem dziedzictwa kulturowego są zabytki ruchome, tzn. obiekty, które mogą być łatwo przemieszczane. Do zabytków ruchomych należą:

- **wyposażenie wnętrza kościołów parafialnych** w Gzach, Szyszkach i Przewodowie. W tym organy w Przewodowie wpisane zostały do rejestru zabytków
- niektóre **nagrobki** na cmentarzach w Gzach, Przewodowie i Szyszkach
- **krzyże i kapliczki przydrożne** o formach charakterystycznych dla Mazowsza prawie w wszystkich miejscowościach gminy

® **pomnik** poświęcony pamięci ofiar I wojny światowej w Gzach

- zabytki techniki i liczne przedmioty służące w gospodarstwach domowych lub rolnych np.: maszyny rolnicze, urządzenia, ubiory, pamiątki historyczne, medale
- stanowiska archeologiczne będące śladami osadnictwa i działalności człowieka oznaczone na rysunku „studium”
- elementy kultury niematerialnej będące świadectwem historii i pozostałością po poprzednich pokoleniach, zanikające dawne obrzędy, zwyczaje, pieśni, nazewnictwo, rękodzieło ludowe i inne świadectwa dziedzictwa kulturowego

1. Lokalne wartości środowiska przyrodniczego, zagrożenia środowiska

Do najważniejszych wartości środowiska przyrodniczego objętych ochroną należą:

® Znaczne kompleksy gleb II i III klasy bonitacyjnej występujące wyspowo na całym terenie gminy

- Obszar zlewni chronionej rzeki Narwi obejmujący teren prawie całej gminy

- Obszary naturalnych dolin i obniżen występujące głównie w rejonie rzeki Przewodówki, Tąsawki, Kolnicy oraz mniejszych cieków w większości włączonych w system rowów melioracyjnych stanowiące naturalne siedliska łąk i pastwisk, wchodzące w ciągi ekologiczne
- Naturalne siedliska leśne położone we wschodniej części i wyspowo na terenie całej gminy, zajmujące 9 % jej terenu
- Obszary chronionego krajobrazu zajmujące ok. 18% powierzchni gminy, obejmujący wschodnią część gminy
- Cenne obiekty przyrodnicze tj. parki dworskie grupy drzew i pojedyncze drzewa uznane za pomniki przyrody
- Zasoby wód podziemnych w tym również wody geotermalne przydatne dla celów ciepłowniczych, balneologicznych lub rekreacyjnych
- Ujęcie wód pitnych w Gzach, Wiśniowa, Szyszkach, Ołdakach i Gotardach poprzez wyznaczenie stref ochronnych i przestrzeganie ustalonych dla nich zasad zagospodarowania. Nieczynne ujęcia wód głębinowych w Pękowie i Skaszewie należy zlikwidować pod nadzorem geologa

Cenne zasoby krajobrazowo - przyrodnicze zagrożone są przez działalność gospodarczą tj-:

- Zanieczyszczenie odpadami stałymi składowanymi na nielegalnym wysypisku w Grochach Serwatkach oraz w innych dowolnych miejscach
- Zanieczyszczenie wód powierzchniowych i podziemnych spowodowane brakiem oczyszczalni ścieków, kanalizacji sanitarnej, nieszczelnością zbiorników bezodpływowych gromadzeniem nieczystości w nieczynnych studniach kopanych niewłaściwym składowaniem nawozów organicznych, nawożeniem i chemizacją pól uprawnych. Szczególnie zagrożone są tereny stref ochronnych ujęć wód pitnych
- Nadmierne osuszenie terenu spowodowane regulacją rzek, drenacją gruntów ornych, użytków zielonych, brakiem zbiorników na rzekach i rowach melioracyjnych
- Brak ustanowionych stref ochrony pośredniej ujęć wody pitnej
- Liniowe zanieczyszczenia komunikacyjne powietrza atmosferycznego, gleby i wód w pobliżu dróg wojewódzkich nr 620 i 618
- Brak gazyfikacji gminy i mało rozpowszechnione stosowanie paliw ekologicznych o niskiej zawartości siarki
- Nadzwyczajne zagrożenia środowiska (n.z.ś) spowodowane przewozem niebezpiecznych

materiałów tranzytem samochodowym i gromadzeniem substancji chemicznych w dystrybutorach paliw płynnych

3. Obszary rolniczej przestrzeni produkcyjnej w tym wyłączone z zabudowy

Podstawową funkcją gminy jest rolnictwo będące źródłem utrzymania większości jej mieszkańców. Grunty o najwyższej wartości bonitacyjnej położone są wyspowo na terenie całej gminy, a większe ich kompleksy występują w części północnej i środkowej. W strukturze gruntów ornych gleby chronione stanowią ok. 33%. Największe powierzchnie gruntów chronionych występują w Grochach Imbrykach, Przewodowie, Gzach, Ładach Krajęczynie.

Kompleksy gleb dobrych do których zalicza się grunty kl. IV wynoszą ok. 47 %. Większe ich obszary występują w otoczeniu gleb bardzo dobrych. Łącznie kompleksy gleb bardzo dobrych i dobrych zajmują około 80% powierzchni gruntów ornych, co pozwala na prowadzenie niemal wszystkich upraw. Ochrona tych gleb polega na ograniczeniu przeznaczania na cele nierolnicze, zapobieganiu procesom degradacji i dewastacji zgodnie z Ustawą o ochronie gruntów rolnych z 1995 r.

Spadek liczby gospodarstw rolnych i przewidywane zmiany strukturalne rolnictwa w kraju prowadzą do wzrostu przeciętnej powierzchni gospodarstwa. Średnia wielkość gospodarstwa rolnego wynosi ok. 13 ha i nadal wykazuje tendencję rosnącą na co wpływają przekształcenia własnościowe i wypadanie gospodarstw bez następców. Sytuacja taka prowadzi do zmniejszania się terenów zajętych przez zabudowę zagrodową. Lokalizacja nowych siedlisk powinna mieć miejsce w uzasadnionych ekonomicznie przypadkach.

Dla ochrony rolniczej przestrzeni produkcyjnej ustala się:

- ograniczenie zabudowy nierolniczej na gruntach o wysokich klasach bonitacyjnych tj. II i III
- zakaz zabudowy na terenach trwałych użytków zielonych
- lokalizację zabudowy zagrodowej na terenach wyznaczonych w „Studium pod zabudowę mieszkaniową uzasadnionymi względami produkcji rolnej
- lokalizację zabudowy nierolniczej na gruntach słabszych klas wskazanych do zainwestowania i uzupełnienie istniejącej zabudowy zgodnie z rysunkiem „Studium”
- zalesienie gruntów V i VI klasy bonitacyjnej charakteryzujących się niską przydatnością rolniczą, nieużytków i enklaw śródpolnych zgodnie z rysunkiem „studium”.

4. Obszary zabudowane zew wskazaniem w miarę potrzeby terenów wymagających przekształceń lub rehabilitacji.

Do obszarów zabudowanych na terenie gminy należą:

- tereny wiejskiej zabudowy zagrodowej przemieszanej z zabudową mieszkaniową nierolniczą, usługową i produkcyjną
- tereny zorganizowanej produkcji rolnej i hodowli zwierząt gospodarskich w Rolniczej Spółdzielni Produkcyjnej w Grochach Imbrzykach i obsługi rolnictwa w Gzach, Ołdakach i Przewodowie Parcelach

Restrukturyzacja rolnictwa wpłynie na zmniejszenie ilości gospodarstw rolnych, a tym samym zmniejszenie ilości zabudowy zagrodowej. Lokalizacja nowych zagród wystąpi sporadycznie. Budownictwo dla ludności rolniczej odbywać się będzie na terenach istniejących siedlisk w ramach wymiany obiektów i rozbudowy. Budynki, które przestaną pełnić funkcje produkcyjne mogą być zamienione na mieszkaniowe, letniskowe, przemysłowe i usługowe.

Przekształceń i rehabilitacji wymagają tereny obsługi rolnictwa tj. baza GS-u w Gzach, SKR w Przewodowie Parcelach i Szyszkach oraz pojedyncze obiekty zabudowy występujące na terenie całej gminy o dysharmonijnych formach architektury przez stopniowe dostosowywanie ich do lokalnego krajobrazu.

5. Obszary, które mogą być przeznaczone pod zabudowę ze wskazaniem obszarów przewidywanych do zorganizowanej działalności inwestycyjnej.

W zagospodarowaniu obszarów ważną rolę odgrywa przeznaczenie nowych terenów pod zabudowę mieszkaniową, mieszkaniowo - usługową, produkcyjną, usługową i turystyczną. Pod lokalizację nowej zabudowy przeznacza się:

- tereny objęte miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego zgodnie z projektowaną funkcją
- tereny niezainwestowane położone w istniejącej zabudowie mieszkaniowej i mieszkaniowo - usługowej na funkcje mieszkaniową i nieuciążliwą działalność produkcyjną i usługową.
- nowe tereny pod zabudowę mieszkaniową, z usługami nieuciążliwymi wyznaczone w

następujących miejscowościach: Przewodowo Parcele i Majorat, Kozłówka, Gotardy, Borza Strumiany, Słoneczewo, Ołdaki, Żebry Wiatraki, Kozłowo, Szyszki Włociańskie, Gzy, Siesice, Porzowo, Skaszewo Włociańskie

- nowe tereny pod zabudowę produkcyjno - usługową z ewentualną funkcją mieszkaniową wyznacza się w Gotardy, Gzy, Grochy Serwatki
- tereny położone w zasięgu oddziaływania dróg wojewódzkich i powiatowych przeznaczone pod lokalizację usług dla podróżnych: Szyszki, Przewodowo Parcele i Kozłowska

Tereny gminy Gzy charakteryzują się dobrymi warunkami geotechnicznymi. Ograniczone możliwości posiadają tereny dolin rzecznych i obniżeń, których nie należy zabudowywać.

5a. Obszary, które mogą być przeznaczone pod zabudowę mieszkaniową wynikające z konieczności zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych wspólnoty samorządowej.

Ustawa o samorządzie gminy zobowiązuje władze samorządowe do zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych ludności. Wyznacza się tereny pod budownictwo mieszkaniowe komunalne w Gzach, Szyszkach, Przewodowie, Ołdakach, Grochach Starych, Skaszewie i Pękowie.

Mieszkania komunalne mogą być realizowane, jako pojedyncze budynki mieszkalne; lub jako zabudowa szeregowa o standardzie dotowanym do możliwości finansowych gminy i użytkowników budowa mieszkań może być realizowana przez samorząd lub wspólnie z innymi inwestorami.

Dla osób o najniższych dochodach należy realizować budownictwo socjalne z środków finansowych samorządu gminy oraz domy opieki społecznej.

W tym celu można adaptować nieczynne obiekty szkolne w Pękowie (dworek) i Skaszewie.

6. Kierunki rozwoju komunikacji i infrastruktury technicznej w tym obszary na których będą stosowane indywidualne i grupowe systemy oczyszczania oraz tereny niezbędne do wytyczenia ścieżek rowerowych.

Analiza uwarunkowań rozwoju gminy wykonana metodą SWOT pozwoliła na określenie głównych problemów rozwoju gminy do których należą:

- brak wiejskich i przyzagrodowych oczyszczalni ścieków oraz kanalizacji sanitarnej przy dobrze rozwiniętej sieci wodociągów wiejskich

- niewłaściwe warunki techniczne dróg wojewódzkich nr 618 i 620, powiatowych i gminnych
- brak gminnego wysypiska odpadów oraz prawidłowej gospodarki odpadami w tym: wiejskich punktów gromadzenia i odpadów, segregacji, recyklingu i systematycznego ich wywożenia
- **brak gazyfikacji gminy**
- brak zaopatrzenia w wodę z wodociągów wiejskich 13 miejscowości

Realizacja celów rozwoju gminy uzależniona będzie od wykonania niezbędnych zadań w zakresie infrastruktury technicznej bez których jest niemożliwa poprawa warunków życia mieszkańców, ochrona środowiska naturalnego i rozwój gospodarczy.

System komunikacyjny zapewnia prawidłowe połączenia zewnętrzne i wewnętrzne gminy. Warunki techniczne istniejących dróg nie spełniają wymogów ustalonych w rozporządzeniu Ministra Transportu i Gospodarki Morskiej z dnia 2 marca 1999 r. (Dz. U. Nr 43) Poprawa funkcjonowania układu komunikacyjnego wymaga realizacji następujących zadań inwestycyjnych:

- dostosowanie warunków technicznych drogi wojewódzkiej nr 618 „Gołymin - Pułtusk - Wyszaków” do drogi „G”- głównej tj.:
  - poszerzenie jej do minimalnej szerokości 25 m w liniach rozgraniczenia
  - budowa pasa ruchu lokalnego
  - budowa ścieżki rowerowej
- poprawa warunków technicznych drogi wojewódzkiej nr 620 Nowe Miasto - Strzegocin - Przewodowo Parcele
- modernizacja dróg powiatowych i gminnych polegająca na poszerzeniu ich do wymaganych parametrów poprawa stanu technicznego i bezpieczeństwa użytkowania.

Sieć wodociągowa wymaga kontynuacji dalszych zadań inwestycyjnych w celu zaopatrzenia miejscowości w wodę pitną tj.: Kęsy Wypychy, Zalesie, Lenki, Kozłowo, Wojty Trojany, Grochy Imbrzyki, Mierzeniec, Skaszewo Nowe, Borza Strumiany, Begno, Żebry Wiatraki, Żebry Falbogi, Grochy Serwatki.

Zakończenie inwestycji wodociągowych planowane jest w okresie 5 lat.

Odprowadzanie ścieków wymaga niezwłocznego rozwiązania. Dobrze rozwinięta sieć wodociągów wiejskich przy braku kanalizacji sanitarnej i oczyszczalni ścieków stwarza poważne zagrożenie dla środowiska naturalnego. Część ścieków wywożona jest do

oczyszczalni w Pułtusk.

Jedyna oczyszczalnia ścieków przy Domu Pomocy Społecznej w Ołdakach oczyszcza ścieki z tego obiektu. Planowana rozbudowa oczyszczalni ścieków w Ołdakach i budowa systemu kanalizacji stwarza możliwość przyłączenia sąsiadujących miejscowości o zwartej zabudowie, do których należą Przewodowo Poduchowne, Majorat i Parcele oraz Gzy, Gzy Wiśniowa, Kozłówka, Pękowo, Sisice.

Niezbędna jest realizacja oczyszczalni ścieków przy zakładzie przetwórstwa mięsnego w Gotardach oraz wspólnej oczyszczalni wraz z systemem kanalizacji sanitarnej dla miejscowości: Szyszki Włociańskie, Skaszewo Włociański i Słończewo.

Na pozostałych terenach ścieki gromadzić należy w szczelnych bezodpływowych zbiornikach i wywozić do oczyszczalni w Pułtusk. Dopuszcza się stosowanie przydomowych i przyzakładowych oczyszczalni jeżeli występują korzystne warunki hydrogeologiczne.

Gospodarka odpadami stałymi wymaga uporządkowania. Odpady stałe wywożone są na wysypisko w Płocochowie (gm. Pułtusk). Do najważniejszych działań w tym zakresie należy:

- budowa gminnego wysypiska odpadów stałych w miejscowości Skaszewo Włociańskie, ewentualnie wspólnie z innymi gminami
- organizacja wiejskich punktów gromadzenia odpadów stałych wyposażonych w pojemniki umożliwiające segregację na szkło, makulaturę, złom, tworzywa sztuczne, systematyczny ich wywóz specjalistycznymi środkami transportu i kierowanie do recyklingu.
- objęcie specjalistycznym nadzorem postępowania z odpadami organicznymi powstającymi w gospodarstwach rolnych tj.:
  - obornik należy składować na utwardzonym, nieprzepuszczalnym podłożu
  - gnojowicę odprowadzać do szczelnych, bezodpływowych zbiorników
- rekultywacja nieczynnych wysypisk odpadów w Grochach Serwatkach **Telekomunikacja** będzie kontynuacją realizowanych zadań inwestycyjnych. Rozwój

systemu telekomunikacyjnego powinien zapewniać dostęp do telefonu stacjonarnego wszystkim mieszkańcom gminy oraz korzystanie z nowoczesnych systemów łączności.

Elektroenergetyka zaspokaja bieżące potrzeby ludności i gospodarki gminy. Wymagana jest modernizacja linii średniego i niskiego napięcia oraz stacji transformatorowych w tym sukcesywne zastępowanie napowietrznych linii kablami ziemnymi.

Zwiększony popyt na energię elektryczną wystąpi w przypadku wzrostu produkcji i zastosowania jej do ogrzewania pomieszczeń. Wymogi ochrony środowiska, w tym dostosowanie do warunków Unii Europejskiej oraz zastosowanie cen wolnorynkowych na energię elektryczną wymusza jej produkcję ze źródeł odnawialnych i niekonwencjonalnych do których należą: energia wód i rzek, energia geotermalna, wiatr, promieniowanie słoneczne i biopaliwa.

Gazownictwo - teren gminy nie jest podłączony do krajowego systemu gazociągów. Zaopatrywanie gminy w gaz przewodowy odbywać się może z gazociągu wysokiego ciśnienia alternatywnie tj. DN 300 Ciechanów - Krasne.

- z układu rozdzielczego w Opiniogórze Górnej
- z układu DN400 Płońsk - Olsztyn z stacji redukcyjnej w gm. Ojrzeń.

Energetyka ciepła - realizowana będzie przez indywidualnych użytkowników. Należy dążyć do zastępowanie obecnie stosowanych paliw o wysokiej zawartości siarki paliwami ekologicznymi tj.: energią elektryczną, oleje opałowe, gaz ziemny, energia geotermalna i inne.

7. Obszary dla których sporządzanie miejscowych planów zagospodarowania jest obowiązkowe na podstawie przepisów szczególnych ze względu na istniejące uwarunkowania.

Sporządzanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego gminy wynika z następujących celów:

- **realizacja lokalnych celów publicznych** (art. 13 pkt 1, ppkt 3 ustawy o zagospodarowaniu przestrzennym do których należą:
  - budowa oczyszczalni ścieków w Gotardach, w Skaszewie Włociańskim i rozbudowa w Ołdakach
  - budowa kanalizacji sanitarnej w miejscowościach : Ołdaki, Przewodowo Majorat, Sisice, Przewodowo Parcele i Poduchowne, Kozłówko, Szyszkach Włociańskich, Skaszewie Włociańskim, Słończewie.
  - budowa elektrowni wiatrowych i wodnych
  - budowa i odbudowa zbiorników małej retencji w rejonie Przewodowa, Kozłowa, Borza Strumian, Ostaszewa Pańki, Zalesie Lenki, Mierzeniec, Skaszewo Włociańskie, Żebry Włosty, Żebry Falbogi, Gzy, Grochy Serwatki, Pękowo

- gazyfikacja miejscowości zgodnie z wcześniej opracowanym programem gazyfikacji gminy
  - budowa urządzeń sportu i rekreacji: boiska sportowe, hale sportowe, baseny w Gzach, Przewodowie, Szyszki Włociańskie, Pękwowie, Borze Strumiany
  - poprawa warunków technicznych dróg gminnych
  - adaptacja likwidowanych obiektów szkół podstawowych w Pękwowie i Skaszewie na obiekty kultury, opieki społecznej lub inne usługi publiczne
  - zalesienie terenów o słabej przydatności rolniczej w obszarach sąsiadujących z większymi kompleksami leśnymi w części wschodniej oraz na terenie całej gminy mniejszych powierzchni nieużytków i gruntów V i VI klasy
  - opracowanie programów turystyczno - dydaktycznych dla terenów o najcenniejszych walorach środowiska naturalnego położonego w obszarze chronionego krajobrazu w rejonie Borza Strumiany w kierunku Osieka Aleksandrowa (gm. Gołymin Ośrodek) oraz dla terenów i obiektów dziedzictwa kulturowego.
- **realizacja ponadlokalnych celów publicznych (art. 13 pkt. 3 i 4 ustawy o zagospodarowaniu przestrzennym)**
  - modernizacja drogi wojewódzkiej nr 618 Gołymin - Pułtusk, w tym:
    - budowa ścieżki rowerowej
    - budowa drogi ruchu lokalnego
    - dostosowanie do warunków technicznych wymaganych dla klasy G
  - modernizacja drogi wojewódzkiej nr 620 Nowe Miasto - Strzegocin - Przewodowo Parcele wraz z budową ścieżki rowerowej
  - modernizacja dróg powiatowych
- **realizacja zabudowy mieszkaniowej wynikająca z potrzeb wspólnoty samorządowej (art. 13 pkt. 1 pp 3a i art. 6 pkt. 4 ppkt 5a)**
    - budowa mieszkań komunalnych wynikająca z potrzeb wspólnoty samorządowej w miejscowościach: Gzy, Szyszki Włociańskie, Grochy Imbrzyki, Ołdaki, Przewodowo, Grochach Starych, Skaszewie i Pękwowie
  - **realizacja inwestycji i zmiana funkcji terenu wynikająca z istniejących uwarunkowań (art. 13 pkt. 1 ppkt 3a i art. 6 pkt. 5 ppkt 7 ustawy o zagospodarowaniu przestrzennym)**

- lokalizacja zakładów drobnej i średniej przedsiębiorczości, usług, rzemiosła i składów we wsiach Gzy, Szyszki Włociańskie, Kozłówka, Przewodowo Parcele, Grochy Imbrzyki, Ostaszewo Wielkie, Grochy Serwatki, Gotardy, Ołdaki
- lokalizacja usług dla podróżnych przy drodze wojewódzkiej nr 618 i 620 i drogach powiatowych
- lokalizacja zabudowy mieszkaniowej na terenach zainwestowanych jako uzupełnienie istniejącej we wszystkich jednostkach osadniczych
- lokalizacja zabudowy mieszkaniowej z usługami na terenach niezainwestowanych w tym: Przewodowo Parcele, Poduchowne, Gzy, Kozłówka, Skaszewo Wł. - Szyszki Włociańskie.